

(۱) باریک بقول آصفیہ۔ فارسی۔ پتلا۔ نازک (۲) باریک اللہ۔ بقول آصفیہ۔ دعا لغوی معنی خدا برکت دے۔ آفرین۔ شاباش۔ کیا کہنا ہے۔

بارکاب تو خاک است

مقولہ۔ صاحب بحر عجم گوید کہ یعنی ہنگام سواری رام و مطیع تو بہت۔ صاحب مؤید باد می انیت و برای این معنی از کلام انوری استناد کرده (۳) تبارک اللہ ازین آب سیر و آتش نعل پا کہ بارکاب تو خاک است یا عنانت ہوا پا صاحبان اند و ہفت نعل نگارش مؤلف عرض کند کہ حاشا کہ چنین باشد ہمہ محققین بالا از ہمین یک شعر انوری این مقولہ را پیدا کرده اند و فی الحقیقت مقولہ نیست۔ انوری در مدح اسپ ممدوح گوید کہ او آب سیر و آتش نعل است کہ بارکاب سوارش خاک می آید یعنی غبار و با عنان او ہوامی دو و یعنی انتہائے تعریف تیرگامی است انوری چار عنصر اورین شعر جمع کرده است بضمن تعریف اسپ ممدوح آنانکہ باستناد این شعر مقولہ عجم معنی خاص قائم کرده اند لطف سخن نذارند حیف است کہ چہرہ مقولہ دیگر را فرو گذارند یعنی (با عنان تو ہواست) کہ ہمین شعر انوری براسے آن ہم بجا رمی خورد و محققینی کہ ذوق زبان نذارند نتیجہ تحقیق شان ہمین است و بخیاں با پیچ است و پیچ۔ ایجاد صاحب مؤید است کہ از کلام قدما چہ خوش مقولہ پیدا کردہ قائل (ارو) گھوڑا تیر مطیع ہے۔

بارکاب محمد عنان در آرا مقولہ۔ صاحب ہفت جواہر اصطلاح الشعر گوید

و صاحب اند با او پدید کہ یعنی از محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باش و فرماید کہ

فرہنگی دیدہ شد (بنا سایہ رکاب محمد عنان در آرد) مؤلف عرض کند کہ اگر این عبارت ریختہ کلک یکی از متقدّمین یا متاخرین یا معاصرین فارس باشد با ستناد می توانیم گفت کہ (بارکاب کسے عنان در آوردن) یا (بنا سایہ رکاب کسے عنان در آوردن) کنایہ باشد از پیرو او بودن و بس۔ لفظ العجب محققین ہندوستان اور تالیف فرہنگہا چہ ماہ لقب برداشتہ اند و مصادر اصطلاحی را مقولہ انگاشتہ و بصراحت معنی چہ علم یا فراشتہ جزین نیست کہ صاحب اند بارکاب صاحب ہفت عنان در آوردہ ویسے بحقیقت نبرہ۔ قاتل۔ (اردو) کسی کا پیرو ہونا۔

<p>بار کردن استعمال۔ صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت مؤلف گوید کہ (۱) یعنی تہیہ سفر کردن کہ در وقت رحیل باری کتند و این متعلق بمعنی اول کلمہ بار است (شریف سبزواری) (۵) و زلف چین کنند و برابر دول زوت چون شام بشکند سفری باری کند (۲) یعنی مغشوش کردن ہم بحالت امنست بسوسے طلا یا نقرہ یا شک و امثال آن متعلق بمعنی یاز و ہم کلمہ بار (حکیم ازرقی</p>	<p>(۵) شنیدہ ام بحکایت کہ بار شک کتند از ان جگر کہ ز آتش بدور رسیدہ اثر پزیر مشک فروش است دلبرم لیکن با ز من بجائے جگر خواستہ است خون جگر پزیر (۳۹) بمعنی آب کردن و کنایہ از باریدن متعلق بہ معنی بست و ہم کلمہ بار (استادے گوید و صاحب جہانگیری بذیل کلمہ بار نقل کند کہ اگر باران جو و او کند بار پزیر زمین پر سیم و زرگر و چو عہر پزیر (اردو) تہیہ سفر کرنا (۲) کسی چیز میں آمیزش کرنا۔ (۳) بر سنا۔</p>
--	--

اصطلاح - (الف) بقول	اصطلاح - (الف) بارکش
سند استعمال هر یک اصطلاح پیش نکرده اند	
(۱) کسبیکه غمخواری	(ب) بارکشاون
(۲) متحمل آزار	(ج) بارکشون
(۳) صحنک	(د) بارکشیدن
(۴) طناب بزرگ صاحبان مؤید	کلان و (۴) طناب بزرگ صاحبان مؤید
(۵) آنکه باره های گران برودار	و ضمیمه به بان و هفت و آنکه بزرگ چهار معانی
(۶) امر حاضر است از دو و بهر	بالا گویند که (۵) آنکه باره های گران برودار
بناودن که چه پد بار درین موج کشاون که	بهار بزرگ این از معنی ساکت مؤلف عرض
چه پد (قاآنی ۵) دو هفته پیشتر از آنکه	کنند که (۶) امر حاضر است از دو و بهر
پادشاه ختن پد ز برج حوت بکاخ حمل کشا	پنج معانی بالا اسم فاعل ترکیبی است و معنی
بار پد (وله ۵) حاجی شود هر آنکه بدانجا	پنجم حقیقی باشد و دیگر هر چهار معانی مجازان
کشید رخت پد حاجی شود هر آنکه در آنجا کشود	مخفی مباد که معنی اول و دوم متعلق است
بار پد و (د) بقول بهار معروف و مؤلف	با معنی هفتم کلمه بار و معنی سوم متعلق به معنی
بار بروداشتن و بار برسرودوش	شائز و همیش که صحنک کلان هم حامل ماکولان
گرفتن متعلق به معنی اول کلمه بار (صاحب	است و نسبت معنی چهارم عرض می شود که
	طناب بزرگ هم حامل بار ضمیمه باشد متعلق
	به معنی اول کلمه بار حیث است که تحقیقین بالا

<p>(۱) از گرانان ہر کہ چون عتقا گرانجانی کشید پو بار کوہ قاف تو اند باسانی کشید و (۲) متحمل آزار شدن و تکلیف کشیدن متعلق یعنی ہندیم کلہ بار (النوری ۵) نو بنو ہر روز بار سے می کشم پو بار نبود چون زیار سے می کشم پو بار او نتوان کشید از ہجر وصل پو پس مرا این بس کہ بار سے می کشم پو و (۳) پرواخت کردن و ناز کشیدن و این ہم میں وجہ متعلق بہ معنی ہندیم کلہ بار است کہ ناز برداری ہم تکلیف رسان باشد (النوری ۵) بار بندہ کہ کشد جگر خداوند کریم پو ناز حسان کشد جگر رسول مختار پو (ارو و ارو) خاطر پر بار ہونا۔</p>	<p>(۲) تکلیف کا متحمل منطووم۔ (۳) بڑی موثقت (۴) خیمہ کی بڑی رستی۔ طناب۔ موثقت بار کش۔ بقول آصفیہ۔ فارسی اسم مذکر بوجہ اٹھانے والا (۶) مصدر (د) کا امر بار اٹھا (ب) و (ج) مقام کرنا۔ بقول آصفیہ۔ ٹھہرنا۔ قیام کرنا۔ ڈیرہ ڈالنا۔ اترنا فروکش کرنا۔ ٹھیرانا۔ اتارنا (د) (۱) بوجہ اٹھانا (۲) تکلیف کا متحمل ہونا۔ تکلیف اٹھانا پرواخت کرنا۔ ناز اٹھانا۔</p>
<p>بار کشیدن خاطر استعمال۔ ملول شدن خاطر باشد (سالک کاشی ۵) از بندش با و خاطر م بار کشد پو آشفنگی از نسیم گلزار کشد بارگان اصطلاح۔ بقول شمس باکاف فارسی و رائے موقوف حوضی خورد کہ آب گندہ دوران در آید مولف عرض کند کہ محققین فارسی زبان ازین اصطلاح سکت</p>	<p>کہ ناز برداری (النوری ۵) پو ناز پو (ارو و ارو) خاطر پر بار ہونا۔ ہندرو۔ (قناعت) سے جہان ہونگی</p>

وحیف است کہ سداستعمال پیش نشد اگر گیر آید باشد و جائے رخصت و اجازت و شکم
 تو انیم عرض کرو کہ متعلق بمعنی نوز و ہم کلمہ بار حیوانات مادہ۔ صاحب ناصری فرماید کہ
 باشد و گمان بمعنی لائق و سزاوار پس معنی (بارگاہ و بارگہ) خانہ و خیمہ پادشاہ است
 لغظی این جانی کہ لائق آب گندہ باشد کہ لشکر و سپاہ و غیرہ بسلام آیند و آن
 بعضی از معاصرین عجم تصدیق این کنند و معروف است و فرماید کہ شکم حیوانات
 بعض شان ساکت ولیکن خلاف قیاس مادہ کہ حاملہ شدہ اند۔ صاحب سروری
 نیست کہ اصل این (بارخان) باشد بمعنی نسبت معنی اول الذکر خوب تعریفی کردہ کہ
 خانہ سعلطت و جاوارو کہ این را مبتدل محلی باشد کہ ملوک و سلاطین بار و مردم ہند
 بارگین گوئیم کہ بہمین معنی می آید تختانی بدل صاحب مؤید نسبت معنی مذکور فرماید کہ نوی
 شد بہ الف چون بر معان و ارمغان۔ از خیام مراتب سلاطین و ملوک و نسبت
 (ارو) وہ مختصر حوض جو غلیظ اور گندہ معنی مابعد الذکر گوید کہ جائے بار و ارون و
 پانی جمع ہونے کے لئے بنائے ہیں۔ مذکر۔ فرمودہ کہ سینہ زمان ہم و در بعض نسخ مؤید
 صاحب آصفیہ نے چونچہ پر فرمایا ہے کہ نسبت معنی آخر الذکر (جلے بار و ارن) (بارزن)
 اس کی اصل (چاہ بچہ) ہے۔ اسم مذکر۔ نوشتہ و صاحب رشیدی گوید کہ (بارجا) و
 گندہ۔ پانی کا گڑھا۔ (بارگاہ) و (بارگہ) ہر سہ معنی جانی کہ بارعام
 بارگاہ اصطلاح۔ بقول برہان و جاب و ہند۔ خان آرزو در سراج بوالہ قوسی فرماید
 بروزن چارگاہ۔ خیمہ پادشاہان و سلاطین کہ خصوصیتی باخیمہ نذر و برہان حال دیوان
 مع

<p>عبارت از است و نسبت معنی آخر الذکر کنگرہ بارگاہ تست بہ (ولہ لہ) آستان گوید کہ معنی شکم حیوانات ہم و ظاہر مجاز است تو پیرخ را معبد بکارگاہ تو خلق را محراب بہار گوید کہ مرادف (بارجات) کہ گذشت و تحقیق ما (۴) استعارہ باشد از عماری کہ مؤلف عرض کند کہ (۱) معنی لفظی این جا عماری ہم مقام بار است۔ سند این بر بار یابی سلاطین و مراد از ویو انخانہ شاہی (بارگاہ برپیل بستن) می آید و (۵) بہ معنی و آنچه بعضی محققین خمیہ را درین داخل کرده مطلق خمیہ ہم بہ مجاز و سند این در بعضی وقت از مخصوص باشد بہ خمیہ کہ سلاطین در سفر بر (بارگاہ زدن) مذکور شود۔</p>	<p>عبارت از است و نسبت معنی آخر الذکر کنگرہ بارگاہ تست بہ (ولہ لہ) آستان گوید کہ معنی شکم حیوانات ہم و ظاہر مجاز است تو پیرخ را معبد بکارگاہ تو خلق را محراب بہار گوید کہ مرادف (بارجات) کہ گذشت و تحقیق ما (۴) استعارہ باشد از عماری کہ مؤلف عرض کند کہ (۱) معنی لفظی این جا عماری ہم مقام بار است۔ سند این بر بار یابی سلاطین و مراد از ویو انخانہ شاہی (بارگاہ برپیل بستن) می آید و (۵) بہ معنی و آنچه بعضی محققین خمیہ را درین داخل کرده مطلق خمیہ ہم بہ مجاز و سند این در بعضی وقت از مخصوص باشد بہ خمیہ کہ سلاطین در سفر بر (بارگاہ زدن) مذکور شود۔</p>
<p>باغراض بارگاہ قائم کنند و این متعلق است (۱) بارگاہ و کچھ بارجات (۲) رحم یعنی سوم کلمہ بار و (۲) رحم اعم ازینکہ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر بچہ دان رحم انسان باشد یا حیوان کہ مقام حمل است (۳) عورتون کاسینہ۔ مذکر۔ چھاتیان۔ و متعلق بہ معنی پانزدہم کلمہ بار و آنچه سناستان۔ (۴) عماری۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ مؤید (۳) سینہ زنان را بارگاہ گوید قیاس اسم مؤنث۔ ہاتھی کے اوپر کی رتھہ جو اسکے بعد است و مجاز مجاز دیگر کے از محققین پیٹہ پر پینے کے واسطے رکھتے ہین۔ (۵) ڈیرا فارسی زبان باونیت اگر سداستعمال خمیہ۔ مذکر۔</p>	<p>باغراض بارگاہ قائم کنند و این متعلق است (۱) بارگاہ و کچھ بارجات (۲) رحم یعنی سوم کلمہ بار و (۲) رحم اعم ازینکہ بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مذکر بچہ دان رحم انسان باشد یا حیوان کہ مقام حمل است (۳) عورتون کاسینہ۔ مذکر۔ چھاتیان۔ و متعلق بہ معنی پانزدہم کلمہ بار و آنچه سناستان۔ (۴) عماری۔ بقول آصفیہ۔ عربی۔ مؤید (۳) سینہ زنان را بارگاہ گوید قیاس اسم مؤنث۔ ہاتھی کے اوپر کی رتھہ جو اسکے بعد است و مجاز مجاز دیگر کے از محققین پیٹہ پر پینے کے واسطے رکھتے ہین۔ (۵) ڈیرا فارسی زبان باونیت اگر سداستعمال خمیہ۔ مذکر۔</p>
<p>پیش شود تو انیم گفت کہ منظر بگنبد بارگاہ بارگاہ آراستن (اصدا اصطلاحی) استعارہ باشد بدین معنی (الوزی لہ) صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت سیرتارگان فلک نیست در بروج ہا برگوشہ مؤلف گوید کہ معنی آراستہ کردن بارگاہ</p>	<p>پیش شود تو انیم گفت کہ منظر بگنبد بارگاہ بارگاہ آراستن (اصدا اصطلاحی) استعارہ باشد بدین معنی (الوزی لہ) صاحب آصفی ذکر این کردہ از معنی ساکت سیرتارگان فلک نیست در بروج ہا برگوشہ مؤلف گوید کہ معنی آراستہ کردن بارگاہ</p>

(۲۰۶)

(۲۰۷)

وکنایه از دربار کردن و برآمدن در بارگاه	بر آمدن پادشاه در شمار می و بار و ادوات است
باشد مخصوص به سلاطین (قاسم گونا بادی)	(عبداللہ ہاتھی سے) بہ بندہ برپیل ز بارگاہ
(خدیو حجم آئین دار اپنا و پو بر آریست)	در آریست جنبش باین کارگاہ پو صاحب
در اصفهان بارگاہ پو (ارو و) بارگاہ	اصفی با ستنا و ہمین سند۔ مصدر (بارگاہ
آراستہ کرنا۔ دربار کرنا۔ دربار میں برآمدنا	بستن) قائم کردہ گوید کہ یعنی بارکردن
بارگاہ افراشتن (مصدر اصطلاحی)	آن است عجب است از تحقیق او (ارو و)
صاحب اصفی ذکر این کرده از معنی گشت	پادشاه کا عماری میں برآمد ہونا۔
مؤلف گوید کہ با کردن نیمہ بارگاہ باشد	بارگاہ زدن استعمال۔ صاحب اصفی
وکنایہ باشد از رونق افروز شدن و	ذکر این کرده گوید کہ یعنی برپا کردن خمیہ باشد
برآمد شدن (قاسم گونا بادی سے) چو	(حافظ شیرازی سے) بیاساتی آن جام
افراشت در نجد وان بارگاہ پو جهان	چون ہر و ماہ پو بدہ تاز نم بر فلک بارگاہ
تیرہ گشت از غبار سپاہ پو (ارو و) خمیہ پو	مؤلف گوید کہ بر اصطلاح بارگاہ عرف
بارگاہ کو قائم کرنا۔ رونق افروز ہونا۔ برآمدنا	کرده ایم کہ تخصیص آن باد یونانخانہ و خمیہ
بارگاہ برپیل بستن (مصدر اصطلاحی)	ملوک باشد کہ باغراض باریابی خلق در سفر
کنایہ باشد از سوار شدن سلطان بر عمارت	ز تند) ولیکن درینجا مجازاً بمعنی مطلق خمیہ
و بارگاہ درینجا استعارہ باشد از عماری	متعل (ارو و) خمیہ برپا کرنا پو لگانا۔
یعنی چون عماری برپیل بند علامت	بارگاہ ساختن استعمال۔ محل بارگاہ

<p>عطا کردن (ظہوری سے) باز گذارد و در خلوت سرے وصل یار پڑگر چه خود خوبان سر انگشت طلب برور ز زند پ (ار و و) دیکھو بار و اودن کے پہلے معنی ۔ بار گرفتن مصدر اصطلاحی بقول</p>	<p>قائم کردن است صاحب آصفی ذکر این کرده از معنی ساکت (سعدی شیرازی منعم مکبوه و دشت و بیابان غریب نیت پڑ پیریا کہ رفت نیمہ زود و بارگاہ ساخت پ (ار و و) بارگاہ قائم کرنا</p>
<p>وارستہ و بحر و آصفی و بہار (ا) آبتن شدن مؤلف عرض کند کہ این متعلق است بہ معنی پانز و ہم کلمہ بار و این معنی بجا اضافت یا نسبت بسوے زن حاصل شود</p>	<p>بارگاہ بنانا۔ بارگاہ کشیدن استعمال بقول صاحب</p>
<p>تو ابکار باغ پد بیچان کرد روح قدسی دختر نمران گرفت پ (و) بہ تحقیق (ما ۲) معنی بار</p>	<p>آصفی بر پا کردن خمیہ و بہ تحقیق ما مراد بارگاہ افراشتن (کمال خمندی سے) در</p>
<p>بہمت گداسے تو باشہ فرو منور بار عرش اگر کشد شہان بارگاہ را پ (ار و و)</p>	<p>بارگاہ افراشتن (کمال خمندی سے) در ہمت گداسے تو باشہ فرو منور بار عرش اگر کشد شہان بارگاہ را پ (ار و و)</p>
<p>بر سر پائنت یا گردن گرفتن یعنی تحمل بار شکل متعلق بہ معنی اول کلمہ بار (میر غفری بہ نامہ مہرت زمانہ بر تارک پ</p>	<p>دیکھو بارگاہ افراشتن پ بار گذارشتن استعمال صاحب آصفی</p>
<p>گرفت پارتبولت سارہ بر گردن پ (و ۳) بار و ر شدن بکالت اضافت یا نسبت</p>	<p>بحوالہ بہار ذکر این کردہ گوید بار گذارشتن بر چہرہ ہی انت و سندی پیش تکر و و بہار کت</p>
<p>بار و ر شدن بکالت اضافت یا نسبت</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ معنی بار و اودن و اجازت و اودن است یعنی اجازت باریابی</p>

(۲۰۶۳)

(۲۰۶۴)

بسوی درخت یا اجزای آن و درینجا کلمه خار سپرد و تا بدستش زمانه بار گرفت و
 بار متعلق بمعنی دهم اوست که گذشت (شماره ۱۱) و (۱۲) حاظه هونا (۳) بوجه ائنهانا
 شهیدی (۵) درخت خشک سخا کرثر شرد (۳) بار واره هونا (درخت کا) (۴) نتیجه
 بود و بزگار ایسر کسیر بار گرفت و (انوری) حاصل کرنا -
 (۵) پنج اقبال باز نشو نمود و شاخ انصاف بار که استعمال - محقق بارگاه است
 باز بار گرفت و (۴) نتیجه حاصل کردن که گذشت بخلف پنجش (انوری) (۵) در
 و کامیاب شدن و این متعلق است بمعنی سی بار گهت شیوه حجاب گرفته و بهرام خلک منظم
 کلمه بار (انوری) (۵) تا بیایش ساره حواشی خدم راه (ار و و) و کیمو بارگاه -

بار کی بقول برهان بفتح ثالث بر وزن خانگی اسپ را گویند و عبری فرس خوان
 و بعضی گویند که نوعی از اسپ باشد و بعضی اسپ پالانی بارکش را گفته اند و (۲)
 بمعنی قدرت و توانائی هم و (۳) روسپی و تنگی رانیز گویند صاحب سروری بر
 اسپ و همتی از اسپ قانع صاحب مؤید بذر بمعنی اول نسبت معنی دوم گوید که
 بمعنی اندازه قدرت و توانائی از اینجاست که (۴) اندازه را از معنی دوم جدا
 کردیم و هم او ذکر معنی سوم بجواله ز فائگو یا کرده صاحب رشیدی هم ذکر معنی اول
 کرده صاحب جامع بذر معنی اول و دوم فرمایند یعنی دوستی - صاحبان ناصری و
 جهانگیری بر معنی اول قانع مؤلف عرض کند که اگر چه صاحبان تحقیق صراحت حلیه لفظ
 نه کرده اند ولیکن سلسله ردیف شان گوید که بحاف فارسی است و از کلام امیر خسرو

ہم تصدیق این می شود (پہ) مٹی خور کہ بخشی ز رو بارگی پڑ نہ آن می کہ آرد بخوارگی
 پڑ (نوری ۱۵) احباب ترا بزیر لیل است پڑ اقبال تو بارگی و ادم پڑ (فردوسی ۱۵)
 چو بر تیز و بارگی بر نشست پڑ برفت اہرن را با فسون بہ بست پڑ خیال ما اینست کہ بر لفظ
 بار کہ بمعنی حمل بجائے خودش گذشت کاف فارسی زیادہ کروند (بارگ) شد چنانکہ (مردہ ۱۵)
 را (مردہ ریگ) کروند و این موافق قیاس است و پس از ان بایں نسبت در آخرش زیادہ
 کردہ (بارگی) اسپنی را گفتند کہ بار کشد و مجازاً بر اے مطلق اسب مستعمل شد نسبت
 معنی دوم عرض می شود کہ بار بمعنی خداے عزوجل و شان و رفعت بر معنی خودش گذشت
 و زیادت کاف فارسی (چنانکہ بالاند کور شد) و بایں مصدر می در آخر بر اے معنی
 قدرت و توانائی استعمال کروند و لیکن سند استعمال این پیش نشد مشتاق سند باشیم
 و حقیقت معنی سوم خیرین نباشد کہ بارہ بمعنی ہر چیز زشت است کہ می آید بایں مصدر
 در آخرش زیادہ کروند و بقاعدہ فارسی ہاے ہوز بدل شد بہ کاف فارسی پس بارگی
 بمعنی حقیقی زشتی است و بمعنی مجازی قبحگی مستعمل شد۔ حیف است کہ سند استعمال این
 ہم پیش نشد۔ طالب سند می باشیم و معنی چہارم را غیر از صاحب مؤید دیگر کے از
 محققین زبان فارسی ذکر نکر و ولیکن کیا بارگی و دو بارگی کہ مستعمل است۔ متعلق بہمیں
 معنی۔ پس تو انہم عرض کرو کہ بارہ بمعنی کثرت و مرتبت و نوبت می آید بایں نسبت یا زائد
 در آخرش زیادہ شد و ہاے ہوز بقاعدہ شد گره بالابدل شد بہ کاف فارسی حالا
 باقی ماند حقیقت این اصطلاح بمعنی ششم۔ مخفی مباد کہ بارہ بمعنی دوست مستعمل ہو

(غلام بارہ) یعنی سپرد دست پس یاے مصدری بروز زیادہ کر دند و بقاعدہ فارسی ہا
ہو زرا بکاف فارسی بدل کر دند و بارگی یعنی وہی مستقل شد مشتاق سند با شیم
(ار و و) (۱) گھوڑا و کھوڑا سپ (۲) قدرت۔ توانائی۔ موثقت (۳) زنا کاری۔
بقول آصفیہ۔ اسم موثقت۔ حرام کاری۔ زنا۔ بد کاری۔ (۴) دیکھو بار کے چوتھے معنی (۵) دیکھو
بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم موثقت۔ یارانہ۔ دوستانہ۔ یاری۔ محبت۔ آشنائی۔ اتحاد۔

<p>بار کیسے اصطلاح۔ بقول برہان بارابع کہ جزین نیست کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بہ تختائی رسیدہ و برے قرشت زودہ (۱) بارگیرندہ و بارکش۔ متعلق بہ معنی اول کلمہ اسپ و شتر و امثال آن از برے بار کردن بار ترجمہ حامل است مطلقاً و اسناداً و استعمال و راستہ بر مطلق اسپ قانع و بہار نقل نگار کہ بدست آمد مؤید این و چارواے بارکش صاحب بحر بر اسپ و شتر و امثال آن قناعت داخل ہمین معنی است و تخصیص اسپ و شتر کرده۔ صاحب جامع گوید کہ چار و ار گویند نیست و آنا کہ بر مطلق اسپ و شتر و غیرہ قناعت صاحب ناصر می فرماید کہ اسپ و شتر و امثالہ کردہ اند سکندری خوردہ اند (حیاتی گیدانی آن و عموماً بمعنی بارکش از حیوان و انسان و (۵) تختش ہم از تخرک باومی فتد بخاک و ہنر و کشتی و امثال آن و صاحب بول چال بارگیر سلیمان ہم از مو است (۶) خاقانی (۷) کہ پابند محاورہ معاصرین عجم است می فرماید زبان شاگرد در گاہ مصطفی بہتر پاک کہ بارگیر کہ چارواے بارکش را گویند۔ صاحب غیاث سلیمان نکو تر است صبا (۸) (۹) بوجہ بر اسپ و شتر و گا و قانع۔ مولف عرض کند اشٹانے والا (دیکھو بارکش) صاحب آصفیہ</p>	<p>بار کیسے اصطلاح۔ بقول برہان بارابع کہ جزین نیست کہ اسم فاعل ترکیبی است بمعنی بہ تختائی رسیدہ و برے قرشت زودہ (۱) بارگیرندہ و بارکش۔ متعلق بہ معنی اول کلمہ اسپ و شتر و امثال آن از برے بار کردن بار ترجمہ حامل است مطلقاً و اسناداً و استعمال و راستہ بر مطلق اسپ قانع و بہار نقل نگار کہ بدست آمد مؤید این و چارواے بارکش صاحب بحر بر اسپ و شتر و امثال آن قناعت داخل ہمین معنی است و تخصیص اسپ و شتر کرده۔ صاحب جامع گوید کہ چار و ار گویند نیست و آنا کہ بر مطلق اسپ و شتر و غیرہ قناعت صاحب ناصر می فرماید کہ اسپ و شتر و امثالہ کردہ اند سکندری خوردہ اند (حیاتی گیدانی آن و عموماً بمعنی بارکش از حیوان و انسان و (۵) تختش ہم از تخرک باومی فتد بخاک و ہنر و کشتی و امثال آن و صاحب بول چال بارگیر سلیمان ہم از مو است (۶) خاقانی (۷) کہ پابند محاورہ معاصرین عجم است می فرماید زبان شاگرد در گاہ مصطفی بہتر پاک کہ بارگیر کہ چارواے بارکش را گویند۔ صاحب غیاث سلیمان نکو تر است صبا (۸) (۹) بوجہ بر اسپ و شتر و گا و قانع۔ مولف عرض کند اشٹانے والا (دیکھو بارکش) صاحب آصفیہ</p>
--	--

<p>حرفی کہ در کلام بے تامل و خواہ مخواہ آید و اکثر بزبان جاری شود در اشائی گفتن</p>	<p>نے بارگیر پر فرمایا ہے کہ بوجہ اوٹھانے والا جانور۔ لہ و گھوڑا اونٹ وغیرہ</p>
<p>و آن را تکیہ کلام گویند (تائیسرے) یہ جا کہ بہت سہید گو خوار و اہتر است چون</p>	<p>(۲) بارگیر۔ بقول برہان و بحر و جامع و مؤلف بمعنی ہودج و عماری مؤلف گوید کہ حیف</p>
<p>حرف بارگیر زیاد و مکرر است ہا و بہار (ذکر بردارش) بر حرف بارگیر قانع و ہم</p>	<p>است کہ سند استعمال پیش نشد و باعتبار قول صاحب جامع کہ از اہل زبانست می</p>
<p>او بر (حرف بارگیر) نقل عبارت خان آرزو کردہ کہ بالاندکور شد و شعر محسن</p>	<p>توانیم کہ این را اسم فاعل ترکیبی گیریم و کتا از عماری کہ بار جلیس برمی دارد (ارو)</p>
<p>تائیسریم بہ سندش نقل کردہ۔ صاحب بحر ہم بر حرف بارگیر بہ نقل عبارت خان</p>	<p>عماری دیکھو بارگاہ۔ (۳) بارگیر۔ بقول برہان و بحر و جامع</p>
<p>آرزو اینقدر افزایش کہ تنہا (بارگیر) یعنی نیست چنانکہ بعض اعزہ گمان بردہ اند مو</p>	<p>مادہ ہر حیوانی۔ مؤلف عرض کند کہ حیف است کہ سند استعمال پیش نشد و باعتبار</p>
<p>عرض کند کہ با صاحب بحر اتفاق داریم۔ خان آرزو تاج کردہ است (ارو)</p>	<p>قول صاحب جامع کہ از اہل زبانست می توانیم عرض کرد کہ این اسم فاعل ترکیبی است</p>
<p>دیکھو حرف بارگیر۔ (۵) بارگیر۔ بقول برہان سواری بعبار</p>	<p>معنی حل گیرندہ متعلق بہ معنی پانزدہم کلمہ بار (ارو) مادہ حیوان۔ مؤلف۔</p>
<p>کے داؤن و بقول مؤید اسپ و ستور</p>	<p>(۴) بارگیر۔ بقول خان آرزو و جہانگیر بہ کسے داؤن و بقول مؤید اسپ و ستور</p>

<p>و شکر کہ بجا ریت برائے سواری و ہند (نعت) (۶) بارگیر بقول صاحب بحر یعنی نوکر و فرما خان عالی در جو خواتین خان جهان بہادر کہ بدین معنی ہندست صاحبان آصفی و ہند (۷) مشغول بچو پیدار و قرآش پشغوف بہ ہم ذکر این بدین معنی کردہ اندوہرہ محققین بارگیر و چیلہ پکارستہ بذر این شعر گوید بالاسکندری خوردہ انداستنا و شان کہ ظاہر بدین معنی ہندست و شیک چند بہا از کلام خان عالی است کہ بر معنی پنجم گذشت بدون صراحت معنی نوید کہ چیلہ ہم بدین معنی و آن معنی دیگر است۔ بارگیر بمعنی عام نوکر است مؤلف گوید کہ چیلہ مرادوف بارگیریت گرفتن غلط باشد۔ ما حقیقت این بر معنی پنجم چنانکہ بہا گرفتہ بلکہ مفرس است بمعنی بندہ فانی بیان کردہ ایم (ارو) نوکر۔ مذکر۔ و مرید و شاگرد و بارگیر اسم مفعول ترکیبی است (۷) بارگیر بقول مؤید معنی بارگیر بگیر مؤلف بمعنی رخصت و اجازت یافتہ شدہ برائے سوار گوید کہ امر حاضر از مصدر (بارگیرفتن)۔ اسپ و کسی کہ منجانب مالک اسپ بر اسپ (ارو) بوجہ اسٹھا۔ سوار شود و خدمت بجا آرد۔ بجز و باشد بیبے بارگیری اصطلاح۔ صاحب رہنما جو کہ مراد متعلق بمعنی سوم کلمہ بار و ہمین اصطلاح و سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار (۱) بہ معنی و کن ہم الی الان در لشکر مستعمل۔ محقق بہا و کہ اکثر بار بستن نوشتہ۔ صاحب روزنامہ کہ ماخذش ہم قساح کرد کہ بارگیر بدین معنی لغت ہندی خیابان سفرنامہ مذکور است این را (۲) بمعنی کرد (ارو) بارگیر بقول آصفیہ۔ فارسی اسباب جہاز آوردہ مؤلف عرض کند کہ اسم مذکر۔ وہ سوار جس کا ذاتی گھوڑا ہوں۔ حاصل بالمصدر (بارگیرفتن است) و اسٹھا</p>	<p>و شکر کہ بجا ریت برائے سواری و ہند (نعت) (۶) بارگیر بقول صاحب بحر یعنی نوکر و فرما خان عالی در جو خواتین خان جهان بہادر کہ بدین معنی ہندست صاحبان آصفی و ہند (۷) مشغول بچو پیدار و قرآش پشغوف بہ ہم ذکر این بدین معنی کردہ اندوہرہ محققین بارگیر و چیلہ پکارستہ بذر این شعر گوید بالاسکندری خوردہ انداستنا و شان کہ ظاہر بدین معنی ہندست و شیک چند بہا از کلام خان عالی است کہ بر معنی پنجم گذشت بدون صراحت معنی نوید کہ چیلہ ہم بدین معنی و آن معنی دیگر است۔ بارگیر بمعنی عام نوکر است مؤلف گوید کہ چیلہ مرادوف بارگیریت گرفتن غلط باشد۔ ما حقیقت این بر معنی پنجم چنانکہ بہا گرفتہ بلکہ مفرس است بمعنی بندہ فانی بیان کردہ ایم (ارو) نوکر۔ مذکر۔ و مرید و شاگرد و بارگیر اسم مفعول ترکیبی است (۷) بارگیر بقول مؤید معنی بارگیر بگیر مؤلف بمعنی رخصت و اجازت یافتہ شدہ برائے سوار گوید کہ امر حاضر از مصدر (بارگیرفتن)۔ اسپ و کسی کہ منجانب مالک اسپ بر اسپ (ارو) بوجہ اسٹھا۔ سوار شود و خدمت بجا آرد۔ بجز و باشد بیبے بارگیری اصطلاح۔ صاحب رہنما جو کہ مراد متعلق بمعنی سوم کلمہ بار و ہمین اصطلاح و سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار (۱) بہ معنی و کن ہم الی الان در لشکر مستعمل۔ محقق بہا و کہ اکثر بار بستن نوشتہ۔ صاحب روزنامہ کہ ماخذش ہم قساح کرد کہ بارگیر بدین معنی لغت ہندی خیابان سفرنامہ مذکور است این را (۲) بمعنی کرد (ارو) بارگیر بقول آصفیہ۔ فارسی اسباب جہاز آوردہ مؤلف عرض کند کہ اسم مذکر۔ وہ سوار جس کا ذاتی گھوڑا ہوں۔ حاصل بالمصدر (بارگیرفتن است) و اسٹھا</p>
---	---

<p>مخفف آگین است یعنی پیر کذا فی البرهان پس معنی تعطی این پرا از آب و مراد از تالاب است بنجیال یا تخصیص آبادی ضرورتی ندارد (حکیم حافق ۵) حوض کوثر که مشرب الترویج است با نودانی زیبا رگین من است با (حکیم خاقانی ۵) خوشترن همجنس خاقانی شماره نذر سخن با بارگین را ابر نیسانی شماره نذر سخا با بعضی برانند که شد خاقانی متعلق یعنی دوم است که می آید (اردو) و کیهو آگیر -</p>	<p>معاصرین چنانکه هر دو محققین بلا ذکرش کرده اند خلاف قیاس نیست که بارگین یعنی برداشتن بار بر پشت و سر و گردن گذشت پس مقصود از معنی اول بار برداری است که هندیان عموماً سامان سفر را بار بر داری گویند و معنی دوم خاص است (اردو) (۱) سامان سفر مذکور (۲) اسپانیا بارگین بقول برهان و جامع کبر رابع و سکون تختانی و نون (۱) آگیر و تالاب را گویند که در میان شهر و اندرون ده باشد صاحب ناصری بر مطلق آگیر و تالاب قانع و بقول مؤید حوض بزرگ که در زین آب در و سه جمع کنند و بتازیش فارغین گویند صاحب سروری صراحت کاف فارسی کرده و صاحب هفت هم این را بجا فارسی آورده مؤلف عرض کند که کلمه بار یعنی آب بر معنی بست و نهش گذشت و گین</p>
<p>(۲) بارگین - بقول برهان جالی که زیر آب حمام و مطبخ و امثال آن در آن جمع شود - صاحب سروری فرماید که گوئی که آب باران و حمام و امثال آن در آن جمع گردد و بقول صاحب جامع مرادف با نوعه و صاحب غیاث بر با نوعه فرماید که حوضی که چک سر از اندرون فراخ که آب سخن خانه و آب</p>	

<p>ببر زوران جمع می شود صاحب ناصری (۳) بارگین۔ بقول صاحب سرور سے گوید کہ این را متجلباب ہم گویند۔ خان آرزو خندق را گویند (حکیم فرخی سے) بسی در سراج آورده کہ این مرکب است از شہر ہائیکہ برگرد ہر یک پڑ رہن گہ بار کہ بمعنی نجاست باشد و گین کلمہ نسبت بد و بارگین بحر اخصر پڑ مؤلف بمعنی آبگیرے کہ ابھائے متعفن و نجس دوران عرض کنند کہ صراحت ماخذ بمعنی اول جمع شود صاحب رشیدی ہم پڑانش مؤلف این کردہ ایم و این ہم کنایہ باشد۔ عرض کند کہ کلمہ بار درینجا بمعنی نوز و ہم است رار و (خندق) بقول آصفیہ (معربا و حقیقت گین بمعنی اول این بیان کردہ ایم کنندہ) اسم مؤنث۔ کھائی۔ وہ کہدی پس معنی لفظی بارگین پڑان نجاست و کنایہ از ہوئی زمین جو شہر کے چارون طرف معنی کہ صاحب جامع ذکرش کرد و متجلباب ہوتی ہے۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ ہم ہمین باشد (از ناصری سے) غولے است اس میں پانی بھر دیا جاتا ہے تاکہ دشمن حسووش بیادید پڑ غولے کے است غنودش پیار آسانی کے ساتھ شہر پر قبضہ کر سکے بارگان کہ گذشت سبڈل این باشد (ارو) عموماً قلعون کے اطراف خندقین بنائی دیکھو بارگان۔ جاتی ہن۔</p>	<p>ببر زوران جمع می شود صاحب ناصری (۳) بارگین۔ بقول صاحب سرور سے گوید کہ این را متجلباب ہم گویند۔ خان آرزو خندق را گویند (حکیم فرخی سے) بسی در سراج آورده کہ این مرکب است از شہر ہائیکہ برگرد ہر یک پڑ رہن گہ بار کہ بمعنی نجاست باشد و گین کلمہ نسبت بد و بارگین بحر اخصر پڑ مؤلف بمعنی آبگیرے کہ ابھائے متعفن و نجس دوران عرض کنند کہ صراحت ماخذ بمعنی اول جمع شود صاحب رشیدی ہم پڑانش مؤلف این کردہ ایم و این ہم کنایہ باشد۔ عرض کند کہ کلمہ بار درینجا بمعنی نوز و ہم است رار و (خندق) بقول آصفیہ (معربا و حقیقت گین بمعنی اول این بیان کردہ ایم کنندہ) اسم مؤنث۔ کھائی۔ وہ کہدی پس معنی لفظی بارگین پڑان نجاست و کنایہ از ہوئی زمین جو شہر کے چارون طرف معنی کہ صاحب جامع ذکرش کرد و متجلباب ہوتی ہے۔ مؤلف عرض کرتا ہے کہ ہم ہمین باشد (از ناصری سے) غولے است اس میں پانی بھر دیا جاتا ہے تاکہ دشمن حسووش بیادید پڑ غولے کے است غنودش پیار آسانی کے ساتھ شہر پر قبضہ کر سکے بارگان کہ گذشت سبڈل این باشد (ارو) عموماً قلعون کے اطراف خندقین بنائی دیکھو بارگان۔ جاتی ہن۔</p>
--	--

پارمان | بقول برہان و ناصری و سروری و جامع و رشیدی و مؤید و جہانگیری
 نام کی از پہلوانان تورانت (فردوسی سے) برفتند کیبارگی و ر زمان پادجو
 رہام و گوردز با بارمان پڑ مؤلف گوید کہ وجہ تسمیہ این غیرالین نباشد کہ ان

کہ بقول برہان یعنی شہید و مثل است مرکب شدہ است باکثرہ بار منظر برہکی از معاش
 کہ گذشت یعنی لفظی ایندہمچھ حصار قلعہ باشد یا ہچھ شاخ درخت یا ہچھ آتشدان
 (ارو) بارمان ایک تورانی پہلوان کا نام تھا۔

<p>(الف) بارمشت استعمال بشت تجمل و حشمت و بزرگی (حکیم سنائی سے)</p>	<p>(الف) بارمشت</p>
<p>(ب) بارمشت کشیدن باشد چنانکہ صاحب دین فروشی ہی کہ تا سازی ہ بار کی نقرہ</p>	<p>(ب) بارمشت کشیدن</p>
<p>گوید (س) قد ہنال خم از بارمشت مژخنگ و زین زر کند ہ گوئی از بہر حضرت</p>	<p>(س) بارمشت</p>
<p>است ہا مرقبول مکن سرو این گلستان را علت ہ این ہمہ طمطراق خنگ و ہمنہ</p>	<p>(س) بارمشت</p>
<p>ہ صاحب آصفی ذکر (ب) کردہ از معنی سادہ علم ازین بار نامہ مستغنیست ہ تو برو</p>	<p>(ب) بارمشت</p>
<p>مؤلف عرض کند کہ کنایہ از ممنون شدہ بر بروت خویش مخند ہ مؤلف عرض</p>	<p>(ب) بارمشت</p>
<p>است (جوبیے کشمیری سے) بسکہ بار کند کہ بار یعنی اول اوست و مراد از</p>	<p>(س) بارمشت</p>
<p>مشت زلفت کشید ہ می گذار و ناف آہو اسباب و نامہ بہ ہاے نسبت منسوب بہ</p>	<p>(س) بارمشت</p>
<p>بر زمین (ارو) (الف) بارمشت ہ نام و نشان پس سامانی کہ منسوب بہ نام و</p>	<p>(الف) بارمشت</p>
<p>بار احسان۔ ارو و میں مستعمل ہے یعنی احسان نشان است۔ اسباب تجمل و حشمت باشد</p>	<p>(الف) بارمشت</p>
<p>کا بوجہ مذکر (ب) احسان کا بوجہ اٹھانا۔ مرکب تو صیفی است و لفظ اضافت مستعمل</p>	<p>(ب) بارمشت</p>
<p>بار نامہ اصطلاح ہ بروزن کار نامہ (ارو) سامان تجمل و حشمت۔ مذکر۔</p>	<p>(ب) بارمشت</p>
<p>بقول برہان و بحر و ناصر و سروری (۲) بار نامہ۔ بقول برہان و بحر و نوید</p>	<p>(۲) بار نامہ</p>
<p>و جامع و رشیدی و جہانگیری (۱) اسباب ممت نہادون برکے صاحب سروری</p>	<p>(۱) اسباب ممت</p>

<p>و عالی قدر است که پاسبان رکاب پدرش پشت آسمان را و نگارده است نمی تواند که اجازت بار طلبد و بار نامه پیش کند و بار نامه نکشد بار خدائی که سپهر است از پاسبان رکاب پدرش گشته دو تاسه مؤلف عرض کند که بار نامه یعنی پروانه باریابی بر معنی سوم می آید و درین شعر استعمال همون معنی است - محققین نازک خیال بر اسم مؤنث - احسان -</p>	<p>و جامع و جهانگیری بر منت قانع (۵) انوری لاف مزین قاعده بسیار منہ بالغی طفل نه جائے بہ بین اثر محاسے بار نامه نکشد بار خدائی که سپهر است از پاسبان رکاب پدرش گشته دو تاسه مؤلف عرض کند که بار نامه یعنی پروانه باریابی بر معنی سوم می آید و درین شعر استعمال همون معنی است - محققین نازک خیال بر اسم مؤنث - احسان -</p>
<p>لطافت معنی شعر غور نکرده متظیر قرینیه که پیدا است (بار نامه) را بمعنی منت خیال کرده اند اگر مقصود شاعر از منت می بود به آئین همین درینجا (بار منت) می نوشت که مصدر کشیدن هم بیرون از محاوره نبود حقیقت اینست که معنی لغوی (بار نامه) هیچ تعلق با منت ندارد و هیچ کنایه بدون تعلق با معنی حقیقی درست نمی شود شاعر گوید که (بار خدائی یعنی مدوح ما) که چنین ذمی مظرب اعتماد و اعزاز بعضی از اهل دربار</p>	<p>لطافت معنی شعر غور نکرده متظیر قرینیه که پیدا است (بار نامه) را بمعنی منت خیال کرده اند اگر مقصود شاعر از منت می بود به آئین همین درینجا (بار منت) می نوشت که مصدر کشیدن هم بیرون از محاوره نبود حقیقت اینست که معنی لغوی (بار نامه) هیچ تعلق با منت ندارد و هیچ کنایه بدون تعلق با معنی حقیقی درست نمی شود شاعر گوید که (بار خدائی یعنی مدوح ما) که چنین ذمی مظرب اعتماد و اعزاز بعضی از اهل دربار</p>

<p>لفظی این بہ ہائے نسبت رفعت و شانے کہ بہ ہمین معنی کر وہ و صراحت ماخذ ہر یک بجا نسوب بنام است یعنی نام بلندے کہ لقب خودش کنیم و درینجا ہمین قدر کافی است کہ باشد اندرین صورت باید کہ کلمہ بار را یعنی (بار نامہ بہ راسے مہملہ) را تبدیل کی ازینجا دوش گیریم کہ فارسیان یعنی رفعت و شان نتوانیم خیال کرو کہ تبدیل حمیم و زلسے فارسی استعمال کر وہ اندو اگر کلمہ بار را استعلق بہ معنی بار اسے مہملہ خلاف قیاس است و بار نامہ سی امش گیریم معنی لفظی این نتیجہ بنسوب بہ یا کہ بہ زاسے ہوزمی آید تو انیم کہ تبدیل را چنان نام باشد و کنایہ از لقب کے اعم از اینکہ بہ باو حمیم فارسی) گیریم کہ بحث کامل این نیک باشد یا بد و لمجا ط معنی اول الذکر بقول برد (بار نامہ) می آید یا بحدہ یا خداین خزان صاحب سروری تخصیص نیک را می پسندیم نباشد کہ ذکرش بالا گذشت (ار و و) کہ او صاحب زبانت و برائے تصفیہ این نیک لقب - مذکر -</p>	<p>مشتاق سند استعمال باشیم و ذکر بار نامہ (۶) بار نامہ - بقول برہان و بحر و جامع بہ زاسے ہوز) غیر از محقق ہند نثر او یعنی صاحب و جہانگیری یعنی تفاخر و غرور - صاحب شمس و گیکے بدین معنی نکر و وہم او پار نامہ رشیدی بر تفاخر قانع و بقول مؤید تفاخر بہ ہائے فارسی و زاسے ہوز) و (پاچنامہ بہ کردن (شیخ ابو سعید ابو یخیر) خبیر لفظی بہ ہائے فارسی و حمیم فارسی) ہر دو را مرادف کہ ماہ و رچہبر اوست کہ شیرین سخن کی کہ شہد گیر و - و صاحب برہان ہم ذکر (پاچنامہ بہ در شکر اوست کہ زان چندان بار نامہ پاچیم فارسی) و (پاچنامہ بہ باو زاسے فارسی) کا ذکر سر اوست کہ فرماندہ روزگار کا</p>
--	---

اوست ہا (نجیب الدین جبر بادقانی سے) است کہ (بر معنی پنجم گذشت) لقب رانعت
 چه سنگ بود کہ پیش تو بار نامہ کند ہا سپہ خواندہ اند مؤلف براعتبار صاحب جامع
 دون کہ بیان پلنگ مغرور است ہا کہ صاحب بانست عرض کند کہ اگر خان آرزو
 مؤلف عرض کند کہ این را بمعنی غرور نعت را تصحیف لقب خیال می کند بدخ
 گرفتن ہم از ان قبیل است کہ ذکرش بر راجہ می گوید بخیاں ما (نامہ بار) مرکب
 معنی چہارم کردہ ایم یعنی کہے کہ پرواہہ اصنافی است و (بار نامہ) لقب اصناف
 باریابی حاصل کردہ است مغرور می باشد آن باشد معنی نامہ کہ شعر ابار گاہ سلطان
 بر قدرت خود کہ بدون استجارت از می خواند پس کلمہ بار و ریجا بمعنی سوم اوست
 کہے بوسیلہ (بار نامہ) پیش شاہ می رود یا بمعنی نامہ شان و رفعت گیریم متعلق بمعنی
 پس بوسیلہ مجاز (بار نامہ) را بمعنی غرور دوم کلمہ بار و بہر دو صورت کنایہ باشد
 استعمال کردہ اند و لغت خرا و ریجا و غلی از قصیدہ کہ شعر ابدح و لغت سلطان
 نیست کہ آن متعلق بمعنی چہارم است کہ خواند و مجاز بمعنی مدح و لغت استعمال
 گذشت (ارو) غرور - مذکر - کردہ باشد - بائی عالی مشتاق سند با شیم
 (ع) بار نامہ - بقول برہان و بحر و جامع (ارو) مدح - لغت - نوٹ -
 بمعنی مدح و لغت - خان آرزو و بزرگوار (د) بار نامہ - بقول رشیدی و سروری و فخر
 بیان کردہ برہان و رشیدی فرماید کہ معنی کہ تجار تفصیل خرید خود در ان نویسند مؤلف
 مدح و لغت خطاست بلکہ همان لقب براعتبار صاحب سرور می کہ از اہل زبانت

عرض کند کہ قلب اضافت (نامہ بار) باشد و حقیقت ماخذ این ہم بدر انجبا مذکور
 بمعنی تحریر سامان و کلمہ بار در اینجا بمعنی اول (ارود) غرور کرنا۔
 اوست مشتاق سندا استعمال ہشتم (ارود) بار نامہ کشیدن **اصطلاحی** یہ
 وہ فرو جس میں تجارت اپنے خرید کئے ہوئے تحقیق مؤلف بمعنی تحقیق است یعنی پروانہ باریا
 سامان کی تفصیل لکھا کرتے ہیں (اسم نوشت) پیش کردن سندا استعمال این بر معنی دوم (بار نامہ)
 بار نامہ کردن **اصطلاحی** یہ مذکور شد و حقیقت ماخذش ہم بدر انجبا
 تحقیق مؤلف بمعنی غرور کردن است عرض کردہ ایم (ارود) پروانہ باریا
 سدا این بر معنی ششم (بار نامہ) مذکور شد پیش کرنا۔

بارنب بفتح نون۔ بقول مؤید و اتند و ہفت در فارسی زبان تخم شبت را گویند
 کہ بہندش سویا نامند۔ صاحب محیط بر شبت گوید کہ اسم عربی است بہ یونانی انیتون و
 قول طامون و فارو و بسریانی صرا بے و بشرازی شود و شوت و در انگریزی اول سیٹ
 و بہندی سوا و سویا گویند ساتی است معروف و تخم آن را (والان حورو) نام است
 و بہترین آن نرم تازہ خوشبو و سنگفہ است۔ گرم در آخر دوم و خشک در اول منفع
 اخلاط بار و سکن اوجاع و مفرق ریاح و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف عن
 کند کہ دیگر محققین فارسی زبان ذکر (بارنب) نکرده اند۔ کلمہ بار و رین اسم بہ سگون
 را سے ہملہ متقاضی آنت کہ لغت تب در فارسی زبان بمعنی شبت باشد عجیب است
 کہ تب را در لغات فارسی و ترکی و عربی و سنسکرت نیا تقسیم و قیاس غالب ما این بود

کہ لغت ژند و پازند باشد کہ لغت فارسیان ہجو لغت ہاے بسیار این زبان اگر کتب لغت حذف شد و تصدیق این از معاصرین زروشت می شود کہ تب بفتح نون در فارسی قدیم مثبت را می گفتند و بار تب تخم مثبت است (ارو) سویا کے بیج اس تخم کو سنکرت میں سوا کہتے ہیں۔

بارنگی اصطلاح بقول انڈسچوالہ کہ این خدمت تفویض حاجب می باشد۔
 فرنگ فرنگ مراد اف باران۔ دیگر صاحب ناصری ترجمہ اش حاجب نوشتہ کے از محققین فارسی زبان ذکر این کرد و معنی فعلی حاجب مانع باشد کہ منع بارنگی مؤلف گوید کہ حاصل بالمصدر بارنگی کہسانی کہ اجازت بارنگی (ارو) است کہ یاے مصدری بر اسم فاعل بارنگی در بان بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر زیادہ کروند و ہاے مختص بقاعدہ فارسی حاجب۔ دکیو اتالیق۔ اور بلحاظ معنی اصطلاح بدل شد۔ کاف فارسی طالب سند استعلاء حاجب۔ حاضری نویس۔ بار نویس۔

باشیم (ارو) دکیو بارش۔ بارنگ و بوسے اصطلاح۔ بقول مؤلف بارنگار اصطلاح۔ بقول ناصری و آند و ہفت با آب و تاب و کرو فرو یعنی حاضر در گاہ شاہ کہ از حضور غیبت مردم خبر و پد و اورا عبری حاجب گویند کلہ باورینجا یعنی مفہم اوست (ارو) مؤلف گوید کہ بار نویس ہم گویند کہ با آب و تاب کہہ سکتے ہیں۔ اردو میں کلہ مرادف حاضری نویس است و بدینوجہ با ترکیب فارسی مستعمل ہے۔ جیسے باجیا

<p>عرض کند که این تقسیم درست نباشد و معنی دوم خلاف ادعای اوست بابتی حال این متعلق بمعنی اول کلمه بار (صائب ۵) بار قتل خود بدوش دیگران نتوان نهاد و درین عشق بازان کوه کن مرده رفت (ارو ۹) وضع محل هونا بخسار کسکه و کتکلیف پنجا پار (۳) بوجه او طمانا بوجه رکھنا بار نهم اصطلاح بقول صاحب جهانگیری در ضمیر خود کنایه از عرش باشد و یکی از تحقیقین فارسی زبان ذکر این کرد و مؤلف گوید که حیف است که سند استعمال پیش نشد مخفی مباد که (بار نهم) بهمین معنی می آید پس جز این نباشد که هاس موز آخره اش در کتابت حذف شد یا بتحفیف هاس موز استعمال این کرده اند معنی لفظی این قلعه نهم باشد و کنایه از فلک نهم از قبیل پام نهم مشتاق سند است بار و (ارو ۱۰) عرش و کیهو باد بان خنجر</p>	<p>باقاعده - باوفا - بار نهادن مصدر اصطلاحی - بقول برهان و بحر رشیدی و شمس و هفت (۱) کنایه از نهادن مؤلف عرض کند که این معنی پیدامی شود بصورت نسبت یا انباشت به زن متعلق بمعنی پانزدهم کلمه بار تحقیقین بالا از سراج الدین قمری سند آرزو زمانه عاطفه انده و نشاط آمد و بیک بر دل اعداات بار نهادن پام مؤلف گوید که استنا و غلط است و ازین سند اصطلاح (۲) بار نهادن بر دل کسی پیدامی شود که معنی رنج و تکلیف رسانیدن به کسی است متعلق بمعنی هفدهم کلمه بار تحقیقین (۳) بار نهادن بر دوش و بدوش و لبر معنی بار گرفتن و برداشتن است اصفی بر (بار نهادن) گوید که بعضی معنی بار گذاشتن بر چیزی است مؤلف</p>
---	---

کے دوسرے معنی۔ جہاں عرش کا بیان بقول آصفیہ ہوا ہے۔

بار و بقول بہان و شمس و جامع و ناصر و بر وزن جبار و (ا) اخصار و قطعہ
را گویند صاحبان جہانگیری و سروری بر حصار قانع (منصور شیرازی سے) بودہ تحت
قدم پاسبان قدر ترا پوز فراز گنگر این مفت حصن نہ بار و پوز (جلال خوانی سے)
تا ترا جائے پائے بار و شد پوز برج سیمین فرود بار و را پوز (از ناصر سے) بر قلہ آن
قطعہ کہ قدر تو نشیند پوز از قلزم و قاف است بران خندق و بار و پوز (ملا تہنی سے)
و دیدند بالابہ بار و و بام پوز کشیدند شمشیر بر قتل عام پوز صاحب ناصر صراحت کند
کہ این را (بارہ) بہ پائے ہوز نیم گویند کہ می آید صاحب مؤید بحوالہ رسالہ علمی گوید کہ
لغت ترکی است بمعنی دیوار حصار مؤلف عرض کند کہ صاحب کثر نیم کہ محقق ترکی
ربانست ذکر این کردہ و مخفف و مفردس ہمین باشد بار کہ بر معنی بست و شمشیر کند
(ار و و) و کھو بار کے چھ بیسون معنی۔

(۲) بار و۔ بقول رشیدی جہاں باروت و بار و دکہ دار وے تفنگ است
و فرماید کہ این لغت در کلام قدما و اکابر ویدہ نشد و مستحدث است خان آرزو
در سراج فرماید کہ مخفف بار و و باشد گوید کہ تحقیق آنست کہ این لفظ سریانی است
کہ معنی شورہ و ران زبان استعمال کنند و آن را تک چینی نیز گویند و چون جزو علم
آن شورہ است بجز وار وے تفنگ را گویند (صاحب سوا التہیل تصدیق این
می کند) و باز فرماید کہ آنچه صاحب رشیدی نوشہ کہ این لغت در کلام قدما و اکابر

ویدہ نشد (الخ) خبر از غفلت می دهد۔ مؤلف عرض کند کہ باروت لغت ترکی است چنانکہ صاحب کتبخانی ذکرش کرده و بارود مبتدل و متفرسش کہ فوقانی بہ وال مہملہ بدل شود همچون زرتشت و زردشت و جادارو کہ بارو را متفرس و مخفف باروت گیریم کہ فوقانی و وال مہملہ ہر دو تخفیف می شود چنانکہ راست و راس و زود و زو و زو و چین لغت بارو بقول ساطع و ریندی ہم معنی بارو و راست و در سنکرت بمعنی رنگ (ارو) باروت۔ بقول آصفیہ۔ ترکی۔ بارو۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ گندک شورا۔ کوئیے کامرگب جس سے توپ۔ بندوق وغیرہ چھوڑتے ہیں۔

بارو بند اصطلاح۔ بہ وادعطف بقول بہار و اندر مصالح ہر چیز چون رشتہ برائے تسبیح و دوال و امثال آن برائے شمشیر و فرماید کہ در محاورہ فارسی بند و بار ہم گویند (ملاحظہ اور قلمیہ ۵) تسبیح شبنم کہ بے بار و بند ہا زگر و دش بود تا سحر بہرہ مند ہا مؤلف عرض کند کہ معنی ساز و سامان و آلات و ادوات باشد و بس کلمہ بارو در اینجا بمعنی اول اوست کہ گذشت۔ (ارو) ساز و سامان۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ درستی۔ ترتیب۔ لوازمات۔

باروت بقول بہار و غیاث و اندر	شورہ و (بارو) کہ گذشت مخففش بہار
مرادف (بارو۔ بدل) (۱) شورہ و آن	شمس بزرگ معنی دوم فرماید کہ این لغت
رانک چینی ہم گویند و (۲) بمعنی دارو	در کلام قدما ویدہ نشد و گوید کہ بارو۔
تفنگ مجاز است زیرا کہ جزو اعظم آن	بدل مشکلہ۔ و صاحب رشیدی ہنر بانہ

<p>مازندرانی را از اکابر قدمادانیم آنچه محققین بالا استعمال انیز اور کلام قدما نیز نقص تلاش شان است و بس (ارو) باروت - دیگر باروت -</p>	<p>(مرزا عبدالقادر قونی در ذکر تسخیر قلعه ۵) همین سوخت ہندو در ان کارزار پوچو باروت کا ندروسے افتد شرار سعید اشرف در تعریف شیخ گوید ۵)</p>
<p>باروت خانہ اصطلاح - بقول بہار و اتشد خانہ کہ باروت و ران گہداز مؤلف گوید کہ قلب اصناف خانہ باروت</p>	<p>دشمنان را داوہ از یک جلوہ در باو فنا پوخرن باروت را کافی بود برق شرار مؤلف عرض کند کہ ما بلغت (باروت)</p>
<p>باشد حیف است کہ سند استعمال پیش نشد (ارو) باروت خانہ - مذکور وہ مکان جس میں باروت محفوظ کی جاسے -</p>	<p>است حقیقت (باروت) باشد حقیقت را بعضی دوم بیان کرده ایم کہ لغت ترکی و حقیقت این در سریانی ہم ہمدرا بخاند شد - فارسیان شورہ را باروت می گویند</p>
<p>اصطلاح - بقول انند سجا کہ فرنگ مرادف پاروچہ کہ بہ باو حیم فارسی می آید لغت فارسی است نوعی از ظرفی و</p>	<p>چنانکہ محققین بالا ذکرش کرده اند بلکہ اول در سریانی زبان است نہ در فارسی فارسیان استعمال این یعنی دوم کرده اند</p>
<p>کہ در ان نگر و اگر سند استعمال پیش شود تو انیم قیاس کرو کہ اصل این باروچہ باشد یعنی</p>	<p>صاحبزبان بلغت شورہ صراحت کند کہ شورہ کہ از ان باروت سازند و نمی گوید کہ مراد باروت است - فاقل - ما سعید اشرف</p>

<p>طرفی خورد و گل و لائے و بخاسات بوسید آن خوش فزا صاحب رہنما گوید کہ بمعنی دلکش باشد وورکنند از قبیل در بچہ بمعنی دروازہ خورد مولف عرض کند کہ کلمہ بادریغا بمعنی بائے موقدہ بواو بدل شد چنانکہ آب و آرد ہند ہم اوست کہ افادہ معنی فاعلی دہرورد معنی مباد کہ این متعلق باشد بمعنی نوز و ہم کلمہ بالفتح بقول محب لغت عربیت بمعنی آسایش بار و باید کہ و اورا مفتوح گیریم و اگر راسے ونسیم و رحمت و تحانی آخر ذالک باشد پس مہملہ را مضموم و و اورا ساکن گیریم معنی لغتی معنی لغتی این چیز آسایش دارند یعنی فرح این حصار خورد و باشد کہ بار و بمعنی حصار بخش و دلکش معاصرین عجم بر زبان دارند گذشت و چہ کلمہ تصغیر است پس حصار خورد (ارو) فرحت بخش۔</p>	<p>طرفی خورد و گل و لائے و بخاسات بوسید آن خوش فزا صاحب رہنما گوید کہ بمعنی دلکش باشد وورکنند از قبیل در بچہ بمعنی دروازہ خورد مولف عرض کند کہ کلمہ بادریغا بمعنی بائے موقدہ بواو بدل شد چنانکہ آب و آرد ہند ہم اوست کہ افادہ معنی فاعلی دہرورد معنی مباد کہ این متعلق باشد بمعنی نوز و ہم کلمہ بالفتح بقول محب لغت عربیت بمعنی آسایش بار و باید کہ و اورا مفتوح گیریم و اگر راسے ونسیم و رحمت و تحانی آخر ذالک باشد پس مہملہ را مضموم و و اورا ساکن گیریم معنی لغتی معنی لغتی این چیز آسایش دارند یعنی فرح این حصار خورد و باشد کہ بار و بمعنی حصار بخش و دلکش معاصرین عجم بر زبان دارند گذشت و چہ کلمہ تصغیر است پس حصار خورد (ارو) فرحت بخش۔</p>
<p>کنایہ باشد از طرفی کہ وضع ترکیبی آن محصور بار و وہمان باروت است کہ حقیقت است یعنی این طرف خاص دیوارے کوچک ماخذ و صراحت معنیش بر بار و (باروت) دار و و اند اعلم جیف است کہ محققین بالابال گذشت۔ صاحبان برہان و شمس و رشیدی از طیبہ و اعراب لفظ سکوت و زیدہ اند و جامع و نامری ذکر این کردہ اند (ارو) (ارو) وہ چھوٹا ٹپ یا طرف جس میں دیکھو باروت۔</p>	<p>کنایہ باشد از طرفی کہ وضع ترکیبی آن محصور بار و وہمان باروت است کہ حقیقت است یعنی این طرف خاص دیوارے کوچک ماخذ و صراحت معنیش بر بار و (باروت) دار و و اند اعلم جیف است کہ محققین بالابال گذشت۔ صاحبان برہان و شمس و رشیدی از طیبہ و اعراب لفظ سکوت و زیدہ اند و جامع و نامری ذکر این کردہ اند (ارو) (ارو) وہ چھوٹا ٹپ یا طرف جس میں دیکھو باروت۔</p>
<p>میلہ اور کپڑے پیر کر لیاوین۔ بار و جی اصطلاح بقول صاحب روزنامہ کہ بار آورده (صائب) بختل بار و بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بمعنی فرح شگ از و رو دیوار می بار و پیکر اہل بخش است و بقول صاحب بول چال بمعنی دلی آمادہ شو صائب طامست را پیکر (بار و)</p>	<p>میلہ اور کپڑے پیر کر لیاوین۔ بار و جی اصطلاح بقول صاحب روزنامہ کہ بار آورده (صائب) بختل بار و بحوالہ سفرنامہ ناصر الدین شاہ قاجار بمعنی فرح شگ از و رو دیوار می بار و پیکر اہل بخش است و بقول صاحب بول چال بمعنی دلی آمادہ شو صائب طامست را پیکر (بار و)</p>

نوائی کہ از نئے یک روزن دار بر آید کہ مراد و جامہ کہہ نہ نیز صاحب جامع فرماید کہ قو
از گوست (ارو) ایک راگنی کا نام لایوت و مایحتاج ہر روزہ از جامہ و غیر
فارسی میں (باروزنہ) ہے افسوس ہے کہ و بقول سرور می مرادف (باروزنہ)
ارو کا اصطلاحی ترجمہ معلوم نہ ہو سکا۔ کہ گذشتہ خان آرزو در سراج این را
باروزنہ اصطلاح۔ بقول برہان با مختلف (باروزنہ) گوید مؤلف عرض
ز اسے ہوز بر وزن پالو وہ خوراک و کسند کہ پنجان باشد کہ آن فرید علیہ این امت بہ
ہر روزہ باشد و ضروری و مایحتاج ہر زیادت دال مہملہ (ارو) دیکھو باروزنہ
روزہ از جامہ وزیر جامہ و امثال آن جس پر ارو ترجمہ موجود ہے۔

باروق بقول برہان و معنی و اندر بر وزن فاروق بلغت رومی سفید آب
قلعی را گوید مؤلف گوید کہ مقصود محققین بالاندر کر این لغت جزین نباشد کہ فارسیان
استعمال این در فارسی زبان کردہ اند حیف است کہ سد استعمال پیش نشد (ارو)
قلعی۔ بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ دیکھو از زیر۔

بارہ بر وزن خارہ بقول برہان و ناصر می و جامع و سرور می و رشیدی و دانش
و مؤید و جہانگیری (۱) دیوار و حصار قلعہ و شہر صاحب بول چال ہم ذکر این کردہ
و صاحب رہنما بجزاۃ سفر نامہ ناصر الدین شاہ قاجار آورہ (خاقانی ۵) از قلہ قاف
سنگش آرنڈ بارہ رستارہ و آگزار ندہ (زلالی ۵) قلعہ قمقہ وہان کردہ کہ
تختہ پل برورش زبان کردہ بارہ از گہر کشید پر وہ از وہ قلعی ز لعل برور او کہ

(النوری ۵) بارہ بخوابد جهان ہی کہ چہار آہ اس کنون خود نکا ہبان امین است ہا
 مؤلف گوید کہ بتدل بارو باشد کہ در تک زبان ہمین معنی گذشت و ذکرش بر معنی بست و شش
 بار کردہ ایم و آو بہ ہاے ہوز بدل شد چنانکہ آوسو و آوسہ پس بارہ بدین معنی
 مفترس باشد و تحقیق ما فارسیان این را بمعنی مطلق خانہ ہم استعمال کردہ اند بجز
 حسین ہائی ۵) خانہ عیش مرا بام و در آمد فرو بہ بارہ صبر ارخندہ بدیوار شد و تحقیق
 ما مجازاً بمعنی مطلق قلعہ ہم آمدہ سند این از کلام النوری بر (بارہ چرخ) می آید۔
 (ارو) و کیمو بار کے چھسیون معنی گم۔ مذکر۔ قلعہ۔ مذکر۔

(۲۰۷۹)

(۲) بارہ۔ بقول برہان و ناصر و جامع و سروری و جہانگیری و سراج بمعنی کرت
 مرتبت و نوبت (خاقانی ۵) صد بارہ بر آورند بہتر بہ صد بارہ ز بارہ سکند
 (جمال الدین عبدالرزاق ۵) دگر بارہ چہ صنعت کرد با ما ہا سپہر کش فرتوت
 رعنا ہا مؤلف عرض کند کہ بخیاں ما ہاے ہوز در آخر این زانداست و این
 فرید علیہ بار است کہ بمعنی چہار ش گذشت (ارو) و کیمو بار کے چوتھے معنی۔

(۳) بارہ۔ بقول برہان و ناصر و جامع و سروری و رشیدی و وارثہ و جہانگیری
 و سراج بمعنی دوست۔ پچو غلام بارہ یعنی سپردوست خان آرزو در سراج بول
 قوسی گوید کہ بمعنی میل و شہوت نیز آمدہ درینوقت بہ آنچه میل کردہ شدہ ترکیب دہند
 چنانکہ غلام بارہ و فرماید کہ زن بارہ و دختر بارہ بر زبان ترکیان است و در
 فارسی مطلق نمی آید و از تحقیق کہ استاد شمس الدین محمد قیس در رسالہ خویش نمودہ

چنان معلوم می شود که لفظ زن باره و دختر باره معقول است غایتش در زبان عجم
متروک الاستعمال بهم او گوید که اثر و با باره و شب باره نیز آمده و فرماید که تحقیق نیست
که باره مبتدل واره حرف نسبت باشد مؤلف عرض کند که نه چنان است بلکه بقول
برهان یعنی صاحب و خداوند همین باشد معنی حقیقی باره همچو عشق باره که قلب اصناف
باره عشق است یعنی صاحب عشق (شرف شفرده ۵) ولی که عشق تهازد رنگ
خاره بود و چه دولتی بود آنکه عشق باره بود و از همین قبیل است هنر باره که قلب
اصناف باره هنر است یعنی صاحب هنر (از سروری ۵) نه خبر خواهب تو در زبان
و انش دوست و نه خبر مکارم تو در جهان هنر باره و از همین معنی حقیقی مجازاً دوست
وسیل دارند را هم گویند چنانکه غلام باره و زن باره و شاعر باره (سعید اشرف ۵)
بر دورا و زخیل غلامان بود حصار و زمین رو غلام باره تو ان گفت خواجه راه
(فردوسی ۵) شبستان مرا و را افزون از صد است و شهنشاه زن باره باشد بد است
و (مولوی معنوی ۵) نیست شهرت طلب این خسرو شاعر باره و تاز بیت و غزل و
شعر روان بغیریم و گاهی مجازاً یعنی منسوب هم مستعمل چنانکه متحاک را فارسیان
اثر و با باره گویند و این در حقیقت یعنی حقیقی است یعنی صاحب اثر و با (نظامی
۵) فریدون به آن اثر و با باره مرد و با آن قوت اثر و با فی چه کرد و گویند انیم که
خان آرزو چه طور او عا کرد که زن باره در فارسی زبان مطلق نمی آید کلام فردوسی
از نظرش گذشته باشد (ار و و) صاحب دوست منسوب -

(۴۴) باره - بقول برهان و ناصری و جامع و سروری و وارسته و مؤید و جهانگیری و سراج یعنی حق و شان چنانکه در باره فلان یعنی در حق فلان و در شان فلان صاحب رشیدی گوید که درین تامل است چهار باره در اینجا یعنی باب باشد - مؤلف عرض کند که بیخ وجه تامل نیست آنچه محققین اول الذکر نوشته اند معنی حقیقی است و باب هم یعنی باره و حق گذشت - اسم جامد فارسی زبانت (مومن حسین نیرودی ۵) کس یاد نکر و از دل آواره من یک لطف نکر و پار در باره من (طاهر شهوری ۵) شهر سستی شد شهوری را ضرب از بحر تو پد وقت آن شد گرم فکری کنی در باره اش پد (طالب آملی ۵) دانه ما بگلو خوشه پروین دار و پد سعی و بهتان نبود بیدر در باره ما پد ظهور می توان یافت غرض تربیت رسوائیت پد کرد بی طاقتی این فکر که در باره ما پد (اروی باره - بقول آصفیه - فارسی - اسم مذکر - باب - بابت - معاطه - مضمون - حق - جلیه
 ۱۱ فلان باره من ۱۱

(۴۵) باره - بقول برهان و ناصری و جامع و جهانگیری یعنی طرز و روش و قاعده و قانون خان آرزو در سراج فرماید که معنی نوع و قسم هم آمده چنانکه گویند ۱۱ ازین باره حرفی گوی ۱۱ یعنی ازین قسم و نوع و باب - بهر دو معنی مرادف این است (فردوسی ۵) ازین باره گفتار بسیار گشت پد دل مردم خفته بیدار گشت پد مؤلف عرض کند که خیال ما این معنی هم در اسناد متذکره بالا متعلق است یعنی چهارم که گذشت و ازین باره و اسناد بالا یعنی (متعلق باین) و (درین باب) باشد و بطحا معانی اول الذکر متعلق

سند استعمال ہاشیم (اروو) دکیو (آب) کے چوتھے معنی۔

(۶) بارہ۔ بقول برہان و جامع و رشیدی و جہانگیری مشروبی را گویند دست کنندہ کہ آنرا از آرد و برنج و ارزن و امثال آن سازند و لعربی بنید خوانند (مولوی معنوی سے) ز نور عقل کل عظیم چنان دنگ آمد و خیرہ کہ کران معزول آمد خرونگ و بارہ و شیر و بوز خان آرزو در سراج گوید کہ بدین معنی مرکب است از بار کہ بمعنی ارزن گذشت کہ برائے بوزہ مہیا سازند وہاں نسبت مؤلف را بارائے خان آرزو اتفاق دارم وہ شراب جو فرما اور جو وغیرہ سے بناوین جسکو بنید کہتے ہیں۔ مؤث۔

(۷) بارہ۔ بقول برہان و جامع بمعنی سرچیز زشت مؤلف عرض کند کہ کلمہ بار بمعنی یاز و ہمیش بمعنی غیش گذشت و صراحت ماخذ ہم ہمد را بنجا مذکور پس فارسیان ہائے نسبت و رآخرش زیادہ کردہ بمعنی عام ہلے سرچیز زشت استعمال کردند و جادارو کہ این ما متعلق بمعنی جدید کلمہ بار کہ ہم کہ گناہ بسیار را گفتہ اند بہ ترکیبی کہ بالاند کو رشد حیف است کہ سند استعمال پیش نشد۔ قول صاحب جامع کہ از اہل زبانت اعتبار را شاید مشتاق سند استعمال ہاشیم (اروو) ہر بری چیز۔ مؤث۔

(۸) بارہ۔ بقول برہان و ناصر و جامع و رشیدی و جہانگیری بمعنی زلف۔ خان آرزو در سراج فرماید کہ بمعنی گسیو و جعد باشد مؤلف عرض کند کہ بار بمعنی ہفتش بمعنی انبیا و بسیاری چیزے گذشت و جادارو کہ فارسیان بہ ترکیب ہائے نسبت در آخرش یہ معنی جعد و زلف استعمال کردہ اند کہ بر کثرت سوے شامل می باشد (حکیم سنائی سے)۔

ہر زمان مدعی راز غرور و دل خویش بہ تازہ خون پدرا نذر خم ہر بارہ اوست ہلا رو
 زلف۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مؤنث۔ آن بالون سے مراد لیتے ہیں جو کپٹی کے اوپر
 خوبورتی کے واسطے حلقہ کی طرح موڑ لیتے ہیں۔ بالون کی لٹ۔ کاکل۔ گیسو (آتش
 سے) آئینے نے رخ نور پہ اجارہ باندھا پڑ شانے کے حصہ میں جب زلف پریشان آئی
 پوچھی۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مؤنث۔ جعد۔ چونڈا۔ لمبے بال۔ گندھے ہوئے
 بال۔ عورتوں کے سر کے بال۔

(۹) بارہ۔ بقول برہان و ناصر و جامع و جہانگیری بمعنی گلہ و رنہ گا و گو سفند و سپ
 و امثال آن۔ صاحب رشیدی گوید کہ ظاہر ابدین معنی (پاؤہ) صحیح است بیائے فارسی
 و وال یخان آرزو در سراج گوید کہ بدین معنی ماخوذ از حصار است (یعنی معنی اول)
 چنانکہ جرگہ کہ بمعنی حلقہ است و بمعنی رنہ و گلہ آجوان نیز مؤلف عن کذ کہ تعلق این
 بمعنی بھتم کلہ باہر مناسب تر است کہ بمعنی انبوی و بسیاری گذشت اندرین صورت
 معنی نقلی این بہ ہائے نسبت منسوب بہ انبوی و بسیاری باشد و آنچه صاحب رشیدی اصل
 این پاؤہ بہ ہائے فارسی و وال مہلہ گوید قرین قیاس است کہ پاؤہ بمعنی پاسبان آمد پس
 معنی نقلی این منسوب بہ پاسبان باشد یعنی چیزے کہ برائے آن گلہ بان یا باشد اندرین صورت
 بارہ را تبدیل پاؤہ گیریم کہ ہائے فارسی عبری و وال مہلہ بہ ہائے مہلہ بدل شد چنانکہ
 (پاؤوان) و (باروان) الاقل اقوی (ارو) ریوڑ۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم
 مذکر۔ بکریوں کا گلہ۔ رنہ۔ وکن میں مندرہ کہتے ہیں جیسے بکریوں یا بیوں کا مندرہ۔

(۱۰) بارہ۔ بقول برہان و ماصری و جامع و شمس و سروری و رشیدی و وارستہ و
 جہانگیری و سراج یعنی اسپ کہ عبرتی فرس خوانند (استاد عنصری ص ۵) چو بد رہ
 مہر کند مہر اوست للشعرا چو بارہ داغ کند داغ اوست للثوار ہا (حکیم فردوسی
 ص ۵) پے بارہ کو چاند بچنگ پے نماید بران روی جنگی لنگ پے صاحب مؤید فرمایا کہ یہ
 معنی اسپ کہ بارگی نیز گویند۔ بہار گوید کہ اسپ تیز رو را گویند مؤلف عرض کنند کہ این
 متعلق است بہ معنی اول کلمہ بار و ترکیب ہائے نسبت بارہ یعنی منسوب بہ بار
 و کنایہ از اسپ کہ بار کشد و مجازاً برائے مطلق اسپ مستعمل دیگر ہیچ (ار و و) دیگر
 (۱۱) بارہ۔ بقول مؤید نام شہر۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر و خیال
 مؤلف ہمان باشد کہ بر معنی بست و دوم کلمہ بار گذشت غلطی کتابت۔ ہائے
 ہوز را و ر آخر این زیادہ کردہ باشد یا اگر شہرے دیگر ورنے آن موسوم بہ بارہ
 باشد ما از صراحت مزینش قاصریم کہ محقق ہندو ترا و صراحتی نکر و (ار و و) ایک شہر
 کا نام بارہ ہے۔ صاحب مؤید نے کچھ نہیں بیان کیا کہ کہاں واقع ہے۔
 (۱۲) بارہ۔ بقول مؤید یعنی حجرہ بالا مؤلف عرض کنند کہ معاصرین عجم ازین
 ساکت و محققین فارسی زبان ہم ذکر این نکر وہ اند بخیاں ما مقصود مؤید غیر از
 معنی خانہ نباشد کہ ذکرش بر معنی اول این و از کلام حسین ثنائی استناد کردہ ایم
 طرز بیان محقق ہندو ترا و خانہ را بالا خانہ کرد و عجیبی نیست کہ از کلام نوری پیدا
 کردہ باشد کہ بر (بارہ چرخ) می آید۔ (ار و و) بالا خانہ۔ دو منزلہ۔ مذکر۔

(۱۳۳) بارہ۔ بقول مؤید بحوالہ شرفنامہ یعنی رشوت این را با سے فارسی ہم خوانندہ اند
مؤلف عرض کند کہ صاحب برہان ذکر این با سے فارسی ہمین معنی کرده اگر سند استعمال
پیش شود تو انیم عرض کرد کہ مبتدل پارہ باشد کہ با سے فارسی با عربی بدل شد همچون تب و
تب و اسب و اسب (ارو) رشوت۔ بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث ناجائز تبدل

بارہ ارو اصطلاح۔ بقول شمس طعامی اولش (ارو) ستو۔ بقول آصفیہ ہندی
کہ از آرو سازند و آن مخصوص مسافران اسم مذکر۔ بچنے ہوئے اماج کا آتا جسے اکثر پوز
و فقیران است دیگر کسی از محققین فارسی کے غربا لہکر کھاتے اور موسم گرمین عام
زبان ذکر این نکر و مؤلف عرض کند کہ آدمی چاول یا گیہون کے شوگھو لکر پیتے ہیں
خلاف قیاس نیست و معاصرین عجم بزبان مؤلف عرض کرتے ہیں کہ غربا سے دکن ستو
دارند قلب اصناف آرو بارہ و مراد از سفرین استعمال کرتے ہیں اور شہور عدل سفر
آرو برنج بریان کہ اکثر غربا از برائے زاو بارہ خان آرزو در سراج گوید کہ بروز
راہ با خود مہیا دارند و بعض متوسطین قدر پارہ سا (۱) یعنی بارگاہ و ظاہر بارہ جا ست
از شکر ہم با این آرو در می آمیزند تا بدیر محظوظ بچیم کہ یہ تصحیف ہا خوانندہ اند صاحب انند
ماند و عند الاستعمال قدرے آب در او میختند بحوالہ فرنگ فرنگ گوید کہ جمع بارہ باشد
می خورد و معنی لفظی این آرو سے کہ برائے و (۲) یعنی اکثر مؤلف گوید کہ طرز بیان
سفر مہیا کنند و بارہ در اینجا کنایہ باشد از صاحب انند بہتر از خان آرزو ست کہ
سفر کہ منسوب بہ بارہ است و متعلق بہ معنی معنی اول متعلق بہ معنی سوم کلمہ بارہ معنی دوم

<p>متعلق بہ معنی چہارم و پنجیال یا تخصیص ازین دو معنی نباشد کہ با علامت جمع باشد و با کلمہ بار مرکب و درست می شود برائے اکثر معانی کلمہ کو ضرور کرو</p>	<p>اصرار مقصود باشد (ار و و) بار یا کہا ہوں اور پھر کہا ہوں (کہ ایسا نہ کرو) یا (اس کام بار (صائب ۵) فیض مکرنگی تاشاکن کہ چھینا</p>
<p>باغ و بار ہا از بال طیل۔ دستہ گل بستہ اند (انوری ۵) خطاست اینکہ ہی گویم این طبع نکتہم ہا کہ دست برد طبع چند بار ہا وارم ہا</p>	<p>بارہ بند اصطلاح۔ بقول ناصر و نند جانی کہ اسپ بند و در عرف این زمان اصطیل و طویلہ گویند و بار بند مختلف این مؤلف عرض کند کہ موافق قیاس است کہ</p>
<p>بر آب میان بہار ہا ابر گوہر بار و دست تو دیدم بار ہا ہا (ار و و) (۱) بار کی جمع مختلف معنوں میں (۲) بار ہا۔ بقول آصفیہ۔ تابع فعل۔ کنی بار۔ اکثر بہت دفعہ۔ بدعات۔</p>	<p>بارہ یعنی اسپ بجایش گذشت و بند امر جا است از مصدر بستن پس بارہ بند اسم فاعل ترکیبی است بمعنی اسپ را بند کنندہ و کنایہ از مقامی کہ اسپ در انجا بستہ شدہ</p>
<p>بار ہا کفہ اہم و بار و گرمی گویم مقولہ صاحبان خزینه و امثال فارسی ذکر این کردہ اند و از معنی ساکت۔ مؤلف عرض کند کہ فارسیان این مقولہ را بجائی استعمال کنند کہ</p>	<p>بارہ چرخ اصطلاح بمعنی بام چرخ باشد متعلق بمعنی دوازدم کلمہ بارہ و جا دارد کہ بمعنی قلعہ چرخ گیریم نظر بر بلندی آسمان کہ قلعہ ہم بلند بیاشاند بر صورت باید کہ این را متعلق کنیم یعنی اول بارہ (انوری ۵)</p>
<p>چون کہے را برائے کردن کارے یا منع کارے ملکی کہ دروغ نم کردی ہا اگر بارہ چرخ صبار باشد</p>	<p>چون کہے را برائے کردن کارے یا منع کارے ملکی کہ دروغ نم کردی ہا اگر بارہ چرخ صبار باشد</p>

(۱) بار کی جمع

<p>(ارو) بام آسمان۔ قلو آسمان کہ نامی است از نام ہائے خداے تعالیٰ جل جلالہ سکتے ہیں۔ مذکر (ناسخ ۵) بخودی میں بقول جامع و جہانگیری بدین معنی لغت عربت آئندہ پڑ جاتی ہے جب خورشید پر آسمان مؤلف عرض کند کہ فارسیان بہ سکون تھیں کو جانتا ہوں اس پر ہی کا بام ہے ہا معروف استعمال این کردہ اند (قآنی ۵) بارہ کشیدن استعمال۔ یعنی حقیقی دیوار ز صافی آب ہر کار پر زور جو ہے ہا چو در قلب و حصار کشیدن است متعلق بہ معنی اول مؤخذ نور باری ہا (ارو) باری بقول کلمہ بارہ (النوری ۵) وان کجا بارہ آصفیہ عربی۔ اسم مذکر۔ خاک سے پیدا کرنے کشید از امن ہا قفل بزار کرد و از زمین والا۔ خالق۔ خداے تعالیٰ۔ ہا (ارو) حصار کھینچنا۔ ہا (۲) باری بقول برہان گاہے بر طوک و سلاطین بارہ کھم اصطلاح۔ بقول برہان و بحر نیز اطلاق کنند مؤلف گوید کہ مجاز معنی اول و شمس و رشیدی کنایہ از فلک ہنم کہ فلک باشد۔ دیگر کے از محققین فارسی زبان الا فلک باشد و آن را عبرتی عرش خوانند و گر این نگر دو معاصرین عجم ہم بر زبان نہا مؤلف گوید کہ کلمہ بارہ در اینجا استعارہ طالب سند استعمال باشیم (ارو) ہا باشد از فلک حیث است کہ سند استعمال نے تعظا باری) کو مجازاً پادشاہوں کے لئے پیش نشد۔ خلاف قیاس نیت (ارو) بھی استعمال کیا ہے۔ و کیمو بادبان انصر کے دوسرے معنی۔ (۳) باری۔ بقول برہان و جامع و نامری باری بقول برہان بر وزن جاری (۱) و جہانگیری نام قصبہ الیت در ہندوستان</p>	<p>(۱۷۰۰۱)</p>
--	----------------

صاحب سروری گوید کہ قصبہ درہند کہ چین
 وہ بدو متعلق است و صاحب رشیدی
 فرماید کہ این قصبہ در حوالی آگرہ واقع خان
 آرزو در سراج گوید کہ اکبر آبا و را نام است
 و آن شکار گاہ سلاطین ہند بود۔ (فرخی)
 آن شاہ عدو ہند کہ گرفت و بیگند ہا گرگی
 و درم شیری اندر رہ باری ہا مؤلف
 عرض کند کہ کلمہ بارہ یعنی گلہ و رمہ چار پانچ
 گذشت عجیب نیست کہ فارسیان بزبانہ تاخت
 نا در شاہ برہند این قصبہ را کہ در شکار گاہ
 کثرت درندگان بود تبرکب یا می نسبت
 در آخرش بدین نام خواندہ باشند (اردو)
 آگرہ بقول امیر ایک شہر ہے دریائے جمن
 کے کنارے جسے اکبر آبا کہتے ہیں۔ اسے اکبر
 پادشاہ وہلی نے بسایا تھا۔
 (۴۳) باری۔ بقول برہان و جہانگیری دیوار
 قلعہ و حصار شہر۔ صاحب جامع بر حصا
 قلعه قانع و بقول صاحبان سروری و رشیدی
 مطلق حصار۔ صاحب مؤید بحوالہ رسالہ
 علمی گوید کہ بدین معنی لغت ترکی است۔
 خان آرزو در سراج فرماید کہ مبدل بارہ
 است کہ واو بہ یا بدل شد مؤلف عن
 کند کہ ضرورت نذارو کہ این را مبدل گوییم
 بقول صاحب کتہ کہ محقق ترکی زبانست جمن
 لغت در ترکی زبان یعنی فسیل قلعہ آمدہ و
 قلعہ را ہم گویند صاحب لغات ترکی ہم
 این را یعنی دیوار حصار گوید (اردو) کہ
 باری کے چھبیسویں معنی۔
 بقول برہان از برائے تقلیل
 و انحصار آید بچو القصہ و بہمہ حال و بہر حال
 صاحب جامع برالحاصل قانع صاحب
 بحوالہ نسوہ و فائی فرماید کہ کلمہ باشد کہ برانحصا
 دلالت کند (نوری ۵) روانیست
 در عقل خردت تو کجا چو درت ہی باید کم

<p>معروف است بمعنی نوبت و دور۔ یا معنی بر کلمہ بار زیادہ کردہ اندک معنی چہارش کند استعمال این در کلام قدما و متاخرین ندیدیم و از معاصرین عجم شنیدیم۔ باعتبار صاحب سفرنگ تو انیم گفت کہ فارسی قدیم است و قول صاحب سروری کہ از اہل زبانت اعتبار را شاید شتاق سند باشیم (ارو) باری بقول آصفیہ ارو۔ ہم نوشت فی ہر بار نوبت بقول برہان بمعنی گاہی و ایامی حساب مؤید بجاوہ قنیہ ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ محققین اہل زبان ازین معنی ساکت بخمال ما یعنی گاہ و بی گاہ ہم و تحتانی آخر مجہول باشد (مولوی معنوی ۵) بیان این طرفیان بسہ این طرفیان ہر گاہ ہوسہ گر نباشد برسد کنا صاحب سفرنگ نوبت ہر بار سے ہا (قآانی ۵) لیک بازم ز غنا بار گرا نیست بدل ہا بار سے از باری تو بکہ سبک گرد و بار ہا (ارو) کہی بقول</p>	<p>باری ہا صاحب نامری گوید کہ در پارسی علی الجملہ عربی می آورند و سخن را بدل و تراظم و نشر شائع است و در لغت فارسی نیاوردہ اند (نامری ۵) کہ پیر و کفریم و گہی رہبر و نیم ہا پار سے چہ و چنانیم و چنانیم ہا مؤلف عرض این بہ بیہ مجہول بمعنی آخر کار باشد طرز بیان برہان کہ و نامری اتفاق و بہر حال را زلی چہ بقول آصفیہ۔ فارسی آخر الامر۔ آخر کار۔ الغرض۔ برہان بمعنی مرتبہ مجہول ہا صاحب سروری گوید کہ صاحب سفرنگ نوبت ہا بار سے ہا (قآانی ۵) لیک بازم ز غنا کہ لفظی پس از لفظی ہا اگر نیست بدل ہا بار سے از باری تو عرض کند کہ بیہ</p>
--	---

<p>آصفیہ - ہندی - تابع فعل - گاہ - گاہ ہے - کسی نہ کسی وقت -</p>	<p>وسنگین باشد مؤلف گوید کہ مرادف وزنی بے بیایے معروف نسبت کہ بر آخر کلمہ آواز زیادہ</p>
<p>(۸) باری - بقول برہان معنی کعبتین قلب دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این</p>	<p>کردہ اند متعلق بمعنی اول کلمہ آواز دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکر این نکر دو معنی</p>
<p>معنی نکر و مؤلف عرض کند کہ کعبتین بقول غیاث دو پانسہ باشد کوچک از استخوان مرغ</p>	<p>عجم بر زبان مزارند - طالب سدا استعمال باشیم (ارو و) وزنی - بقول آصفیہ -</p>
<p>شش پہلو کہ بر پہلوے ہر یک پانسہ از یک تاشش عدد و نقش کنند و بدان نرد بازند و</p>	<p>فارسی صفت - بھاری - ثقیل - (۱۰) باری - بقول صاحب مؤید یعنی کیا</p>
<p>قلب بقولش بالجمع یعنی واژگون و برگردانیدہ شدہ و زرناسرہ و غیر خالص پس مقصود صاف</p>	<p>مؤلف عرض کند کہ بے بیایے مجہول و صفت بر کلمہ آواز زیادہ کردہ اند متعلق بمعنی</p>
<p>برہان ازین اجمال بیان خبرین نباشد کہ پانسہ واژگون را فارسیان باری گویند</p>	<p>چہارم کلمہ آواز (انوری ۵) کنون آواز بوصلت در پذیریم با چو با این حکمہ عظیم در</p>
<p>و این اسم جامد باشد پس تحتانی آخرہ محرف خوانیم و بے نسبت دانیم کہ فسوب بہ آواز</p>	<p>خریدی (ارو و) ایک بار - ایک دفعہ - (۱۱) باری - بے بیایے مجہول بمعنی کیا برگی و</p>
<p>است و من و جوہ متعلق بمعنی یاز و ہمیش (ارو و) الٹا پانسہ - اند پانسہ نکر</p>	<p>چنانکہ نظامی گوید (۵) چو دور آمد خبر و گفت ہارے کاسیہ شیبے بداند ز غرارے</p>
<p>(۹) باری - بقول برہان ہر چیز کی کہ پسا جاوارو کہ درین شعر باری را بمعنی ہمیش</p>	<p>پسا</p>

<p>گیریم ولیکن معاصرین عجم معنی یکبارگی را پسند کنند یا کجور کے پتوں کا فرش (۲) اسے باری تعالیٰ</p> <p>معنی مصرع دوم انیت کہ ناگاہ دیدیم کہ یہ۔ اے خدا۔ (۳) ریاکار بقول آصفیہ منافی</p> <p>شیری در مغز اسے بود۔ (ارو) یکبارگی۔ دو رنگا۔ فریبی۔</p>	<p>بقول آصفیہ۔ فارسی۔ تابع فعل۔ وقعشہ۔</p> <p>ایکا ایکی۔ اچانک۔ یکایک۔</p> <p>بار یا بقول شمس (۱) بہان بوریہ کہ</p> <p>می آید و بقول صاحب ضمیمہ بہان (۲) وار و و اب، بقولش معنی رخصت و دستوری</p> <p>معنی اسے باری تعالیٰ و (۳) مردم صاحب یافتن کجور امر او سلاطین۔ مؤلف عرض</p> <p>زرق و ریا را نیز گویند نسبت معنی اول کند کہ کلہ بار و زینجا معنی سوم اوست کہ گذشت</p> <p>فرماید کہ در عربی بوریہ را گویند مؤلف و (الف) اسم مفعول ترکیبی است (قآنی</p> <p>عرض کند کہ معنی اول بالف محدودہ آخر معنی (۴) آن فریدون اگرش کا وہ نشاندی</p> <p>بوریہ باشد صاحب تذکرہ باریہ یاد کر این بسیر بر پاد این فریدون برش کا دنی یاد باریہ</p> <p>کر وہ گوید کہ لغت عرب است و معنی دوم (۵) (پاسے ہروی) حال چون گویم مرا</p> <p>باری را مرکب کردند بالف مذا و معنی سوم در پیش جانان باریت پابار اگر یا ہم ز</p> <p>کلہ با کہ معنی ہفتم اوست مرکب شد خویش ز سرہ گفتار معنی (۶) (ارو)</p> <p>بالفظریا (ارو) (۱) چٹائی۔ بقول تہذیب (الف) باریاب۔ بقول آصفیہ فارسی۔</p> <p>ہندی۔ اسم نوشتہ۔ بوریہ حصیر گھاس اجازت پانے والا در بار اور کچھری بن</p>
--	---

<p>آنے والا (ب) دربار سلاطین میں رسائی حاصل کرنا۔ باریاب ہونا۔</p>	<p>کامل التصریف) مضارع این بار و توتعلیٰ این بارانیدن کہ گذشت صاحب موارد ہم ذکر ہو و معنی کرده گوید کہ بارش و باران حاصل مصدر است و فرمایید کہ</p>
<p>باز سے پہنچ خاطر خود شاد مسکنہ مقولہ صاحبان خزینہ و امثال فارسی ذکر این کردہ</p>	<p>از معنی و محتل استعمال ساکت۔ مؤلف (۱۰) یعنی باران مذکور ہم آمدہ و (۱۱) طاہر شکر</p>
<p>عرض کنند کہ فارسیان سرور را پسند کنند و همیشه زندہ ولی را دوست دارند و ظاہر</p>	<p>مؤلف گوید کہ بار اسم مصدر است چنانکہ بر معنی بست و ہمیش بیان کردہ ایم</p>
<p>و نحوئی کنند مقولہ شان است کہ اگر ساکن سرور ہم نباشد خود را شاد می کنیم بہ ہیچ و کلمہ سندان معنی اول بر (باران باریدن)</p>	<p>و حقیقت بارش و باران ہم بجایش مذکور۔</p>
<p>باری درینجا بہ بائے مہول معنی دہم اوست گذشت۔ سندان معنی دوم در طحقات می آید۔</p>	<p>را (۱۰) (۱۱) زندہ دل غم سے بھی مسرور (سائب ۱۱) ناامیدی می و ہدائت کے کہ می</p>
<p>ہوا کرتے ہیں یا یہ مشہور مصرع قریب باریم ماہ رزق قارون می شود تخی کہ می کاری قریب اسی فارسی مقولہ کا ترجمہ ہے بقصد ماہ (کلیم ۱۱) بحیرتم چو درابر سفید باران</p>	<p>یہ ہے کہ ہمیشہ اپنے دل کو خوش رکھنا چاہئے۔ نیت ہاچہ و جہا است کہ در چشم اشکبار وجہ سترت کچھ بھی نہوتب بھی مسرور نہنا چاہئے۔ من است ہا (عرفی ۱۱) از جام سینہ ام</p>
<p>باریدن بقول بحر (۱) ریختن باران از چو رود دست خوئیچکان ہا می بار و از رخس کہ</p>	<p>ابر پے در پے و (۲) ہر چیز کہ بر ہم ریختہ شود استکارہ کہے است ہا مؤلف عرض کنند کہ</p>

<p>در معنی سوم و چہارم ہم معنی ہے در پے ظاہر باریدن تیغ (ظہوری سے) بگلشن می لشمیم می شود (ارو) (۱) بر سنا بقول امینہ شعلہ خجری کشد بر من بگلشن می روم پیکان ہندی۔ بارش ہونا۔ (لازم) (۲) افراط زشاخ بیدی باروہ (ارو) پیکان سے آمد ہونا جیسے روپیہ برس رہا ہے (۳) برسنا۔ برسنا۔</p>	<p>بر سنا۔ متعدی (۴) برسنا بمعنی نمایاں ہونا جیسے انکی صورت سے شہدین برسنا ہے تلف عرض کرتا ہے کہ چوتھے معنی میں افراط ظاہر ہوتا ہے باریدن امید مصدر اصطلاحی۔ پے در پے آثار امید ظاہر شدن و کردن است متعلق یہ معنی دوم و سوم باریدن (ظہوری سے) زاشک نا امید گرچہ دریا کردہ ام صحرا از ان ابرے کہ بر میدار و آب امید می باروہ بچشمی برم از دو نقش قرغان پر خم را با سحاب چشم شتاقان او امید می باروہ ہ (ارو) امید برسنا۔ برسنا۔</p>
<p>باریدن تعلق مصدر اصطلاحی یعنی پے در پے ظاہر شدن تعلق متعلق معنی چہارم باریدن (س) ظہوری خرقہ خرقہ می کرید بر حالت کہ مخور بازی تعلق تازین تجریدی بارو (ارو) پے در پے تعلق ظاہر ہونا۔ تعلق برسنا۔</p>	<p>باریدن امید مصدر اصطلاحی۔ پے در پے آثار امید ظاہر شدن و کردن است متعلق یہ معنی دوم و سوم باریدن (ظہوری سے) زاشک نا امید گرچہ دریا کردہ ام صحرا از ان ابرے کہ بر میدار و آب امید می باروہ بچشمی برم از دو نقش قرغان پر خم را با سحاب چشم شتاقان او امید می باروہ ہ (ارو) امید برسنا۔ برسنا۔</p>
<p>باریدن تہدید مصدر اصطلاحی۔ پے در پے ظاہر شدن تخویف باشد متعلق یہ معنی چہارم باریدن و تہدید لغت عرب است۔ بقول منتخب معنی ترسانیدن (ظہوری سے) بحرف صلح لب کرد آشا از بہر خاطر ہا و لیکن از گاہش آنچنان تہدید می باروہ</p>	<p>باریدن امید مصدر اصطلاحی۔ پے در پے آثار امید ظاہر شدن و کردن است متعلق یہ معنی دوم و سوم باریدن (ظہوری سے) زاشک نا امید گرچہ دریا کردہ ام صحرا از ان ابرے کہ بر میدار و آب امید می باروہ بچشمی برم از دو نقش قرغان پر خم را با سحاب چشم شتاقان او امید می باروہ ہ (ارو) امید برسنا۔ برسنا۔</p>
<p>(ارو) پے در پے تخویف ظاہر ہونا۔</p>	<p>باریدن پیکان مصدر اصطلاحی۔ پے در پے اگندن و افناون پیکان از قبیل</p>

(۲۰۷۶)

(۲۰۸۲)

(۲۰۸۱)

(۲۰۸۵)

تخوف برسانا۔

گذشت (ارو) آفتاب طلوع ہونا۔

باریدن تیغ

باریدن زخم

اصطلاح۔ بقول بھرپے

درپے شمشیر زدن مؤلف عرض کند کہ

بمعنی لازم ہم یعنی پے درپے شمشیر افتادون

کہ باریدن بمعنی لازم و متعدی ہر دو گذشت

متعلق بمعنی دووم باریدن حیث است کہ

سزا استعمال پیش نکرد و لیکن معاصرین عجم

بر زبان دارند (ارو) تیغ برساتی تیغ برسانا

باریدن حسرت

مصدر اصطلاحی۔

پے درپے ظاہر شدن حسرت متعلق بمعنی

پے درپے شہر برسانا۔ برسانا۔

چارم باریدن (گہوری سے) گدھے

باریدن شعلہ

عشقم از من حسرت جمشیدی بارو پورا غم

پیا پے افتادون یا انگندن شعلہ متعلق بمعنی

گتہ روشن بر شہم خورشیدی بارو پورے۔

دوم و سوم باریدن (قاآنی سے) باد ویتجا

(ارو) حسرت برسانا۔

کہ همچون رعد آید در فروش با ابرو دیدتی کہ

باریدن خورشید

مصدر اصطلاحی۔

کنا یہ از بر آمدن خورشید باشد متعلق بمعنی

ہمچون برق باشد شعلہ بارو (ارو) شعلہ برسانا۔ برسانا۔

چارم باریدن۔ شد این برابریدن

باریدن شکست

مصدر اصطلاحی۔

مصدر اصطلاحی۔

(۲۰۸)

(۲۰۹)

(۲۱۰)

(۲۱۱)

<p>بمعنی پیانے ظاہر شدن شکست متعلق بمعنی چہک باریدن (ظاہر یعنی ۵) شکست از ہر و رود یواری بار دیگر گردون پوز رنگ چہرہ ماریت رنگ خانہ مارا (ارو) شکست بر سنا شکست پیانے ظاہر ہونا۔ باریدن عید مصدر اصطلاحی۔ کنایہ</p>	<p>و (۲) بقول بول چال معاصرین عجم دار السلطنت فرانس را کہ (پیرس) نام دارد باریز گویند مؤلف عرض کند کہ اصل این بمعنی اول (باریز) باشد اسم فاعل ترکیبی بمعنی ریزندہ بار و بار بمعنی برگ و گل و ثمر بمعنی دہش گذشت پس یک راے مہملہ کثرت استعمال حذف شدہ (باریز) شد و نسبت معنی دوم عرض می شود کہ</p>
<p>است بمعنی چہارم باریدن (ظہوری ۵) چہ از نگین نباشد عیش و ہر از تیغ تاز او کہ بر سال و مر از قربانیاش عید می بار و ہزار سرت بر سنا۔</p>	<p>و این متعلق است بمعنی چہارم باریدن (ظہوری ۵) چہ از نگین نباشد عیش و ہر از تیغ تاز او کہ بر سال و مر از قربانیاش عید می بار و ہزار سرت بر سنا۔</p>
<p>باریدن فتنہ مصدر اصطلاحی۔ برپا شدن فتنہ باشد (قآنی ۵) مدجبتیر زائد است برائے اظہار کسرہ چنانکہ نسبت بستہ ہرگان فتنہ زائے ہر مصدر قبضہ تیغ ہستہ و بیت پس باریز بمعنی دوم مفترس باشد در ابرو سے فتنہ بار (ارو) فتنہ برپا ہونا (ارو) (۱) خزان بقول اصغیہ۔ فارسی۔ باریز بقول انند جوازہ فرنگ فرنگ (۱) اسم مؤنث۔ پتہ جھڑ بہار کا تقیض فصل خزان بمعنی خزان و فرماید کہ بے فارسی ہم آمدہ کا وہ موسم جس میں درختوں کے پتے جھڑ کر پڑتے</p>	<p>برپا شدن فتنہ باشد (قآنی ۵) مدجبتیر زائد است برائے اظہار کسرہ چنانکہ نسبت بستہ ہرگان فتنہ زائے ہر مصدر قبضہ تیغ ہستہ و بیت پس باریز بمعنی دوم مفترس باشد در ابرو سے فتنہ بار (ارو) فتنہ برپا ہونا (ارو) (۱) خزان بقول اصغیہ۔ فارسی۔ باریز بقول انند جوازہ فرنگ فرنگ (۱) اسم مؤنث۔ پتہ جھڑ بہار کا تقیض فصل خزان بمعنی خزان و فرماید کہ بے فارسی ہم آمدہ کا وہ موسم جس میں درختوں کے پتے جھڑ کر پڑتے</p>

(۲۰۹)

(۲۰۹)

میں (۲) پیرس۔ پاسے تحت فرانس کا نام مذکور۔ معاصرین عرب نے اسکو باریس کہا ہے۔

بارلقیون بقول برہان کبر ثالت و سکون تحتانی و قاف بہ و اور سیدہ و بنون زدہ

یونانی دوائی است کہ آن را شوکران خوانند و آن تخم سیخ رومی است و از تفت که

از ولایت یزد است آوردند و آنرا دوس تفتی گویند صاحب محیط بر بارلقیون حوالہ

شوکران کرده و بر شوکران آورده کہ اسم عربی است و گویند یونانی و گویند یونانی

قونین و قونیون و بہ رومی سکونیون و بارلقیون نامند و آن تخم ہاست و لعربی پنج جلی

ورومی و لعربی اندلس محفوظ و بفارسی دوس و تفت و لغزنگی شبنم گویند و آن

نباتی است برگ آن شبیہ بربک خیار و بہترین آن کہ از موضع تفت بعضے گویند کہ

آن اسم درخت خشخاش سیاہ است کہ رطوبت آن افیون باشد سرد و خشک در

سوم گویند سرد و در چہارم و خشک در آخر سوم و آن مخدر و سکر است و از جملہ افعال

آن تنویم و جمود خون و قطع نرف الدم و منافع بسیار دارد (الخ) مؤلف گوید کہ

تفت رومی است (ارو) صاحب جامع الادویہ نے پنج تفت اور شوکران کا

ذکر کیا ہے اور فرمایا ہے کہ بقول بعض موٹھ کی جڑ ہے۔ مہلک۔

باریک بقول بہار عجم (۱) نازک و لطیف چون کمر و لب و باریک مخفف آن

(میر حسن و بلوی سے) لب باریک تو زیر خط شکیون دیدم کہ چون ہلالی کہ شبانگاہ

بدون می آید و (۲) یعنی کم در عرض چون راہ باریک مؤلف عرض کند کہ

مقصود بہار غزالی نیشی نباشد (طالب کلیم سے) ہر کجا باریک شد را بہت قدم از

چارہ گرا تا رو پیش آیت مضرب باش او (۳) بمعنی کم در عمق چون آب باریک و
 سیلاب باریک و محیط باریک (صائب ۵) از تواضع می توان مغلوب کردن خصم
 را می شود باریک چون سیلاب از پل بگذرد و (و ک ۵) نازک تراست از گ
 جان گفتگو من با باریک شد محیط چو آمد بجوی من که صاحب آتش نقل بخار بهار -
 صاحب آصفی به پیر کبیر فرماید که (۴) بمعنی پنهان مؤلف گوید که بهار این معنی را
 پیدا کرده است از کلام صائب که بباریک شدن کسی می آید حیف است از تحقیقش
 که بعضی گریز معنی پنهان قائم کرده و به تحقیق ما از شعر صائب معنی ششم پیدا می شود و
 (۵) بقولش لاغر مؤلف عرض کند که (۶) بمعنی خفیف و سبک هم این همه معانی از
 معنی اول بر سبیل مجاز پیدا و تصفیه این در مطقات شود معنی میا و که ببارک بکسر راء
 جمله لغت ترکی است بمعنی رقیق و دقیق و بقاعده ترکی برائے اظهار کسر و راء جمله تخانی
 چهارم زیاد کرده اند و صاحب کنز که محقق ترکی زبانست ذکر هر دو کرده پس فارسیان
 این را مفرس کرده اند و بر سبیل مجاز معانی متذکره بالا استعمال کرده اند و آنچه بهار ببارک را
 مختلف باریک گفته درست نیست بلکه استعمال هر دو در فارسی بر سبیل تفریس است
 به تصرف خفیف در معنی و آنچه بهار معنی سوم را از کلام صائب پیدا کرده است فصولی معنی
 است که معنی محض کم عمق اصلاً پیدا نیست و من وجیه با معنی دوم تعلق دارد و حقیقتاً
 متعلق بمعنی اول است محققین نقل نگار از معنی شعر کارندارند و فهم باریک را واگذارند
 و از تعلق کار نگرفته اند که معنی کمی عمق را پیدا کرده اند بحث کامل این بر باریک شدن

سیلاب ہی آید (اردو) (۱) باریک دیکھو باریک - (۲) تنگ بقول آصفیہ - فارسی
 فراخ کا تقیض - کم چوڑا - نازک (۳) اتھلا - بقول آصفیہ ہندی - ابھرا ہوا - گہرا کا تقیض
 ابھروان - (۴) چھپا ہوا مخفی - گریز - بقول آصفیہ - فارسی - اسم مؤنث - بھاگڑ - فرار -
 (۵) لاغر - بقول آصفیہ - فارسی - دہلا - قاق - نحیف - (۶) نحیف - بقول آصفیہ عربی
 ہلکا - سبک - ذلیل - رسوا -

<p>باریک بین اصطلاح - بقول بھر (۱) آنگہ بمعان نظر نگر و چون ستارہ شناس و مانند آن و معنی (۲) خیس و ناتوان بین - بہار ہم ذکر میں دو معنی کر وہ (صائب ۱۵) از سر خوان فلک بر خیر کنین باریک بین ہومی شمار و لب گزیدن رالب نان گزشتہ مولف عرض کند کہ اسم فاعل ترکیبی است متعلق یعنی اول باریک (اردو) (۱) باریک بین - بقول آصفیہ - فارسی - تیر مہم - جزوہ بین - دقیقہ رس - رموز دان (۲) باریک بین - بقول آصفیہ - فارسی - عاصدہ پدائیش کینہ ور - بدخواہ - وہ شخص جو دوسرے کو</p>	<p>توانا نہ دیکھ سکے (ظفر ۵) اگرچہ عشق میں تیرے ہوئے میں سوکھ کر کاناٹا ہا نظر میں ناتوان بینوں کے پر اے دل کہہ سکتے ہیں باریک خیال اصطلاح - بقول بہا شاعر نازک خیال (صائب ۵) ہر کہ چون رشتہ ز باریک خیالان گرویدہ روزیش تنگ تراز ویدہ سوزن ہا مولف گوید کہ ماسعنی بیان کر وہ بہا را تسلیم نمی کنیم و تخصیص این با شاعرنا و پخیال ما عام است بصفت کسی کہ نازک خیال باشد اعلم از نیکہ شاعر باشد یا غیر آن و تا نیک خیال ما از ہمین شعر صائب می شود</p>
--	---

<p>کہ گزشت (اردو) نازک خیال بجز اصفیہ۔ اسم مذکر۔ باریک اور دقیق کہنے والا شاعر اور وہ شخص جسکے خیالات عمدہ ہوں۔ دقیقہ رس۔ نغزگو نغزگفتار۔</p>	<p>کہ گزشت (اردو) نازک خیال بجز اصفیہ۔ اسم مذکر۔ باریک اور دقیق کہنے والا شاعر اور وہ شخص جسکے خیالات عمدہ ہوں۔ دقیقہ رس۔ نغزگو نغزگفتار۔</p>
<p>باریک دیدن (مصدر اصطلاحی) صاحب آصفی این را بوقیہ اصطلاح (باز بین) قائم کرده است و از کلام صاحب استناد کرده کہ ہمدرا بخا گزشت مؤلف گوید کہ خلاف قیاس نیست ولیکن طالب سزا استعمال و رائے اصطلاح (باریک بین) ہشیم کہ استعمال مشتقات این مصدر مرکب از منظر ما گزشت (اردو) غور سے دیکھنا</p>	<p>باریک دیدن (مصدر اصطلاحی) صاحب آصفی این را بوقیہ اصطلاح (باز بین) قائم کرده است و از کلام صاحب استناد کرده کہ ہمدرا بخا گزشت مؤلف گوید کہ خلاف قیاس نیست ولیکن طالب سزا استعمال و رائے اصطلاح (باریک بین) ہشیم کہ استعمال مشتقات این مصدر مرکب از منظر ما گزشت (اردو) غور سے دیکھنا</p>
<p>بیاچہ کنی گچی، سچ، چند باریک برسی شد پیلتہ سچ، وارستہ ازین شعر میرخات سند معنی دوم گرفته و خان آرزو در چراغ بزرگ معنی دوم نسبت کلام میرخات گوید کہ در سخا (باریک رسیدن) یعنی (۳) حیلہ و مکر کردن</p>	<p>بیاچہ کنی گچی، سچ، چند باریک برسی شد پیلتہ سچ، وارستہ ازین شعر میرخات سند معنی دوم گرفته و خان آرزو در چراغ بزرگ معنی دوم نسبت کلام میرخات گوید کہ در سخا (باریک رسیدن) یعنی (۳) حیلہ و مکر کردن</p>
<p>معلوم می شود۔ بہار بر معنی اول قانع و منا اصفی آئین گویش مؤلف عرض کند کہ (رسیدن) بقول بحر معنی رشتن و تافتن و تافتن تا رینہ و ایریشیم و شیم و امثال آن (درخ ہیں (۴) معنی لفظی این حقیقی است و معنی اول تنگ کردن</p>	<p>معلوم می شود۔ بہار بر معنی اول قانع و منا اصفی آئین گویش مؤلف عرض کند کہ (رسیدن) بقول بحر معنی رشتن و تافتن و تافتن تا رینہ و ایریشیم و شیم و امثال آن (درخ ہیں (۴) معنی لفظی این حقیقی است و معنی اول تنگ کردن</p>
<p>بجالت ضعف کردن بطریق کہ نا توانی ظاہر شود</p>	<p>بجالت ضعف کردن بطریق کہ نا توانی ظاہر شود</p>

و ہمیں معنی پیدامی شود از کلام میرنجابت نہ لائے متعلق است با معنی خم لفظ باریک و
 شدن و معاصرین ہم ہم تصدیق خیال باکنند (۲) بلحاظ معنی اول لفظ باریک نازک و
 آنچه محققین مندرثر او با ستنا و کلام میرنجابت معنی لطیف شدن ہم (صائب ۵) اے دل
 دوم و سوم پیدا کرده اند از ذوق کلام کا تصور کم یار نازکست باریک شو کہ رشہ
 نگرفته اند (ارو ۹) (۱) باریکی سے کام
 کرنا (۲) باریک کاتنا۔ آہستگی اور سستی سے از جانی بدر شدن و خان آرزو در چراغ
 کام کرنا۔ صاحب آصفیہ نے اسکو ترک فرمایا گوید کہ پنہان گر بختن است مؤلف عرض
 لیکن حضرت جلیل نے فی البدیہہ فرمایا ہے۔ کند کہ بجالت اضافت بسوے کسی خفیف و
 (۵) سیکھا یہ کس سے آپ نے باریک سبک شدن کے باشد و سند محققین بر باریک
 کاتنا، تحریر مختصر کئی دن میں تمام کی (۳) شدن کنے) می آید و تصنیفہ آخر ہم ہدرا بخا
 مکر و حیدہ کرنا (۴) ریشم یاروئی یا ریشم کو شود و این متعلق است بمعنی ششم لفظ باریک
 باریک کاتنا۔ کہ گذشت (ارو ۱۰) (۱) لاغر ہونا و بلا ہونا
باریک شدن مصدر اصطلاحی۔ (۲) نازک ہونا لطیف ہونا (۳) چھپ کر
 بقول وارستہ و بگرد (۱) یعنی لاغر شدن لفظ
 گوید کہ اگر این را بسوے کسی یا بسوی تن و شام
 آن مضاف کنیم البتہ این معنی پیدامی شود کنایہ باشد از لاغر شدنش و این متعلق است
 سداً بر (باریک شدن تن) می آید و این بمعنی خم لفظ باریک (سج کا شہ ۵) (۲)

(۲۰۹۲)

<p>متعلق به معنی دوم لفظ باریک سندان از کلام طاب کلیم بر لفظ باریک گذشت - (ارو) راسته کاتنگ هونا -</p>	<p>سودائی من در غم آن موی نحیف بگشته باریک که ابریشم سازش کردم بامعنی مباد که سندی پیش شده متعلق از (باریک گشتن تن) باشد صبی ندارد و گشتن مرادف شدن است</p>
<p>اصطلاحی) بمعنی نازک شدنش و مراد از کم عرض و عمق و تنگ شدن آن که مقابل</p>	<p>(ارو) جسم کالا غر هونا - باریک شدن دیده (مصدر)</p>
<p>سیلاب تنذاست متعلق به معنی دوم لفظ سندان باریک سندان از کلام صائب بر لفظ باریک گذشت (ارو) سیلاب</p>	<p>اصطلاحی) کنایه باشد از تنگ چشم شدن متعلق به معنی دوم لفظ باریک است (وحید قزوینی) وحید آفت دور و نزدیک شد و چون شوخ را دیده باریک شد</p>
<p>باریک شدن کسی (مصدر اصطلاحی)</p>	<p>خان آرزو در چراغ بر باریک شدن نقل این شعر کرده و دیده را بجنف های</p>
<p>بمعنی خفیف و سبک شدنش متعلق به معنی ششم لفظ باریک (صائب) به از روشن ولی تیر شهابی نیست شیطان را</p>	<p>هوزر دید نوشت و ما از کتب دیگر تصحیح کرده ایم (ارو) تنگ چشم هونا - بخیل هونا -</p>
<p>که شد باریک ز ابد تا هلال عید پیدا شد و وارسته و (خان آرزو در چراغ) این</p>	<p>(مصدر اصطلاحی) باریک شدن راه بمعنی نازک شدن راه و تنگ شدن آن</p>

(۲۰۹۹)

(۲۰۹۶)

(۲۰۹۸)

(۲۰۹۷)

مؤلف عرض کند کہ بر معنی شعر غور کر	بمعنی نہبان گریختن آورده اند چنانکہ بر باریک
گردن عامل در زمان محاسبہ باریک	شدن) گذشت و از همین شعر مناسب این
می شود ب فکر پس باریک شدن گردن	معنی را پیدا کرده اند بخیال مؤلف هیچ
نا توانی است و این مصدر اصطلاحی کن	ضرورت و لطف ندارد کہ ز اید بگریز و
باشد از نا توان شدن کہ بحالت نا توانی	تخیف و سبک شدنش از رویت ہلال
تخافت جسم اول از گردن ظاہر شود	معنی لطیف تر باشد از گریز قاتل و (۲)
و این از قبیل (باریک شدن نن)	بمعنی لانغر شدن کسی سنا این بر (باریک
است کہ گذشت۔ صاحب بحر مزبان ما	گردین) می آید و این متعلق است بمعنی تخم
و این متعلق بمعنی تخم لفظ باریک باشد	لفظ باریک۔ (ار و و) (۱) کسی کا حیف
(ار و و) گردن تیلی ہونا۔ لانغر ہونا۔	اور سبک ہونا۔ معنی بجاگنا۔ گریز اختیار کرنا
باریک شدن ما (مصدر اصطلاحی)	(۲) کسی کا وہ بلا ہونا۔ حیف ہونا۔
بمعنی حقیقی و کنایہ باشد از ہلال شدن	باریک شدن گردن (مصدر اصطلاحی)
و متعلق بمعنی تخم لفظ باریک باشد	اصطلاحی) بقول بہار بمعنی ملائت و
(بتیاب نشدہ) اگر از تاب	ہمواری می بہم رساندن۔ صاحب انند
بجالت پاپس بہر چہ باریک شد از شہر	آمین گوی بہار (صائب ۵) در زمان
بدر رفت (ار و و) چاند کا باریک	خط مدار چشم او بر مردمی است ہا گردن
ہو جانا۔ تپلا ہونا۔ ہلال ہونا۔	عامل شود باریک در پائے حساب ہا

(۱۱۱۱)

باریک شدن محیط (مصدر اصطلاحی) که سند (الف) هم متعلق به باریک گردیدن

از قبیل باریک شدن سیلاب است (کے) است مرادف (باریک شدن کسی) که گذشت

که گذشت و سندی از کلام صائب بر صیغی نثار و که مصدر خاص است از همین مصدر

لفظ باریک مذکور شد (ار و و) دریا عام (ار و و) دیکو باریک شدن۔

کا عرض و عمق گھٹنا۔ تنگ ہونا۔

باریک گردیدن (الف) باریک گردیدن

باریک شدن (ب) باریک شدن

صاحب آصفی ذکر (ب) کرده از معنی میان ہر دو معنی دیگر هیچ (ار و و) پتلی کمر۔

ساکت۔ مؤلف گوید کہ ہر دو مرادف باریکی بقول آند بجا الہ فرنگ و تنگ بر وزن تارک

باریک شدن باشد (صائب س) تازگی و لطافت و دقت باشد۔ مؤلف عرض کند

باریک تا چورشتہ نگر و و خدا شناس با کیای مصدری در آخر لغت باریک زیادہ کرده اند

و کرضی ز حلقہ ز تار نشود با۔ سند ب (دیگر هیچ (ار و و) باریکی بقول آصفی۔ فارسی۔ اہم

(بر باریک شدن تن) گذشت بمعنی سبب نوشت۔ پتلا پن۔ تراکت۔ روشگانی۔

باریک قول بہان و جامع و رشیدی و جہانگیری و ناصر و بجر (نذیل باضت) (۱)

پندہ البتہ مشہور و معروف۔ صاحب بہان صراحت کند کہ سلاطین و اکابر سکار فرمایند خان آرزو و فرمایند

کہ ظاہر از مختلف بازی عربی است پس فارسی الاصل باشد بمعنی مؤلف عرض کند کہ چرا گوئیم کہ معرست

است و نسبت قول بہان صراحت فرماید کہ این پندہ خود شکار نیست و سلاطین

واکا بر یوسید آن شکار کنندہ خود اور اشکار کنند (منوچہری ۵) گاہ روارے چو
 کبک و گاہ جولان چون عقاب ہا گاہ بر حسین چو پاشہ گاہ بر شستن چو باز ہا (انوری ۵)
 بازیست کہ صیدش ہمہ مرغان و ماغذ ہا شاخست کہ بارش ہمہ مضمون ضمیر است ہا
 (اردو) باز بقول آصفیہ - عربی - ایک شکاری پرندہ - مذکر - دیکھو اولہ -
 (۲) باز - بقول برہان و جامع و جہانگیری و ناصری و (بجربیل باختن) بمعنی کشتا
 میان ہر دو دست را گویند چون از ہم بکشایند و آن را تہر کی قلاج و عبری باع گویند باین
 معنی باز اے فارسی ہم آمدہ - صاحب رشیدی گوید کہ بعضے بیابے حطی عوض بے موقدہ
 گیرند خان آرزو در سراج گوید کہ این ما خود است از معنی دہم (کہ می آید) مؤلف عرض
 کند کہ مقصودش جزین نباشد کہ باز بمعنی حقیقی کشاوگی و کشایش اسم جاہد فارسی زبان
 است فارسیان مجازاً باع را ہم باز گفتند کہ بر اے آن ہر دو دست می کشانید و گیر
 ہیچ و جاوارو کہ این را مبتدل باع گیریم کہ عین بدل شد بہ ز اے ہوز پس اندرین
 صورت مقرر شد ولیکن این قسم تبدیل خلاف قیاس است کہ در لغت دیگر یافتہ نشد
 و عجیبیست کہ فارسیان بام را کہ ہمین معنی لغت سنسکرت است باز کردہ باشند کہ ہم ز اے
 ہوز بدل شود چنانکہ دژ بام و دژ بر از صاحب قانون و شگیری ذکر این کردہ و در خصوص
 ہم مقرر شد و ہمین است ارش کہ بجایش گذشت (منوچہری ۵) آفرین زان مہر کی کو
 بشنو و در نیم شب ہا بانگ پے مورچہ و در زیر چاہ شصت باز ہا (اردو) بام - و کن
 میں اس جیب کا نام ہے جو دونوں ہاتھ کھولنے سے شمول میں ایک ہاتھ کی بیچ کی ہاتھ

سے دوسرے ہاتھ کی بیچ کی انگلی تک طولاً حاصل ہو جو عربی میں باع کہتے ہیں اور فارسی میں آرش اور باز۔ بعض زبان و انان اردو کا قول ہے کہ لکھنومین بھی اسکو باع کہتے ہیں (۳۳) باز۔ بقول برہان و جامع بمعنی شبر و وجب و آن مقدار سے کہ از دست مابین سر انگشت کوچک و انگشت شست باشد۔ خان آرزو در سراج گوید کہ اغلب کہ این صحیح نباشد بلکہ غلط۔ مؤلف عرض کند کہ اگر قول برہان را کافی ندانیم حساب جامع را اہل زبان خوانیم پس قول او در لغات فارسی صحیح غلط باشد نہی دانیم کہ محقق ہندو اور برچہ اصول حکم غلطی می دیدیم اور بمعنی دوم گفتہ کہ معنی حقیقی باز کشادہ و چو دست ہا را می کشاید باع پیدا می شود و باع را بجز باز گفتند پس ہمین قبیل چرا نمیداند کہ چون مشت را باز کنند شبر پیدا می شود و مجازاً آنرا باز گفتند وجہ تامل است مشتاق سند استعمال باشیم۔ (اردو) بالشت۔ بقول آصفیہ۔ اسم نوشت و کھواو و (۳۴) باز۔ بقول برہان و جامع بمعنی دوش و باز و مؤلف عرض کند کہ قول حساب جامع کہ از اہل زبانست اعتبار را شاید و بخیاں با مختف (بازو) است کہ و او آخر حذف شدہ باز شد۔ مشتاق سند استعمال باشیم (اردو) بازو۔ بقول آصفیہ۔ فارسی اسم مذکر۔ کہنی سے شانے تک کا حصہ۔

(۵) باز۔ بقول برہان و جامع یک بند انگشت مؤلف عرض کند کہ متعلق بمعنی حقیقی و ہم است کہ می آید یعنی چون مشت را بکشاید و باز کنند بند ہای انگشتان ظاہر شود فارسیان بر سبیل مجاز یک بند انگشت را باز نام کر و نہ جزین نیست کہ اسم جامع

فارسی زبان گیریم (اردو) انگلی کا ہر ایک جوڑ جس کو دکن میں پیری کہتے ہیں اور اردو میں پور۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مؤنث۔ ہذا انگشت انگلی کا جوڑ۔ اکل۔ (۶) باز۔ بقول برہان و دیگر چنانکہ گویند باز گو یعنی مکرر گو و باز چہ می گوید یعنی دیگر چہ می گوید (صاحب بحر بذیل باختن) بر مکرر قانع و صاحبان رشیدی و جہانگیری و ناصری و سراج بردیکر و بہار گوید کہ درینجا یعنی پس و بعد است۔ مؤلف عرض کند کہ مقصود ہمہ محققین و احد است طرز بیان ہر یک جداست ترجمہ این در فارسی دیگر است و بس۔ اسم جامد فارسی زبان باشد (منوچہری ۵) آمدت نوروز و آمد جشن نوروزی فراز بکا مگار کارگیتی تازہ از سر گیر باز بکا۔ (جامی ۵) باز ہواے چشم آرزوست بجا جلوہ سرو سمنم آرزوست بکا (اردو) پھر بقول آصفیہ۔ ہندی۔ تابع فعل۔ دوبارہ۔ بعد از ان۔ (۷) باز۔ بقول برہان و سراج یعنی معاودت چنانکہ باز آمد یعنی واپس آمد مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی زبان است و من وجہ تعلق دارد یعنی ششم یعنی از سفر باز آمدن کسے۔ آمدش دیگر بارہ باشد یعنی یکبار کہ درینجا بود دوبارہ آمد و معنی واپسی مجاز اسپد امی شود خان آرزو بذیل این معنی گوید کہ بہمین نسبت باز آمدن یعنی توبہ نیز استعمال یافتہ چنانکہ (۸) باز آ باز آ از انچہ ہستی باز آ بکا کافر و گہر و بت پرستی باز آ بکا نیز گوید کہ ترک کارے کردن چنانکہ گویند، فلانی از فلان چیز باز آمد، و معنی توبہ نیز بہمین راجع (الخ) مؤلف عرض کند کہ حیف است کہ غور نکرد ترک کردن

تو بہ کردن را با این معنی اصلاً تعلق نیست و آن متعلق است بمعنی چہار و ہم کہ می آید و ذکر
این ہمد را بنجا کنیم (ارو) مراجعت بقول آصفیہ عربی۔ اسم مؤنث۔ واپسی۔
بازگشت۔ رجوع۔ واپس آنا۔

(۸) باز۔ بقول برہان و رشیدی و سراج بمعنی بازندہ و بازی کنندہ همچو قمار باز و سیگان
و شب باز و امثال آن صاحب جامع درست گوید کہ این معنی بحالت ترکیب حاصل
می شود صاحب نامری کہ از اہل زبانست می فرماید کہ بمعنی بازیدن و بازندہ نیز گویند
و این بے ترکیب گفتہ نمی شود مؤلف عرض کند کہ سجان اللہ معنی بازیدن خوب پیدا
کرد (منوچہری سے) شاخ گل شطرنج سیمین و عقیقین عندلیب با وقت شبگیران ^{نظیر}
سبز بر شطرنج بازہ (ارو) بقاعدہ فارسی ارومین بھی شطرنج کھیلنے والے کو
شطرنج باز کہتے ہیں جو اسم فاعل ترکیبی ہے لیکن مجر و باز بمعنی بازندہ مستعمل ہندین سے
(۹) باز۔ بقول برہان امر بہ بازی کردن یعنی سباز و بازی کن مؤلف گوید کہ این امر
مصدر بازیدن و باختن است نہ بازی کردن۔ صاحب برہان غور بر لفظ نگر و
از معنی کار گرفت۔ صاحبان جامع و رشیدی و جہانگیری ہم ذکر این کردہ اند (ارو)
کھیل۔ بازی کر۔ کھیلنا۔ بازی کرنا کا امر حاضر۔

(۱۰) باز۔ بقول برہان و (بجز بذیل باختن) و جامع و رشیدی و جہانگیری و نامری
و سراج بمعنی کشادہ کہ در مقابل بستہ باشد۔ خان آرزو در سراج گوید کہ معنی دوم بخوف
است از زمین معنی۔ مؤلف عرض کند کہ چرا گوئیم کہ معنی سوم ہم متعلق بہ زمین معنی است

و بدین معنی اسم جامد فارسی زبان باشد۔ (منوچہری ۵) اسے خداوندی کہتا تو از
 عدم پیدا شدی، وابستہ شد و رہا ہے بدو رہا ہے نیکی گشتہ بازہ (انوری ۵) اسے
 شدہ دست ممالک تر ایاوتی تو پرہوے وے شدہ چشم معانی بزرگی تو بازہ (ارو ۵)
 کشادہ۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ کہلا ہوا۔ باز۔ و۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ کہلا ہوا۔ کشادہ۔
 (۱۱) باز۔ بقول برہان و جامع و جہانگیری و ناصری و (بجز بذیل باختن) یعنی نشیب
 کہ مقابل فراز است (منوچہری ۵) ہچنان سنگے کہ سیل اور را بگرداند ز کوہ کا گاہ
 زین سو گاہ زان سو گہ فراز و گاہ بازہ صاحب رشیدی گوید کہ درین تامل است بلکہ
 باز و درین شعر یعنی دیگر باشد یعنی گاہ فراز و گاہ دیگر گون چنانکہ باز گونہ گویند یعنی دیگر
 گون۔ مؤلف عرض کند کہ اگر (باز گونہ) یعنی دیگر گون مستعمل شود لازم نمی آید کہ باز
 یعنی نشیب بگیریم۔ قول صاحبان تحقیق کہ بعض شان اہل زبانند مستند است و از کلام
 منوچہری ہم تصدیق قول شان می شود و (باز گونہ) را متعلق بمعنی ششم چنانکہ ہم کہ بمعنی
 دیگر گذشت۔ بابتی حال اسم جامد فارسی زبان است باین معنی (ارو ۵) نشیب۔
 بقول آصفیہ۔ فارسی۔ اسم مذکر۔ نیچان۔ پستی۔

(۱۲) باز۔ بقول برہان و جامع باز ماندن و و اما ندن یعنی نارسیدن و صاحب بجز بذیل
 ہشتن) ذکر این کردہ مؤلف عرض کند کہ این ہمانست کہ بمعنی چہار و ہم مذکور
 شود کہ بمعنی جدا می آید بزبان محققین در غلط اندازد و اصلاً معنی مصدری ندارد۔
 می بایست کہ جانی کہ ذکر معنی چہار و ہم کردہ اند ہمانجا ذکر این بطور سزا ستعمالش کنند

(ارو) دیکھو باز کے چودھویں معنی۔

(۱۳) باز۔ بقول برہان و جہانگیری بمعنی تمیز کردن و تفرقہ نمودن میان دو چیز و

بقول بھرنذیل باختن بمعنی تمیز و تفرقہ۔ و صاحب جامع ہم شفق با بھر و بقول رشیدی

ممتاز ہم او جو الہ جہانگیری فرماید کہ بمعنی تمیز و تفرقہ در نسخہ دیگر دیدہ نہ شد مؤلف گوید

کہ صاحب جامع از اہل زبانست و تصدیق این معنی می کند و استعمال کمال اسمعیل ہم

(۵) کہے کہ دست چپ و دست راست داند باز بچہ با اختیار مقصود خود نماںد باز

کہ صاحب رشیدی این را بسند معنی بستم گیر دو ما با خیالش اتفاق ندارد ہم و تصنیف آن

ہمدرا بجا کنیم بخیال ما باز بمعنی تمیز و تفرقہ درست است و از کلام کمال اسمعیل مصدر

(باز دانستن) بمعنی فرق و تمیز کردن پیدامی شود (ارو) فرق۔ عربی۔ مذکر۔

تمیز۔ عربی۔ مؤنث۔

(۱۴) باز۔ بقول برہان و جامع و رشیدی و جہانگیری و ناصری و (بھرنذیل باختن)

بمعنی جدا ہم کہ عربی فصل گویند۔ خان آرزو در سراج گوید کہ این معنی ظاہر مانخورد

از معنی تفرقہ و تمیز است میان دو چیز کہ با کلمہ دانستن و شناختن مستعمل شود (کہ بر

معنی سیزدہم مذکور شد) سندان از کمال اسمعیل بر معنی سیزدہم گذشت (مسعود سعد

۵) نشود باز آنچه عادت اوست بار شود باز این سعادت اوست ہا مؤلف

عرض کند کہ معنی ترک ہم متعلق بہ ہمین است و آنچه فارسیان مجازاً بمعنی توبہ استعمال

کرده اند (چنانکہ بر (باز آمدن) می آید بہ ہمین معنی تعلق دارد چنانکہ ذکرش تہرید خیال

خان آرزو بر معنی ہفتم کردہ ایم (اردو) جدا بقول آصفیہ۔ فارسی۔ الگ علیحدہ تمیز
 (۱۵) باز۔ بقول برہان و جامع و (بجز بذیل باختن) بمعنی عکس و قلب۔ خان آرزو در
 سراج گوید کہ صاحب رشیدی نسبت این گوید کہ بمعنی دیگر گونه است ولیکن تحقیق آن
 است کہ معنی دیگر و قلب و عکس و رجعت کہ گذشت ہر سہ یکی است و اصل ہمہ قلب و
 عکس است مؤلف عرض کند کہ ما با خان آرزو و اتفاق نداریم زیرا کہ معنی دیگر و رجعت
 بہتہ با ہم تعلق دارد چنانکہ بر معنی ہفتم ذکرش کردہ ایم و قلب و عکس و رے اینست
 فارسیان باز گونه معنی مقلوب و معکوس استعمال کردہ اند کہ می آید و (واژگونہ) مبتدل آنست
 قول صاحب جامع کہ از اہل زبانست اعتبار را شاید (اردو) عکس۔ بقول آصفیہ
 عربی۔ اسم مذکر۔ اوندہا۔ الٹا۔ بازگونہ۔ لوما ہوا۔ قلب۔ بقول آصفیہ اسم مذکر الٹا
 ہوا۔ اوندہا لٹکا ہوا۔ واژگون۔

(۱۶) باز۔ بقول برہان و جامع و (بجز بذیل باختن) بمعنی شراب کہ عبری خمر خوانند
 خان آرزو در سراج گوید کہ بدین معنی خطاست مؤلف عرض کند کہ قول صاحب
 جامع کہ از اہل زبانست اعتبار را شاید بخیاں ما مبتدل باد است کہ بمعنی بادہ گذشت
 وال مہلہ بزاسے ہوز بدل شود چنانکہ سرخ مرد و سرخ مرزپس و جہی نیست کہ محققین
 ہندو شرا و در لغات فارسی برخلاف اہل زبان روند معاصرین عجم بر زبان ندارند
 جزین نیست کہ محاورہ فارسی قدیم باشد (اردو) شراب۔ مؤنث۔
 (۱۷) باز۔ بقول برہان و جامع و چنانگیری و (بجز بذیل باختن) بمعنی طرف و جانب۔

(حکیم سوزنی سے) آن حسام ابن حسامی کہ حسام نظرش پہ ہرگز از خصم بالزام نشد بازینما
 ہ صاحب رشیدی جو الہ سامانی فرماید کہ درین شعر کلمہ باز بمعنی ہائے الصاق است۔
 چنانکہ گویند: باز و گفتم یعنی باز و گفتم مؤلف عرض کند کہ بحث این بمعنی ہائے
 الصاق بر معنی لہتم می آید حقیقت اینست کہ حکیم سوزنی درین شعر مصدر (بازینما
 شدن) استعمال کرده است کہ مختلف (باز بہ نیام شدن) است بخذف ہائے موقدہ
 بمعنی واپس بہ نیام شدن۔ پس باز و ریجا بمعنی ہفتم اوست کہ بمعنی مراجعت گذشت
 سخن بہمان بر معنی شعر و محاورہ عوز نکرده اند۔ شک نیست کہ معنی مراد می این لبوے
 نیام شدن شمشیر پیدامی شود ولیکن نمی شود کہ مطلق کلمہ باز را بمعنی طرف و جانب
 گیریم قائل۔ طالب سند و گیر بڑے ادعای محققین باشیم (ارو) طرف۔
 بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔ جانب۔ سمت۔ جہت۔

(۱۸) باز۔ بقول بہمان و جامع و جہانگیری و (بجز بذیل باختن) بمعنی گذرگاہ سیل
 باشد۔ خان آرزو در سراج گوید کہ بدین معنی در کتاب دیگر دیدہ نمی شود مؤلف
 عرض کند کہ فی دانیم کہ مقصود خان آرزو از کتاب دیگر چیست فرسنگ جہانگیری را
 شاید ملاحظہ نکرود (ارو) سیل کی راہ مؤنث یعنی وہ راستہ جد ہرے سیل گزرے
 گذرگاہ سیل ارومین کہہ سکتے ہن۔

(۱۹) باز۔ بقول بہمان و جامع و بجز بذیل باختن) بمعنی باج و خراج و گوید کہ با بمعنی
 بازے فارسی ہم آمدہ۔ خان آرزو در سراج گوید کہ این معنی بہ زائے فارسی است۔

مؤلف عرض کند کہ مقصودش عزیز نباشد کہ براسے عربی بدین معنی نیامده۔ مامی گوئیم کہ
 منظر باقما و قول صاحب جامع کہ اہل زبانست چرا گوئیم کہ مبدل باثر است کہ بقاعدہ
 فارسی زبان زبانی فارسی عبری بدل می شود چنانکہ آثریر و آثریر (ارو و) و کیر باج۔
 (۲۰) باز بقول رشیدی بحوالہ سامانی مرادف بے الصاق و فرماید کہ یعنی بے
 الصاق بسیار آمدہ چنانکہ گویند: باز و گفتم: یعنی با و گفتم: و باز خانہ شد: یعنی بجانہ
 شد۔ سند رشیدی براسے این معنی ہمان شعر حکیم سوزنی است کہ بر معنی ہند ہم لفظ باز
 مذکور شد۔ خان آرزو در سراج بحوالہ سامانی فرماید کہ (در مصرع کمال اسمعیل) کسی
 کہ دست چپ از دست راست و اند بازو ہمین معنی بے الصاق راست می آید نہ
 معنی تفرقہ و تمیز چنانکہ صاحب جہانگیری گفتمہ چہ کہ این معنی در نسخہ دیگر دیدہ نہ شدہ و
 این محل بحث است چہ کہ قوسی نیز یعنی فرق کردن آورده حتی کہ بیت کمال راستند
 غایتش معنی فرق و تمیز و اماندن و رسیدن را معنی مطابق نگفتمہ و مدلولات التزامی شمرده
 (انتہی) و صاحب ناصری گوید کہ مانیر و منشآت فضلانے خراسان (بازو) یعنی با او
 بسیار دیدہ ایم و اللہ اعلم مؤلف عرض کند کہ ما از محققین ہند نثر ادبچی نثاریم کہ
 فارسی۔ زبان مادری شان نیست حیث از صاحب ناصری است کہ راہ تبرکتان
 می برد و تصفیہ معنی محاورہ زبان خویش بر ہند نثر او ان می گذارد او عاے رشیدی
 بے دلیل است (باز و گفتم) کہ محاورہ فرس است بدست است یعنی بر (از و گفتم) با
 مقصد زیادہ کردہ اند و کلمہ باز و درین جا اصلا نیست و استعمال (باز خانہ شد)

ہم درست باشد کہ معنی واپس بجا پسند بخند موقدہ کہ کلمہ باز بمعنی مراجعت بر معنی ہفتش گذشت و آنچه صاحب رشیدی پسند کلام حکیم سوزنی بچنی کرد ما حقیقتش را بر معنی ہفتیم کلمہ باز ظاہر کردہ ایم آنچه صاحب ناصر تصدیق این می کند کہ (بازو) یعنی با او در منشات فضلاء خراسان بسیار دیدہ است جو ایش ائیت کہ آفا۔ ما ہم دیدہ ایم و ازین معنی انکار نداریم ولیکن ہر تصنیف بحث نکردید و راہ بسوے دیگر برچو این است طرز تحقیق محققین زباندان۔ فافہم۔ (ارو) حرف (ب) کے پہلے معنی پر بابے الصاق کا بیان ہے لیکن اسکو اس سے کچھ تعلق نہیں ہے۔

(۲۱) باز بقول بہار یعنی وقت و زمان چون (از ان باز) (میر معزی سے) کمال دولت عالی ستودہ بورضا کورایا نبود اندر سہرمتا ز آدم باز تا اکنون ہر صاحب غیث گوید کہ این معنی در کتب لغت نیامدہ مگر در کتب درسی فارسی مثل لہوری و ابوالفضل وغیرہ چند جا واقع شدہ و در لفظ (دیر یاز) حرف چہارم بابے تختانی ہست (بابے موقدہ) مؤلف گوید کہ جدت بہار و خورشائیش کہ معنی تازہ پیدا کرد و ذانت کہ در مصرع دوم میر معزی باز بمعنی دیگر است کہ بر معنی ششمش بیان کردہ ایم شاعر گوید کہ ہماے تو از آدم تا بحال دیگرے بدست نیامد (ارو) وقت نہ کہ ہمہ باز۔ در کلام انوری استعمال این لطویر زائد ہم آمدہ کہ ہیچ معنی ندارد و بخت این بر (باز حبتن) می آید کہ بمعنی حبتن است (ارو) فارسی میں کلمہ باز کبھی زائد ہوا آتا ہے۔ دیکھو۔ باز حبتن۔

<p>باز آمدن مصدر اصطلاحی۔ بقول سحر سوم ہم مجاز آن (از سراج ۳۵۵) باز آمدن (۱) مراجعت کردن و (۲) ترک و اودن باز آ از آنچه ہستی باز آید گر کافر و کبروت چیزے و فرماید کہ بدین معنی با حرف استعمال (۳) توبہ کردن صاحب ناصری بر ذکر بگردار زشت و چو باز آمدی ماجر اور تو (باز آ) قانع کہ امر حاضر میں مصدر است و معنی چارم متعلق بہ معنی ششم کلمہ باز و گوید کہ بہ معنی باز یا مؤلف عرض کند (النوری ۵۵) باز آمد آنکہ دولت دین کہ مختصر نگاری او پیش نیست و متعلق با مصدر در پناه اوست و دور سپر بندہ در گاہ کہ یعنی (۴) دیگر بار آمدن و مکرر آمدن است جاہ اوست و (ولہ ۵۵) کہ امی سعادت بہار گوید کہ برقیاس باز گرد و بازگشت کہ بود بیشتر زین و کہ باز آمدی در سعادات باید و یعنی توبہ کردن مجازت مؤلف ایوان و (ار و و) (۱) واپس آنا (۲) عرض کند کہ سبحان اللہ چہ خوش طریقہ تحقیق است باز آنا۔ بقول آصفیہ چھوڑنا ترک کرنا۔ (باز گرد و بازگشت) کہ می آید متعلق با مصدر (۳) باز آنا۔ بقول آصفیہ توبہ کرنا (۴) باز گردیدن و بازگشتن باشد با جملہ معنی اول پھر آنا۔ مکرر آنا۔</p> <p>متعلق بہ معنی ہفتم کلمہ باز است (ظہوری (الف) باز آورو استعمال۔ بہار و زک (۵) ز حد بردست چشم اشکبارم قرعہ غلط (الف) و صاحب (ب) باز آورو (الف) و صاحب و ننید انہم شکیم از سفر کے باز می آید و معنی (ب) کردہ از معنی ساکت ہو (الف) دوم متعلق بہ معنی چہارم کلمہ باز و معنی (الف) کہ (الف) از مشتقات (ب) یعنی (۱)</p>	<p>باز آمدن مصدر اصطلاحی۔ بقول سحر سوم ہم مجاز آن (از سراج ۳۵۵) باز آمدن (۱) مراجعت کردن و (۲) ترک و اودن باز آ از آنچه ہستی باز آید گر کافر و کبروت چیزے و فرماید کہ بدین معنی با حرف استعمال (۳) توبہ کردن صاحب ناصری بر ذکر بگردار زشت و چو باز آمدی ماجر اور تو (باز آ) قانع کہ امر حاضر میں مصدر است و معنی چارم متعلق بہ معنی ششم کلمہ باز و گوید کہ بہ معنی باز یا مؤلف عرض کند (النوری ۵۵) باز آمد آنکہ دولت دین کہ مختصر نگاری او پیش نیست و متعلق با مصدر در پناه اوست و دور سپر بندہ در گاہ کہ یعنی (۴) دیگر بار آمدن و مکرر آمدن است جاہ اوست و (ولہ ۵۵) کہ امی سعادت بہار گوید کہ برقیاس باز گرد و بازگشت کہ بود بیشتر زین و کہ باز آمدی در سعادات باید و یعنی توبہ کردن مجازت مؤلف ایوان و (ار و و) (۱) واپس آنا (۲) عرض کند کہ سبحان اللہ چہ خوش طریقہ تحقیق است باز آنا۔ بقول آصفیہ چھوڑنا ترک کرنا۔ (باز گرد و بازگشت) کہ می آید متعلق با مصدر (۳) باز آنا۔ بقول آصفیہ توبہ کرنا (۴) باز گردیدن و بازگشتن باشد با جملہ معنی اول پھر آنا۔ مکرر آنا۔</p> <p>متعلق بہ معنی ہفتم کلمہ باز است (ظہوری (الف) باز آورو استعمال۔ بہار و زک (۵) ز حد بردست چشم اشکبارم قرعہ غلط (الف) و صاحب (ب) باز آورو (الف) و صاحب و ننید انہم شکیم از سفر کے باز می آید و معنی (ب) کردہ از معنی ساکت ہو (الف) دوم متعلق بہ معنی چہارم کلمہ باز و معنی (الف) کہ (الف) از مشتقات (ب) یعنی (۱)</p>
--	--

<p>لا یا۔ واپس لانا (۲) خواہش کیا جو امر خوب (ب) (۱) واپس لانا (۲) دوسری دفعہ لانا یا کتر لانا۔ پھر لانا۔</p>	<p>مانشی مطلق و مضارع (۱) اسم مفعول کنفط یعنی باز آورده شده و باز درینجا یعنی ششمش (باز آورده) کنایہ باشد از خواہش دل</p>
<p>و مرغوب دل یعنی چیزے کہ دل مکرر جابجا در خود آرد و خواہش اوست چنانکہ اسیری لاجبی گوید (۵) جز فغان و ناله و سوز و غمت</p>	<p>و مرغوب دل یعنی چیزے کہ دل مکرر جابجا در خود آرد و خواہش اوست چنانکہ اسیری لاجبی گوید (۵) جز فغان و ناله و سوز و غمت</p>
<p>چهار شق است (۲) یعنی دیگر بیا ہم ہست یعنی باز بیا۔ صاحب جہانگیری در ضمیمہ خود بر معنی اول الذکر قانع و گوید کہ</p>	<p>باز آورده دل بگویند مصدر مکرر باشد یعنی (۱) واپس آوردن متعلق یعنی ہفتم کلمہ باز (صائب ۵)</p>
<p>زند و پازند است مؤلف عرض کند کہ اسم جامد فارسی قدیم است بمعنی اول کہ وزن سہ صد و شصت شتعال را گویند</p>	<p>کنز کعبہ دلالت بدیر حاجی را پام از کوئی تو ہر کس کہ باز غمی آرد کہ (النوری ۵) جان نو و او غمش را حالی ہو و ان بغایت</p>
<p>و معنی دوم امر حاضر است از مصدر (باز آمدن) یا مکرر و چہارم بہ جملہ متعاش کہ گذشت و سندان ہمد را بخاند کور شد</p>	<p>شده را باز آورد کہ (۲) یعنی دیگر بار آوردن و حاصل کردن متعلق یعنی ششم کلمہ باز (کمال اصفہانی ۵) سرش ہمیشہ</p>
<p>(ار و و) (۱) باز۔ زند و پازندین ایک وزن کا نام ہے جو تین سو ساٹھ</p>	<p>زاندیشہ باشد اندیشہ یا چنان کسی کہ حدیث بخاطر آرد باز کہ (ار و و) (الف) واپس</p>

شعال کا ہوتا ہے (۲) باز آمدن کا امر
دیکھو باز آمدن۔

باز ارج بقول انڈو مؤید بحیم فارسی
آخر لغت فارسی است بمعنی دایہ ناف

کہ بتازیش قابلہ گویند یعنی آن دایہ کہ تعہد
زچہ کند و فرماید کہ آنا کہ بارے مہملہ خوانند

خطاست صاحب مؤید صراحت فرید کند
کہ بابے فارسی و بحیم فارسی ہم آمدہ مؤلف

گوید کہ ما بر (باز ارج) ہم اشارہ این کرد
ایم کہ بارے مہملہ و بحیم عربی گذشت مخفی

سباو کہ ز ارج بہ زائے مؤید و بحیم عربی و فارسی
بقول برہان بمعنی زن نوزائیدہ و صراحت

کند کہ بعد زائیدن زن اور تاہفت روز
ز ارج گویندہ پس فارسیان کلمہ بامی صفت

وہ اول این آورند و معنی فعلی این کسی کہ
مصاحب زن نوزائیدہ تاہفت روز با

و گنایہ از قابلہ و آنا کہ بہ بابے فارسی گویند
مؤنث۔ قابلہ۔ آنا۔

مبذل این باشد چنانکہ تب و تب۔

صاحب برہان (باز ارج) را کہ بہ بابے

فارسی و بحیم فارسی می آید بہ معنی دایہ شیر
و ہندہ و ما ما چہ نوشتہ کہ عبری قابلہ و مؤنث

خوانند مؤلف عرض کند کہ قابلہ دایہ
ایست کہ بوقت تولد تدبیر و خدمت

زچہ و بچہ کند و مرصعہ شیر و ہندہ الطفالی
پس این دو معنی را مخصوص دایہ ہم یا

(باز ارج) کہ در ردیف بابے فارسی
می آید و درین جا بر معنی بالاقناع

کنیم و این تخصیص محاورہ فارسیان
است دیگر هیچ (ار و و) قابلہ

بقول آصفیہ۔ عربی۔ اسم مؤنث۔
دائی۔ بچہ جاننے والی و مؤنث ہو

بوقت تولد بچہ کی تدبیر اور زچہ کی
خدمت کہتی ہے۔ دائی بقول آصفیہ اسم

مؤنث۔ قابلہ۔ آنا۔

بازر او | بقول مؤید بالکسر زین کردن اسپ و بیابان فرارخ باشد مؤلف عرض کند کہ ما در نسخہ قلمی قدیم مؤید الفضا این لغت را نیافتیم و این همان لغت است کہ بارے پہلہ بقول شمس گذشت کہ بر حلیہ و معنی این رائے خود ظاہر کرده ایم۔ مطبع نوکشور چنانکہ عادت اوست در نسخہ مؤید این لغت را زیادہ کر دوشک نیست کہ از شمس اللغات گرفت و کاتب دست درازش ہم کارے کر دکہ یک نقطہ بر رسہ پہلہ گذاشت۔ لہذا العجب۔ چہ متصرف ہا در کتب لغات کر وہ اندوچہ تصحیف ہا کجا بروہ اند کہ بیچارہ مؤلف مرحوم مورد اعتراض ہاست و در فرار خود قفل بردہاں است و ہمین قسم متصرف در بسیاری از لغات بہار عجم ہم دیدہ ایم کہ حلیہ اشاعت در مطبع نوکشور گرفت گویند کہ گروہی از علما برائے تصحیح کتب مطبوعہ این مطبع مقرر بود کہ بعضی تصحیح پیش از مسودہ کار ہا کر وہ است خدا محفوظ دار و طبع ثانی این کتاب را در پنجو مطابع (ارو) دیکھو بار او۔

بازار | بہار گوید کہ ظاہر اور اصل (بازار) بودہ کہ در چنین جا ہا اکثر اطعمہ و آبہا می فروختہ اند و بہرور ایام (۱) بمعنی مطلق جائے فروختن استعمال یافتہ و ہمین شہرت دار و تیز و روا و گرم کنایہ از بازار راجع بود و مقابل بازار افسردہ و بستہ و شکستہ و کند کہ کنایہ از بازار غیر راجع است و برین قیاس بازار تیز کردن و شکستن (کہ در طحا می آید) صاحب سوار التبیل ہم در وجہ تسمیہ نقل قول بہار کند صاحب ناصر گوید کہ پارسی صرف است لغات تبدیل الف با یا (بازار) کر وہ اندو (بیازرہ) جمع آن

صاحب منتخب ہم ذکر این تعریب کرده و صاحب مؤید گوید کہ معنی سوق است و بسا
 مؤلف عرض کند کہ شک نیست کہ آبا بر معنی دوش یعنی آتش گذشت و زار بوق
 بر ہان مکان روئیدن و مقام انبوس و بسیاری ہم۔ پس اگر بار اضعف آبا گیریم
 معنی لفظی این مقام انبوس آتش و مجازاً مقامی کہ اغزیہ در آنجا بسیار بفروش می رود
 و کنایہ از سوق معروف باشد و ہمین است مقصود و صراحت اجمال بیان محققین
 بالا ولیکن بعض معاصرین عجم کہ ذوق تحقیق زبان خود دارند برخلاف این۔ گویند کہ
 آبا معنی ہند ہم اوست کہ گذشت کہ افادہ معنی فاعلی کند و زار یعنی انبوس و کثرت بسیار
 و معنی لفظی این کثرت و بسیاری دارند ہرے پرچہ و کنایہ از سوق معروف است و این معنی بہتر است
 از تخصیص بہ آتش۔ ما توجیہ آخر الذکر را بر اے وجہ تسمیہ بہتر از اول میدانیم
 و ذوق زبان و وضع بعض لغات کہ با کلمہ آبا گذشتہ است ہمین وجہ تسمیہ را
 می پسند و مخفی مباد کہ صاحب کثر کہ محقق ترکی است این را لغت ترکی گفته بہ
 معنی سوق و بیع (میر میدی سے) نیست سودی کہ زیانش نہ بود و در دنبال ہ
 یار می بندم از ان شہر کہ بازاری نیست (ار دو) بازار۔ بقول آصفیہ فارسی
 اسم مذکر خرید و فروخت کی جگہ۔ ہاٹ۔ پیشہ۔ چوٹا۔ سوق۔
 (۲) بازار۔ بقول بہار معنی سود و معاملہ و سودا (فراری کیلانی سے) باہمہ نامہ ہندی
 سیوفا خواندی مراد کافر مگر در قیامت با تو این بازار نیست (عربی سے)
 سن نگویم کہ درین شہر تمگاری ہست ہ ہمدہ دانند کہ مارا بتو بازاری ہست ہ۔

مؤلف عرض کند کہ مجاز معنی اول است یعنی معاملہ و سودا و سود معنی سود و نفع ہر
 بازار زون می آید بعض محققین بر اصطلاح (بازار اول یوسف) بازار را بہ معنی
 قیمت گرفتہ اند و ماہد را بجا اختلاف کنیم (ارود) نفع بقول آصفیہ عربی۔ اسم
 مذکر۔ سود۔ فائدہ۔ منافع۔ منفعت۔ معاملہ۔ سودا۔ مذکر۔ صاحب آصفیہ نے سودا پر
 فرمایا ہے۔ معاملہ۔ خرید و فروخت کی بات چیت (ظفر سے) دل کا زلفون میں سے
 سہل ہوا یون سودا کا جیسے سستی کوئی بک جاتی ہے نیلام کی چیز پر۔ سابقہ بقول آصفیہ
 عربی۔ واسطہ۔ معاملہ جیسے "خدا ان سے سابقہ نہ ڈالے"

(۳) بازار بقول ضمیمہ برہان و نامری رونق و رواج و بقول صاحب مؤید و
 شمس ارزش و رواج چنانکہ گوئی "امروز بازار اوست" مؤلف عرض کند
 کہ معاصرین عجم گویند کہ "بازار حسن او گرم است" یعنی مجازی این باشد کہ رونق
 و رونق او زیاد است پس این معنی ہم بجا تعلق دارد با معنی اول دیگر بیچ (سکون
 جہلوقانی سے) فتنہ بازار سے پیش داشت پرسیدم کہ چیست با گفت آشوبے
 برے روز محشری خرم ہا (ارود) رونق۔ مؤنث۔ رواج۔ مذکر۔ صاحب
 آصفیہ نے رواج پر فرمایا ہے کہ عربی۔ اسم مذکر۔ کساد بازار کی کا مقبض۔ چلن۔
 (۴) بازار۔ بقول صاحب ضمیمہ برہان و شمس یعنی سود و طرف۔ صاحب مؤید
 فرماید کہ ہم برین قیاس است کہ بازار بزرگ را چار سو گویند۔ مؤلف گوید کہ
 سند مؤید۔ مؤید اونیست زیرا کہ چار سو یعنی چار طرف است و مراد از بازار

بزرگ زیر که چون هر یک طرف بازار سے پیدائش اطلاق بازار بزرگ بر چار سو کنند و
 ازین مثال چار سو نمیتوان لفظ بازار را بمعنی سو و طرف گیریم و گیر کے از محققین بھی
 زبان ذکر این معنی نکر و طالب سند باشیم (ارو) و کیو اسو۔
 (۵) بازار۔ بقول صاحب ضمیمہ برہان امر۔ باز آوردن۔ مؤلف عرض کند کہ اصل
 این بازار و بکثرت استعمال ممدو و چهارم بمقتورہ بدل شود و ضرورت نداشت
 کہ با وجود ذکر مصدر (باز آوردن) ذکر مشتقاتش کنیم بآنکہ شامل است بر ہمہ معانی
 باز آوردن۔ (ارو) واپس لا۔ پھیر لا۔ پھرا۔ باز آوردن کا امر اسکے تمام معنوں میں
 (۶) بازار۔ بقول مؤید بمعنی خواہش۔ مؤلف عرض کند کہ در بعض نسخ قلمی۔ این معنی
 غیر مذکور۔ ولیکن از (بازار استن) کہ در لطحات می آید من وجہ در مصدر اصطلاحی (بازار
 داشتن) همین معنی پیدای شود (ارو) خواہش۔ بقول اصفیہ۔ فارسی۔ اسم مؤنث
 آرزو و تمنا۔ ارمان۔ رغبت۔ شوق۔ مرضی۔ مطلب۔ مقصد۔ مدعا۔ مراد۔

<p>بازار استن (مصدر اصطلاحی) می خواستی باز رونق سبر نقش و آرایشیم</p>	
<p>بقول بہار (۱) ترتیب و اداں بازار</p>	<p>پانصیبی وہ از گنج بخشا شیم پو مؤلف</p>
<p>باشد۔ صاحب اصفی نقل نگارش (تظاہر)</p>	<p>عرض کند کہ معنی بیان کرده بہار و سیت</p>
<p>(۵) چون سیکونہ بازار می آراستند بخون</p>	<p>است ولیکن از سند ووش معنی (۲)</p>
<p>از سندرمان خواستند (ولہ ۵) چوباز</p>	<p>رونق و اداں و از سند اولش (۳) تکمیل</p>
<p>من بی سن آراستی پو بان رسم و آئین کہ</p>	<p>خواہش کروں پیدای شود (ارو)</p>

(۱۱۰۱۱۱)

(۱۱) بازار سجانا (۲) رونق دینا (۳) خوش پوری کرنا۔

بازار افتاؤن (مصدر اصطلاحی) ^{معا}

درپیش شدن و واقع شدن معاملہ و سودائی و این متعلق است بہ معنی دوم لفظ بازار کہ

بجایش گذشت (انوری ۵) مرا باد لبری

کارے بیفادہ و دلم رائیر بازارے بیفادہ (ارو و) معاملات واقع ہونا۔ سابقہ پڑند

بازار افروختن (مصدر اصطلاحی) ^{مرد} دروکان برف ہا مؤلف عرض کند

صاحب آصفی ذکر (بازار افروختن چیزے) کہ (الف) و (ب) ہر دو مقابل (گرم شدن) کردہ گوید کہ رونق و رواج دادن آن چیز بازار) است و مرادف سرد شدن شے

را و از البوالغیح رونی سندے آورده۔ از بے رونق شدن بازار بلحاظ معنی اول

(۵) آنکہ بفراخت شرع را گرون ہا لفظ بازار کہ حقیقی است و (۲) بے رونق

و آنکہ بفروخت ملک را بازار ہا مؤلف و بے رواج شدن چیزے بصورت امتا

گوید کہ از سند پیش کردہ اش (چیزے) را بلحاظ معنی سوم لفظ بازار کہ مجازی است

بازار افروختن) بمعنی افرودن رونق آن و سندی کہ بالاندگورش متعلق بہ (ب) باشد

پیدا است۔ و مصدر فروختن کہ مختلف اور ^{مشتق} (بازار افسردہ) کہ متعلق بہ (الف) است

ہم ہست متعل و این متعلق است بہ معنی سوم لفظ بازار (ارو و) رونق پڑہانا

(الف) بازار افسردن (مصدر اصطلاحی)

(ب) بازار افسردہ شدن صاحب آصفی ذکر (الف) کردہ از معنی ساکت و بذر

بازار افسردہ) گوید کہ کنایہ از بازار غیر رائج (جو بے کشمیری ۵) بازار کرسی

و فلک اکنون فسرده شد ہا گرمی نماذہ است

مرد دروکان برف ہا مؤلف عرض کند

صاحب آصفی ذکر (بازار افروختن چیزے) کہ (الف) و (ب) ہر دو مقابل (گرم شدن) کردہ گوید کہ رونق و رواج دادن آن چیز بازار) است و مرادف سرد شدن شے

از بے رونق شدن بازار بلحاظ معنی اول

لفظ بازار کہ حقیقی است و (۲) بے رونق

و بے رواج شدن چیزے بصورت امتا

بلحاظ معنی سوم لفظ بازار کہ مجازی است

و سندی کہ بالاندگورش متعلق بہ (ب) باشد

(بازار افسردہ) کہ متعلق بہ (الف) است

مرکب توصیفی یعنی (۱) بازاری کہ رونق (قیمت اول یوسف) نیز آمدہ مؤلف گوید کہ
 او باقی نیست و (۲) بصورت اصناف در نسخہ دیگر کہ مطبوعہ اولین است بمیت یا
 بازار بسوی چیزی چیز بے رونق و نامیچ ہر وہ یا ہندہ درم نوشتہ (ظہوری ۵)
 کہ فرون مختلف افسردن است مخفی مبارکہ دکان حسن فروشی اگر بیارائی و غنیمتی شود
 از سند پیش شدہ۔ استعمال مصدر افسردن یوسف اولین بازار (ولہ ۵) قیمت
 پیدا است عیبی ندارد (ار و و) (الف) خود مان کہ قیمتئی یا یوسفی یوسف دوم
 و (ب) بازار مندا ہونا خرید و فروخت بازار کہ مؤلف عرض کند کہ طرز بیان
 کم ہونا۔ سرد بازاری ہونا (۲) کسی چیز کا محققین بالاد ر غلطی اندازدہ گوئیم کہ
 بے رونق ہونا۔ بازار یعنی قیمت نیامدہ و مراد از (بازار
 بازار اول یوسف اصطلاح قبول اولین یوسف) چنانکہ ظہوری گوید اولین
 بحر و بہار قیمتئی کہ برادران یوسف علیہ السلام سوواست کہ برادران یوسف با اہل کاروان
 تروتا بحر بعد بر آمدن از چاہ بان فروختند کہ روئدو (بازار دوم یوسف) ہمان معنی
 و (بازار دوم یوسف) کہ می آید۔ وقت کہ زلیخا بخریداری یوسف کرد و بہر دو متعلق
 بیع او در مصر بدست زلیخاست بہار است بہ معنی دوم لفظ بازار (ار و و)
 نسبت قیمت اول راحت مزید کند کہ یوسف کی پہلی بیع جوان کے بھائیوں نے
 کمیت آن بنا بر اختلاف روایت ہشت کنوین سے نکلنے کے بعد اہل کاروان کے
 یا پانژوہ یا ہندہ درم است و بد معنی ہاتھ کی تھی اور دوسری بیع وہ جو زلیخا کے

سولنے کا بازار تیز ہے۔	ہاتھ مصرین ہوئی۔
بازار چہ اصطلاح۔ بقول بہار وائند	بازار چیدین مصدر اصطلاحی۔
مصغر بازار است (ظہوری سے) رنگین	بقول بھر و بہار وائند یعنی برداشتن بازار
زسرسک گوند دارم بازار چہ جگر فروشان	است مؤلف گوید کہ مقصود از بند کردن
مؤلف عرض کند کہ صاحب برہان بر کلمہ	انست (صائب سے) چار بازار غنا مصر پر
چہ گوید کہ بانخائے ثانی افادہ تصغیر کن چون	مگر گشتہ است ہ وقت آن آمد کہ بر چیدین
در آخر کلمہ در آرنہ چون باغچہ و طاقچہ۔	این بازار را ہ (ارو) بازار اشادینا
(ارو) چھوٹا بازار۔ مذکر۔	بند کرنا۔
بازار تیز اصطلاح یعنی بازار رونق	بازار تیز اصطلاح یعنی بازار رونق
اصفی ذکر این کردہ گوید کہ یعنی بازار برداشتن	وار کہ قیمت اتعہ درست و گران آید و
است و سند پیش کردہ اش۔ از کلام صائب	پرزان نباشد مرادف بازار گرم و مقابل
ہمانست کہ بر (بازار چیدین) مذکور شد	بازار سرد۔ بہار (بازار فلان تیز است)
مؤلف عرض کند کہ سکندری خوردہ است	قائم کردہ کہ متعلق بہین است (مختتم
و معنی مخالف بیان کردہ بہ تحقیق ما (بازار	کاشی سے) کنون کہ خنجر بیدار یا خونریز
چیدین) یعنی قائم کردن بازار است نہ	است ہ کجاست مرد کہ بازار امتحان
برداشتن (ظہوری سے) نشاط پرو عالم	تیز است ہ (ارو) بازار کی صفت
پہ بیگانگی دارو ہ جو بر کالانے و کان غمش	ہین تیز کا استعمال کر سکتے ہیں جیسے براج

بازار می چینی نم (۵) زبیدیاری نمی یا کنایہ باشد مطلق از دنیا۔ (نظامی ۵۷) تہی
کسی پر مایہ از من (۶) ز سو داسے تو صد بازار گشت بازار خاک از خروش (۶) ز بانگ
ورکنج وکان چینی نم (۷) صاحب موارد و برصدا جہر سہا بر آسودہ گوش (۷) و صاحب شمس
چیدن ذکر (بازار چیدن) یعنی بیان کردہ ما نسبت معنی اول بر آدمیان قناعت کند و
کرده است (ارو) بازار قائم کرنا۔ معنی سوم را مخصوص کند بہ رونق اخروی
بازار چینی گرم شدن (۸) مولف گوید ہر سہ متعلق است با معنی سوم بازار
اصطلاحی) بحث این بر (بازار گرم شدن) یعنی رونق و رواج خاک را کنایہ گرفتند
می آید (ارو) و کیو بازار گرم شدن۔ از قالب آدمی و عظمت بشریت و رونق
بازار خاک اصطلاح۔ بقول برہان امور دنیوی تحقیقی کہ در معنی سوم آخرت
و جہانگیری و ہفت بکر اسے بے نقطہ و را داخل کردہ اند بخیاں ما قرین صوابی نمی
خائے نقطہ دار بالف کشیدہ و کاف زو باقی حال مشتاق سندا استعمال معنی دوم و
(۱) کنایہ از قالب آدمی است و (۲) عظمت سوم با شیم۔ حیف است کہ پیش نشاناروی
بشریت را گویند و (۳) کنایہ از رونق (۱) قالب انسان۔ انسان کا جسم مذکر۔
دنیوی و اخروی۔ صاحبان بھر و جامع بر (۲) انسانی بزرگی۔ عظمت بشریت۔ برکت
معنی اول و سوم قانع صاحب نوید مذکر (۳) امور دنیا اور آخرت کی رونق و رونق
ہر سہ معنی معنی دوم را مخصوص کند بہ رونق (۴) دنیا۔ موت۔
امور دنیوی و اعتبار آن و (۴) تحقیق ما (الف) بازار و اشتق اصدا و اصطلاحی

(۱۸)

<p>دب، بازار و اشتن بخسری صاحب این متاع پ (ار و و) رالف) خواہش</p>	<p>دب، بازار و اشتن بخسری صاحب این متاع پ (ار و و) رالف) خواہش</p>
<p>رج، بازار و اشتن متاع اصنی و رکنا خواہش مند ہونا دب) کسی چیز کے ساتھ</p>	<p>رج، بازار و اشتن متاع اصنی و رکنا خواہش مند ہونا دب) کسی چیز کے ساتھ</p>
<p>دب) گروہ گوید کہ معاملہ داشتن بہ آنخست و نسبت رج) فرماید کہ رونق و رواج و اشتن</p>	<p>دب) گروہ گوید کہ معاملہ داشتن بہ آنخست و نسبت رج) فرماید کہ رونق و رواج و اشتن</p>
<p>متاع مؤلف عرض کند کہ لغت متعلق بہ معنی ششم لغت بازار این بر بازار اول یوسف مذکور شد۔</p>	<p>متاع مؤلف عرض کند کہ لغت متعلق بہ معنی ششم لغت بازار این بر بازار اول یوسف مذکور شد۔</p>
<p>یعنی خواہش داشتن چنانکہ انوری گوید (د) (ار و و) دیکھو بازار اول یوسف۔</p>	<p>یعنی خواہش داشتن چنانکہ انوری گوید (د) (ار و و) دیکھو بازار اول یوسف۔</p>
<p>بخر بازار و سواس تو در دل بچو بجان تو کہ بازار زون مصدر اصطلاحی بقول</p>	<p>بخر بازار و سواس تو در دل بچو بجان تو کہ بازار زون مصدر اصطلاحی بقول</p>
<p>بازارے مدارم بگو و سند (ب) از سکونی برہان و جہانگیری (ا) کنایہ از فائدہ خاطر</p>	<p>بازارے مدارم بگو و سند (ب) از سکونی برہان و جہانگیری (ا) کنایہ از فائدہ خاطر</p>
<p>جرباد قافی است (س) فتنہ بازاری خواہ کردن و بقول وارستہ و رشیدی</p>	<p>جرباد قافی است (س) فتنہ بازاری خواہ کردن و بقول وارستہ و رشیدی</p>
<p>بچشمش داشت پرسیدم کہ چیست گفت فائدہ خاطر خواہ گرفتن صاحب بجز بکر این</p>	<p>بچشمش داشت پرسیدم کہ چیست گفت فائدہ خاطر خواہ گرفتن صاحب بجز بکر این</p>
<p>اشوبلی برابے روز محشر می خرم بگو و نسبت گوید کہ بازار معنی سود و سودا بجایش گذشت</p>	<p>اشوبلی برابے روز محشر می خرم بگو و نسبت گوید کہ بازار معنی سود و سودا بجایش گذشت</p>
<p>رج) عرض می شود کہ این را بلحاظ سندی و این متعلق بہ ہمان است صاحب جاسق</p>	<p>رج) عرض می شود کہ این را بلحاظ سندی و این متعلق بہ ہمان است صاحب جاسق</p>
<p>کہ بدست آمد مخصوص بہ متاع کردن مارا خوش فرماید کہ کنایہ از فائدہ خاطر خواہ۔ صاحب</p>	<p>کہ بدست آمد مخصوص بہ متاع کردن مارا خوش فرماید کہ کنایہ از فائدہ خاطر خواہ۔ صاحب</p>
<p>نمی نماید باید کہ (بازار و اشتن چیزے) سروری در ضمیمہ کتاب گوید کہ کنایہ از</p>	<p>نمی نماید باید کہ (بازار و اشتن چیزے) سروری در ضمیمہ کتاب گوید کہ کنایہ از</p>
<p>را یعنی رونق داشتن آنچیز کہ یریم (فطرت) فائدہ خوب بدون است بہار بکر معنی بالا</p>	<p>را یعنی رونق داشتن آنچیز کہ یریم (فطرت) فائدہ خوب بدون است بہار بکر معنی بالا</p>
<p>شہدی (س) نازنینان را چه پرواے گوید کہ از اہل زبان بہ تحقیق پیوستہ کہ</p>	<p>شہدی (س) نازنینان را چه پرواے گوید کہ از اہل زبان بہ تحقیق پیوستہ کہ</p>
<p>نیاز موسوی پد و دیار حسن بازاری ندارد (د) یعنی بازار آراستن است گویند کہ</p>	<p>نیاز موسوی پد و دیار حسن بازاری ندارد (د) یعنی بازار آراستن است گویند کہ</p>

<p>در قشون و لشکر بازار زوده اند و چادرها که زودن معنی حاصل کردن و یافتن می آید</p> <p>نخاندان مولف عرض کند که حیف از چنانکه سود زودن و زیان زودن و معنی اول</p> <p>صاحب جامع که اهل زبانست مصدری متعلق به همین است و بازار و ریختن معنی</p> <p>را اسم جامد کرد و آنچه به معنی دوم پیدا کرد و معنی بسیاری از محاوره پیدا</p> <p>درست است و معنی اول کنایه باشد از همین شود و بدون آن هم درست است یعنی</p> <p>سختی حقیقی که نفع و فایده نتیجه بازار است حاصل کردن فایده بغیر مبالغه و زودن معنی</p> <p>و نقصان هم نتیجه این که به معنی سوم می آید - نصب کردن و قائم کردن و ترتیب دادن</p> <p>(صائب ۷) امروز هر که سنگ ملامت با هم می آید چنانکه خمیه زودن و دوکان زودن</p> <p>رساند و گو دست خود بوس که بازاری زودن معنی دوم متعلق است باین و زودن معنی</p> <p>با (ظهوری ۷) آب بخورد و خواجه میرزا بند کردن هم می آید چون راه زودن پس از</p> <p>از خوانش با بر طالع خود مویه کند بهانش معنی پیدا است که در بازار زودن معنی بند</p> <p>با بازار زودی گرفت افتادون با راهی کردن بازار و کنایه از زیان برداشتن</p> <p>برومی برسته و ندانش با (وله ۷) زودن باشد چنانکه ظهوری گوید ۷ بازار زود</p> <p>داری تقوی فروشان با زوده بازار اخلایا آنگس که کشاد از تو دکانی با سرمایه سود و جیب</p> <p>ریائی با (حکیم شفائی ۷) جنس دل براف است زیانی با مخفی مباد که متعین این شهر</p> <p>صلاتی بر خریداری زودیم با شتری خوابان را بند معنی دوم آورده اند و ذکر معنی سوم</p> <p>کالا نخر بازاری زودیم با مولف عرض کرده ولیکن بر معنی شعر غزل نظر نموده اند -</p>	<p>در قشون و لشکر بازار زوده اند و چادرها که زودن معنی حاصل کردن و یافتن می آید</p> <p>نخاندان مولف عرض کند که حیف از چنانکه سود زودن و زیان زودن و معنی اول</p> <p>صاحب جامع که اهل زبانست مصدری متعلق به همین است و بازار و ریختن معنی</p> <p>را اسم جامد کرد و آنچه به معنی دوم پیدا کرد و معنی بسیاری از محاوره پیدا</p> <p>درست است و معنی اول کنایه باشد از همین شود و بدون آن هم درست است یعنی</p> <p>سختی حقیقی که نفع و فایده نتیجه بازار است حاصل کردن فایده بغیر مبالغه و زودن معنی</p> <p>و نقصان هم نتیجه این که به معنی سوم می آید - نصب کردن و قائم کردن و ترتیب دادن</p> <p>(صائب ۷) امروز هر که سنگ ملامت با هم می آید چنانکه خمیه زودن و دوکان زودن</p> <p>رساند و گو دست خود بوس که بازاری زودن معنی دوم متعلق است باین و زودن معنی</p> <p>با (ظهوری ۷) آب بخورد و خواجه میرزا بند کردن هم می آید چون راه زودن پس از</p> <p>از خوانش با بر طالع خود مویه کند بهانش معنی پیدا است که در بازار زودن معنی بند</p> <p>با بازار زودی گرفت افتادون با راهی کردن بازار و کنایه از زیان برداشتن</p> <p>برومی برسته و ندانش با (وله ۷) زودن باشد چنانکه ظهوری گوید ۷ بازار زود</p> <p>داری تقوی فروشان با زوده بازار اخلایا آنگس که کشاد از تو دکانی با سرمایه سود و جیب</p> <p>ریائی با (حکیم شفائی ۷) جنس دل براف است زیانی با مخفی مباد که متعین این شهر</p> <p>صلاتی بر خریداری زودیم با شتری خوابان را بند معنی دوم آورده اند و ذکر معنی سوم</p> <p>کالا نخر بازاری زودیم با مولف عرض کرده ولیکن بر معنی شعر غزل نظر نموده اند -</p>
---	---

(۱۰۰)

<p>شاعر گوید که هر که با تو معامله کرد بازار خود را</p>	<p>بند کرد و خسارت برداشت ولیکن این زبان که از معامله تو بها حاصل شد سرمایه سو و پرو جهان است - اگر بازار زون را درین شهر یعنی نفع حاصل کردن گیریم لطف زبان که در مصرع ثانی است بلطف سخن بر باد می رود سخن فہمان و انداز (۱) خاطر خواه قائمہ حاصل کرنا (۲) بازار آراستہ کرنا - بازار قائم کرنا - (۳) بازار بند کرنا - بازار اشھا دینا -</p>
<p>بند کرد و خسارت برداشت ولیکن این</p>	<p>بند کرد و خسارت برداشت ولیکن این</p>
<p>زبان که از معامله تو بها حاصل شد سرمایه</p>	<p>زبان که از معامله تو بها حاصل شد سرمایه</p>
<p>سو و پرو جهان است - اگر بازار زون</p>	<p>سو و پرو جهان است - اگر بازار زون</p>
<p>را درین شهر یعنی نفع حاصل کردن گیریم</p>	<p>را درین شهر یعنی نفع حاصل کردن گیریم</p>
<p>لطف زبان که در مصرع ثانی است بلطف</p>	<p>لطف زبان که در مصرع ثانی است بلطف</p>
<p>سخن بر باد می رود سخن فہمان و انداز</p>	<p>سخن بر باد می رود سخن فہمان و انداز</p>
<p>(۱) خاطر خواه قائمہ حاصل کرنا (۲) بازار</p>	<p>(۱) خاطر خواه قائمہ حاصل کرنا (۲) بازار</p>
<p>آراستہ کرنا - بازار قائم کرنا - (۳) بازار</p>	<p>آراستہ کرنا - بازار قائم کرنا - (۳) بازار</p>
<p>بند کرنا - بازار اشھا دینا -</p>	<p>بند کرنا - بازار اشھا دینا -</p>
<p>بازار زوده اصطلاح - قول مجرب و بیبا</p>	<p>بازار زوده اصطلاح - قول مجرب و بیبا</p>
<p>است که جنبی را گویند که آن را اکثر روز</p>	<p>است که جنبی را گویند که آن را اکثر روز</p>
<p>بازار برده باشند و هنوز خرید نشده</p>	<p>بازار برده باشند و هنوز خرید نشده</p>
<p>گویند که طالب سندا استعمال باشم مجرب و بیبا</p>	<p>گویند که طالب سندا استعمال باشم مجرب و بیبا</p>
<p>بهار بکار ماننی خورد معاصرین عجم بر زبان</p>	<p>بهار بکار ماننی خورد معاصرین عجم بر زبان</p>
<p>نذارند (ار و و) ایک دفعہ بازار میں لانا</p>	<p>نذارند (ار و و) ایک دفعہ بازار میں لانا</p>
<p>ہوئی چیز جو بکر بازار میں لائی جائے</p>	<p>ہوئی چیز جو بکر بازار میں لائی جائے</p>
<p>بازار سرد شدن مصدر اصطلاحی</p>	<p>بازار سرد شدن مصدر اصطلاحی</p>

بقول بکر ساد بازار و نا قدر دانی دیگر

کسی از محققین فارسی زبان ذکر این نکرد

مؤلف عرض کند که مقابل گرم شدن بازار

است و کنایه از کساد بازاری و مرادف

بازار افسردن که قیمت اجناس درست

نیاید و کمی مشتریان و خواهشمندان ارزانی

پیدا کند و اهل مشاع زبان بردارند معجز

عجم بر زبان دارند (ار و و) بازار سرد

ہونا - بازار سرد ہونا و دیگر بازار افسردن

(الف) بازار شکستن | مصدر اصطلاحی

(ب) بازار شکستہ | صاحب آصفی

ذکر (الف) کرده از معنی ساکت مؤلف

گویند که (۱) کم شدن و کردن رونق بازار

و (۲) زائل شدن و کردن رونق و درینجا

بازار یعنی سووم اوست که گذشت (دب)

بقول آصفی (۱) بازار غیر رائج مؤلف

عرض کند کہ مرگب توصیفی است و (۲) بمعنی
 رونق زائل شدہ (النوری۔ الف ۵) کردہ ایم مؤلف عرض کند کہ خیال بان
 آنکہ بغزوہ کلک رارونق پے وانکہ شکست مقولہ متعلق است از (بازارتیز) کہ پیش
 تیغ رابازار پے (ولہ الف ۵) اسے کردہ گذشت۔ دیگر ہیچ (ارو) فلان چیز
 نجل تیان چین راپے بازار شکستہ جو رعین راکا بازار آج کل گرم ہے۔ صاحب اصفیہ
 پے (خالص اصفہانی۔ الف ۵) مطلب بخرنے (بازار گرم ہونا) پر فرمایا ہے کہ کسی چیز
 شکستن بازار ماہ نسبت پے خوبان کہ سینہ کا زور ہونا۔ عکبہ ہونا۔ جیسے بی بیماری کا
 طرح بہ بہتاب داوہ اندی (ارو) (الف) بازار گرم ہے۔
 (۱) بازار کا ٹوٹ جانا۔ بازار کو توڑ دینا۔ بازار کروں | مصدر اصطلاحی۔ بقول
 بازار کی ہو تو ٹٹا مٹا جیسے۔ آپکی کم توجہ سے بحر (۱) ہنگامہ چیدن اعم از نیکہ بخوبی باشد
 ہمناباد کا ہفتہ واری بازار ٹوٹ گیا۔ یا بزشتی بہار با اتفاق بحر فرماید کہ گویند
 ہفتہ کے بازار نے اتوار کے بازار کو توڑ دیا۔ با فلان بحر رومی کر ویم با ما طرفہ بازاری
 یعنی سرد کر دیا یعنی وہ رونق اور چیل پھیل بنا کر ویا (خواجہ اصفیہ) مصدر اول رابتو
 ہنیں رہی جو پہلے تھی (۲) رونق مٹا۔ مٹانا داویم و عزیزان خافل پے کہ بہا یوسف حسن تو
 (ب) (۱) بے رونق بازار۔ (۲) بیرونق چہ بازاری کر ویا بہار گوید کہ (۲) مراد
 بازار فلان چیز تیز است | مقولہ بقول بازار زدن ہم مؤلف عرض کند کہ ہر دو
 بحر و بہار بے رونق و رواج دارو۔ محققین نازک خیال بر لطف زبان و ما

<p>این غورنگر وند (بازار کردن) چیز نیست و (بازاری کردن) اصل است که معنی هنگام کردن باشد و بزبشتی مخصوص و (بازاری) (میر خسر و س) ز آب و گل تن مردم چو بمعنی غسوب بیازار کنایه باشد از هنگامه که قلعہ آراست و به شکل تنگ و معنی چهار اکثر و بازار لغبن معامله و سود و امگامه بر پایه اسرار است و در کشید به عمق چهار و بحث با واقع شود نمیدانیم که صاحبان بجز بازاری و که رخت برد و چپانش بچار بازار و بهار با وجود سداستعمال نظم و شرح آن است و مؤلف عرض کند که براس معنی دوم را براس وحدت گرفتند و چگونه این را طالب سند باشیم که از نظر ناگذشت و معانی عام کردند بزبشتی و خوبی معاصرین عجم با ما بجم بر زبان نذارند و محققین زبان دان اتفاق دارند معنی دوم مجرب و بقول بهار یعنی سروری و ناصری و جامع ازین ساکت اعتبار ندارد تا آنکه سداستعمالش بنظر نیاید اند (ار و و) (۱) بازار لگانا - بازار (ار و و) (۱) هنگامه کرنا بقول آصفیه قائم کرنا - (۲) هرزه گوئی کرنا - لاف مارنا شور و شر کرنا - فساد چنانا - بل چل چنانا - کن بازار لگان اصطلاح - بقول برهان ین گفته ین بازار سی پن کرنا - (۲) دیو و جامع باکاف فارسی بالف کشیده و بزبون بازار زون - زده سوداگر را گویند صاحب سروری بازار کشیدن مصدر اصطلاحی بقول گوید که بازار لگان و بازار لگان هر دو یک بجز (۱) بازار ترتیب و اوان و (۲) هرزه گوئی معنی مستعمل (سعدی س) نه آن است و</p>	<p>این غورنگر وند (بازار کردن) چیز نیست و (بازاری کردن) اصل است که معنی هنگام کردن باشد و بزبشتی مخصوص و (بازاری) (میر خسر و س) ز آب و گل تن مردم چو بمعنی غسوب بیازار کنایه باشد از هنگامه که قلعہ آراست و به شکل تنگ و معنی چهار اکثر و بازار لغبن معامله و سود و امگامه بر پایه اسرار است و در کشید به عمق چهار و بحث با واقع شود نمیدانیم که صاحبان بجز بازاری و که رخت برد و چپانش بچار بازار و بهار با وجود سداستعمال نظم و شرح آن است و مؤلف عرض کند که براس معنی دوم را براس وحدت گرفتند و چگونه این را طالب سند باشیم که از نظر ناگذشت و معانی عام کردند بزبشتی و خوبی معاصرین عجم با ما بجم بر زبان نذارند و محققین زبان دان اتفاق دارند معنی دوم مجرب و بقول بهار یعنی سروری و ناصری و جامع ازین ساکت اعتبار ندارد تا آنکه سداستعمالش بنظر نیاید اند (ار و و) (۱) بازار لگانا - بازار (ار و و) (۱) هنگامه کرنا بقول آصفیه قائم کرنا - (۲) هرزه گوئی کرنا - لاف مارنا شور و شر کرنا - فساد چنانا - بل چل چنانا - کن بازار لگان اصطلاح - بقول برهان ین گفته ین بازار سی پن کرنا - (۲) دیو و جامع باکاف فارسی بالف کشیده و بزبون بازار زون - زده سوداگر را گویند صاحب سروری بازار کشیدن مصدر اصطلاحی بقول گوید که بازار لگان و بازار لگان هر دو یک بجز (۱) بازار ترتیب و اوان و (۲) هرزه گوئی معنی مستعمل (سعدی س) نه آن است و</p>
--	--

بازارگان ہا کہ بروی سراز کبر بر آسمان زمین کہ بازار دوران واقع شود از عالم
 صاحب نامری فرماید کہ بازارگان مختلف بزم گاہ و مجلس گاہ مؤلف عرض کند
 بازارگان است و بقول صاحب مؤید لفظ گاہ بقول برہان معنی جا و محل و مقام لیکن
 سوداگر مایہ دار۔ خان آرزو در سراج بدین معنی بدون ترکیب گفته نمی شود چون
 باتفاق برہان گوید کہ بخاطر ما میرسد کہ این بار گاہ و شکر گاہ و خمیہ گاہ پس قلب آسمان
 لفظ بفتح راے جملہ و مرکب باشد از بازار (گاہ بازار) و معنی لفظی این مقام معاطہ و
 و گان کہ لفظ نسبت است از عالم را بگاہ و سو است و متعلق بمعنی دوم بازار نہ
 و شاید گان یعنی کسی کہ منسوب بہ بازار باشد زمین بازار بلکہ کنایہ باشد از بازار۔
 و پیوستہ کار ہاے او موقوف بر بازار است (فردوسی ۵) چو کاوہ برون شد زور گاہ
 مؤلف عرض کند کہ گان افادہ معنی لائق شاہ پور و انجمن گشت بازار گاہ پور (میر
 و سزاوار کند پس معنی لفظی این لائق بازار معنی ۵) چون کار گاہ شستہ و بغداد
 است و صاحب کثر کہ محقق ترکی است۔ و روم گشت بازار گاہ شکر شاہ از
 (بازارگان را بگز زلسے بجمہ) لغت ترکی سخاے تو پور (ارو و) بازار۔ بازار
 گیر دو ما صراحت کامل ہمد را بجا کنیم (ارو و) کا مقام۔ مذکر۔
 سوداگر۔ بقول آصفیہ۔ فارسی۔ ہم مذکر بازار گرد اصطلاح۔ صاحب نامری
 تاجر۔ تجارت۔ بیوپاری۔
 بازار گاہ اصطلاح۔ بقول بہار لغت را گویند (حکیم شانی ۵) نیست با جود

از پے مقدار ہیم بازار گرو بازار گرم شدن) کہ گذشت (ارو) (۱) بازار
دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکرین گرم ہونا۔ بقول آصفیہ بازار چکنا۔ بخوبی
نکر و مؤلف گوید کہ موافق قیاس است خرید و فروخت ہونا۔ بازار رونق پر ہونا
یعنی اسم فاعل ترکیبی یعنی گردش کنندہ در۔ (۲) کسی چیز کا زور ہونا جیسے "بیماری
بازار از قبیل جہانگرد و کنایہ باشد از کا بازار گرم ہے۔
مردم بے تکمین و لا ابا لی (ارو) دیکھو بازار مصطفیٰ خریدار خدا مثل۔ صاحب
بازاری کے دوسرے معنی۔
بازار گرم شدن مصدر اصطلاحی ساکت مؤلف عرض کند کہ فارسیان این
بقول صاحب بحر قدرت و منزلت چیزے مثل راجبانی زند کہ معاملہ کنے باشخصے
دیگر کے از محققین فارسی زبان ذکرین متعلق شود کہ رضا جو و قدر دان آن کس
نکر و مؤلف عرض کند کہ (۱) معنی حقیقی این باشد مثلاً زید محبت داشت با بکر و از محبت
رونق و رواج بازار و اگر بازار را غلظت آگاہ بود و می خواست کہ قدرش بیفزاید۔
اصناف کتد بخیزی (۲) قدر و منزلت و تا آنکہ زید صاحب اقتدار یما نظامی خاک
رونق آن چیز باشد (خواجہ شیراز سے) با و متعلق شد چون بکر را امیدوار آن کار
بازار شوق گرم شدن شمع رخ کجاست دید بجان و دل اتنا بکش کرد و بنواخت۔
تا جان خود بر آتش رویش کنم پسند بگویند کہ باغبانی را پسے بود بجا بیت طبع و
پس معنی دوم متعلق است بہ (بازار چیزے) امیرے بر و عاشق بود روزے عشوقش گذر

یہ بازار آوروں اور تاجروں کا فروش و خرید و امیر عاشق بڑے بھوالہ قنیہ گوید کہ اسے خرافات گو و لاف
گذشت و رو بسوسے او آورد و از قیمت فن مؤلف عرض کند کہ نہی باشد از
گلدرستہ ہا پر سید باغبان زاوہ مقداری بیان مصدر (بازار کشیدن) کہ یعنی دوش گذشت
کرد و امیر عاشق رضا عشق و او وہمہ گلدرستہ با عجمی نسبت کہ صاحبان بجز و ضمیمہ برہان بسند
را بخیرید مقصود این است کہ چون خریدار ہمین مقولہ آن مصدر را قائم کردہ اند و صاحبان
با بائع عشق و محبت باشد کار از از زانی و عجم بر زبان نذارند (ارو) یہودہ
گرانی قیمت نذار و ہرچہ خواہمی و ہداین تکب۔ لاف نہ مار۔
مثل را تخصیص با خریدار و بائع ہم نسبت بازار منی اصطلاح۔ بقول وارستہ و بجز
ہر گاہ سعادت در میان دو کس باشد کہ ہمین منی اموضعی است از ارض مکہ کہ قربانی
قسم تعلق دارند فارسیان این مثل را از منی و زمان گفتند و بازار منی کہ ہما نجا است و
(ارو) دکن میں ہی فارسی کہاوت ان مناسے حضرت اسمعیل پیغمبر علیہ السلام
مستعمل ہے اسی مثل کو مؤلف نے اپنے (طالب کلیم سے) ساکن بیت اللہی اما اگر
کلام میں باندھا ہے اور حضرت جلیل نے دست آیدت ہونے کا رخا نہ را نزدیک تر سازی
اس کو پسند فرمایا ہے (س) نقد روان بازار منی بجز (ارو) منی بازار مذکور
سے ہون میں خریدار جنس حسن بجز بازار منی وہ بازار جو ارض مکہ کے ایک خاص موضع
میں خریدار ہے خدا کا میں جس کا نام منی ہے حج کے زمانہ میں قائم تھا
بازار عشق مقولہ صاحب ہفت بازار شہادون مصدر اصطلاحی۔ بقول

<p>بکر و بہار مرادف بازار کشیدن (شیخ شیراز (۵) قیامت کہ بازار میں نو نیند ہا منازل بے تکمین و لا ابالی۔ صاحب ناصر می بر لفظ بہ اعمال نیو و ہند ہ (ار و و) دیکھو بازار کشیدن بازار ذکر معنی دوم کرده۔ مؤلف عرض کن بازار ہ اصطلاح۔ بقول بہار آنکہ در کہ (۳) بمعنی ہنگامہ کہ صراحت ماخذ این بازار کشیدن و خرید و فروخت کند بازار گان بر (بازار کردن) گذشت و شک نیست (جمع) و بازار گان بحدف الف دوم مخفف کہ در ہر سہ معنی یائے نسبت در آخر لفظ این و اطلاق آن بر شخص واحد از عالم بازار مرکب کرده اند (ار و و) بازاری قرگان و دندان کہ جمع قرہ و دندانست بقول آصفیہ۔ فارسی۔ بازار سے نسبت و بمعنی مفرد متعل می شود پس بازار گان باقی والا۔ (۱۱) بازار کے بیٹھنے والے (۲) او با چنانکہ عوام خوانند غلط محض و صحیح بفتح ہر تکیہ شہدے۔ بے اعتبار۔ مؤلف عرض کرتا معنی سوداگر می باز است و ہمین شہرت دار کہ واحد کے لئے بھی متعل ہے جیسے ۱۱ یہ بازار صاحب اتذ نقل بخارش مؤلف گوید کہ شخص ہے ۱۱ (۳) ہنگامہ۔ بقول آصفیہ فارسی ہے نسبت بر لفظ بازار زیادہ کردہ اند۔ اسم مذکر۔ شورش۔ شور و شغب۔ غل غبار و معنی حقیقی این منسوب بہ بازار ہ استعمال این فدا و گزبڑ۔ یافتہ نمی شود مگر جمع این معنی واحد (ار و و) بازار یا اصطلاح۔ بقول صاحب ضمیمہ دیکھو بازار گان۔ برہان (۱) بمعنی اسے بازاری و فریاد کہ بازاری اصطلاح۔ بقول اتذ (۱) (۲) بمعنی تصغیر ہم یعنی بازار یک و صاحب</p>	<p>بکر و بہار مرادف بازار کشیدن (شیخ شیراز (۵) قیامت کہ بازار میں نو نیند ہا منازل بے تکمین و لا ابالی۔ صاحب ناصر می بر لفظ بہ اعمال نیو و ہند ہ (ار و و) دیکھو بازار کشیدن بازار ذکر معنی دوم کرده۔ مؤلف عرض کن بازار ہ اصطلاح۔ بقول بہار آنکہ در کہ (۳) بمعنی ہنگامہ کہ صراحت ماخذ این بازار کشیدن و خرید و فروخت کند بازار گان بر (بازار کردن) گذشت و شک نیست (جمع) و بازار گان بحدف الف دوم مخفف کہ در ہر سہ معنی یائے نسبت در آخر لفظ این و اطلاق آن بر شخص واحد از عالم بازار مرکب کرده اند (ار و و) بازاری قرگان و دندان کہ جمع قرہ و دندانست بقول آصفیہ۔ فارسی۔ بازار سے نسبت و بمعنی مفرد متعل می شود پس بازار گان باقی والا۔ (۱۱) بازار کے بیٹھنے والے (۲) او با چنانکہ عوام خوانند غلط محض و صحیح بفتح ہر تکیہ شہدے۔ بے اعتبار۔ مؤلف عرض کرتا معنی سوداگر می باز است و ہمین شہرت دار کہ واحد کے لئے بھی متعل ہے جیسے ۱۱ یہ بازار صاحب اتذ نقل بخارش مؤلف گوید کہ شخص ہے ۱۱ (۳) ہنگامہ۔ بقول آصفیہ فارسی ہے نسبت بر لفظ بازار زیادہ کردہ اند۔ اسم مذکر۔ شورش۔ شور و شغب۔ غل غبار و معنی حقیقی این منسوب بہ بازار ہ استعمال این فدا و گزبڑ۔ یافتہ نمی شود مگر جمع این معنی واحد (ار و و) بازار یا اصطلاح۔ بقول صاحب ضمیمہ دیکھو بازار گان۔ برہان (۱) بمعنی اسے بازاری و فریاد کہ بازاری اصطلاح۔ بقول اتذ (۱) (۲) بمعنی تصغیر ہم یعنی بازار یک و صاحب</p>
---	---

<p>بر تصغیر بازاری قانع و صاحب ہفت بھولا و بے تمکین احتراز اولی است و نباید کہ قنیہ بذکر معنی دوم فرماید کہ الف برے تصغیر اور از جا بر آورد و تحریک کنند ہم می آید مؤلف عرض کند کہ در بازار یا بیازارند کہ مقابلہ او شایان مردم باین بعضی اقل الف مذ است و در معنی دوم الف نیست و بہمان وقت اینگونه تحریک زائد است معنی مطلق بازاری و آنچه تحقیق باید کرد کہ خود ہم بچو بازاری آمادہ تمام این را معنی تصغیر گرفته اند تسامح کرده اند۔ اش شوند (ار و و) و کن مین کہتہ مین بازار یک بہ کاف آخر تحقیر باشد نہ تصغیر و بازار می کا ستقابلہ بازاری کر سکتا ہے این کاف را کاف تحقیر خوانند و بازار یا بازار یک اصطلاح۔ صاحب شمیر</p>	<p>بر تصغیر بازاری قانع و صاحب ہفت بھولا و بے تمکین احتراز اولی است و نباید کہ قنیہ بذکر معنی دوم فرماید کہ الف برے تصغیر اور از جا بر آورد و تحریک کنند ہم می آید مؤلف عرض کند کہ در بازار یا بیازارند کہ مقابلہ او شایان مردم باین بعضی اقل الف مذ است و در معنی دوم الف نیست و بہمان وقت اینگونه تحریک زائد است معنی مطلق بازاری و آنچه تحقیق باید کرد کہ خود ہم بچو بازاری آمادہ تمام این را معنی تصغیر گرفته اند تسامح کرده اند۔ اش شوند (ار و و) و کن مین کہتہ مین بازار یک بہ کاف آخر تحقیر باشد نہ تصغیر و بازار می کا ستقابلہ بازاری کر سکتا ہے این کاف را کاف تحقیر خوانند و بازار یا بازار یک اصطلاح۔ صاحب شمیر</p>
<p>برہان بذیل بازار یا ذکر این کردہ گویا و محتاج سند استعمال (ار و و) (ا) کہ تصغیر است مؤلف عرض کند کہ باصراحت این ہمدراجا کرده ایم (ار و و)</p>	<p>را معنی بازار یک گرفتن قابل نظر است و محتاج سند استعمال (ار و و) (ا) کہ تصغیر است مؤلف عرض کند کہ باصراحت این ہمدراجا کرده ایم (ار و و)</p>
<p>دیکھو بازار یا کے دوسرے معنی۔ بازار می گردن مصدر اصطلاحی</p>	<p>(۱) بازار می را شا زاری بقولہ (۲) اگر از زاری چنانکہ بازار صاحب</p>
<p>بمعنی ہنگامہ گردن است بہ زشتی صراحت ماخذ و سند این بر بازار گردن گذشت (ار و و) دیکھو بازار گردن۔</p>	<p>خرنیزہ ذکر (۱) کردہ و صاحب امثال فارسی (۲) ہم آوردہ زیادت لفظ آزاری بعد لفظ چنان ہر دو از معنی ساکت مؤلف</p>
<p>بازار آشیان طبل پراندن مثل بازار می گردن</p>	<p>گوید کہ ہر دو قولایت گویند کہ از مردم بازاری بازار می گردن</p>

(۲۱۰۹۲)

بقول بہار باوصف استعداد نیکی بدی و یا ایک پہلو سے دوسرے پہلو کو پلٹنا اور
دشمنی کروں (والہ پروی سے) ازان کہتا ہے کہ رجوع ہونا بھی کہہ سکتے ہیں اور
دبان چو جان جاگز احدیث مگو ہا ز اشیا پلٹ پڑنا اس فارسی محاورہ کا خالص ترجمہ
بلبل پیرانی بازہا وارستہ و بھر شوقیہ ہے جو دکن میں مستعمل ہے۔
ہمیں شعر ذکر این کردہ و آشیان را آشیان بازار افکن اصطلاح بقول بہار بافا
نوشته اند (ار و و) دکن میں کہتے ہیں و کاف بروزن ماورزن (۱) زندہ و
کاکبک سے کتے کیوں اڑاتے ہوئے یعنی پینہ باشد کہ فقیران و درویشان برجاس
بھلائی کر سکتے ہو پھر رانی کیوں کرتے ہو۔ وخرقہ دوزند و (۲) داخل مانندے کہ
باز افتادون کھڑے مصدر اصطلاحی بعضے از سپاہیان بر پشت گریبان جامہ
بقول آصفی و بھر و بہار رجوع شدن پنہ دار و چار قب دوزند چنانکہ سر بردار
بوسے (انوری سے) اے دریغا کہ بر میان ہر دو شانہ افتد صاحب ہفت
تسا پادعا باز افتاد و چون چنین است بزرگ مرد و معانی بالا گوید کہ (۳) کیسہ را ہم
ورین حال بہین ذکر و عاست ہا مؤلف گویند کہ گدایان در بغل وارند۔ صاحب
گوید کہ حالت موجودہ را گذاشتن و بحالت ناصری فرماید کہ زندہ و پینہ کہ بر قفاسے
دیگر آمدن است و این معنی از رجوع شدن گریبان جامہ دوزند و باز پس آگفتند
پیدائی شود (ار و و) پلٹا کھانا پلٹنی کھانا بازی رقعہ یعنی پارہ گویند۔ صاحبان
بقول آصفیہ۔ ایک حال سے دوسرے حال جہانگیری و سروری گویند کہ پارچہ باشد

که بر جامه پاره و ژنده درویشان بدوزند	و آن پینه و در پی نیز مانند و بتاری قهقهه وار و که آن را باز پس افکنند چنانکه سامانی
صاحب رشیدی فرماید که باز افکن پارچه	متصریح کرده مگر آنکه مجاز بر پینه و رقعۀ طلا
که بر قفایه گریبان جامه و فرکل دوزند	کرده باشند مؤلف عرض کند که وجه تمیز
و باز پس افکنند و بخواه سامانی گوید که باز آن	همین است که رقعۀ و پیوند چیز است
در شعر اکابر همان رقعۀ که بر پشت گریبان	که در جامه مکرر دوخته شد و نسبت
جامه و لباده و امثال آن دوزند و فرماید	معنی دوم عرض می شود که پارچه بشکل قشبه
که چنانگی می یعنی مطلق رقعۀ و خرقة که بر	مدور باشد که عربان آن را در محاوره خود
جامه و مرقع دوزند) آورده و این خطا	گفته خوانند و اکثر در گریبان جبهه بسوی پشت
است صحیح معنی اول است لیکن بطریق مجاز	دوزند بطریقی که پهن آن مطابق عرض پشت
بر مطلق رقعۀ و خرقة اطلاق توان کرد و حساب	بر حصه بالای پشت و بر پرود و دوش هم رسد
جامع فرماید که (۱) پینه و وصله جامه و (۲)	و بر پینه بسیار کم عرض باقی ماند مقصودشان
داخل مانند که سپاهیان بر پشت جامه	همین قدر است که مقام پشت از تکرار پارچه
دوزند خان آرزو در سراج گوید که بز	مفهوم باشد باعتبار ترکیب اسم مفعول بر
فارسی است - پارچه که بر قفایه گریبان	است یعنی مکرر افکنده شده پس معنی اقل
جامه و لباده و فرکل دوزند و خصوصیت	و دوم کنایه باشد و معنی سوم مجاز آن -
به رقعۀ و خرقة که بجامه و مرقع درویشان	(خاقانی ۱۵) و نقش هزار میخی چرخ و بیخ

<p>بازار افکنش ز نور و فراو نیش از طلا م جو (اولہ ۱۵) این فراو نیری و آن بازار افکنی خرد زمن ہا من رجب آسمان یک شانہ دان اور وہ ام (ولہ ۱۶) کردہ زرو اسے عالم الغیب ہ بازار افکن خرقہ و بن حبیب ہ (شرف شرفوہ ۱۵) از گریبان جلالش ماہ نو بازار افکن است ہ لاجرم رجب این نہ صوفی گردند شد ہ حیف است کہ براسے معنی سوم سندے پیش نشد و نسبت معنی سوم جو در بیان صاحب ہفت است و بس معاین عجم بر زبان نذرند (ارو ۱) تھنگلی بقول آصفیہ ہندی۔ اسم مؤنث۔ پیوند ۔ رقعہ۔ جوڑ (۲) وہ کپڑا جو گریبان سے ہ بازار رکھنا۔</p>	<p>شکل پس پشت لباس میں سیا جاتا ہے۔ صوبہ مدراس میں اسکو گتہ کہتے ہیں جو اکثر جنبہ میں لکایا جاتا ہے جسکا اصلی تلفظ قبتہ ہے یعنی وہ مثل قبتہ کے مدور ہوتا ہے اس سے مقصد یہ ہوتا ہے کہ لباس کا وہ حصہ جو پشت کے بالائی حصہ پر رہتا ہے وہ ہر ہوجائے اور اور پشت کے بالائی حصہ کو ہولے محفوظ رکھے فقیر و نکاحیہ جو بعل میں چھپا رہتا ہے (مذکر) بازار افکن دن اسدرا اصطلاحی یعنی بارو است است (ظہوری ۵) نقش پاباید قنادار خوش در راہ طلب ہ خوش راہر بارزان صد سالہ رہ بازار افکنم ہ (ارو ۱) روکن بازار رکھنا۔</p>
---	--

(۱۵)

بازار ام القبول اند جو الہ فرنگ فرنگ بر وزن آرام لغت فارسی است
بمعنی باد پیچ۔ صاحب کثر کہ محقق لغت ترکی است ذکر این کردہ گوید کہ لغت فارسی
زبان مؤلف عرض کند کہ ظاہر اسم جامدی نماید ولیکن کلمہ با دلالت بر ترکیب
می کند کہ مفید معنی اسم فاعل است و زرم در فارسی زبان بقول برہان باد سحت و سندر

را گویند پس معنی نقلی این باد سخت و آرنده و صاحب باد سخت کنایه از باد بیچ است
 که بجای خودش گذشت الف ووم زائد است و بس چنانکه مہار و ماہار (ار و و)
 و کھو باد بیچ -

(الف) بازاران استعمال - خان آرزو در چراغ ہدایت ذکر (الف) کرده گوید

(ب) بازاران کردن کہ بازائے معجز یا خود از باختن بمعنی باخته شدہ و برین قیاس

است تازان (رکنائے مسیح ۵) بہر جولان رخس را در عرصہ چون تازان کند

پہ عاشق بیدل بجایے گوے جان بازاران کند یا مؤلف عرض کند کہ ازین سند

(ب) پیدامی شود بہین وجہ قائم کرده ایم (الف) بہ تحقیق ما اسم حالیہ است از

باختن و بازییدن کہ بر امر حاضرش (باز) الف و نون زائد مرکب کرده بازاران کردند

و معنی این بازی و باخت کنندہ و بازی کنندہ مفید معنی اسم فاعل حقیقت اسم

حالیہ بجایش بیان کرده ایم پس (ب) مصدر مرکب است بمعنی (بازی کنندہ کردن)

یعنی (بازی آوردن) و (مشغول بازی کردن) شاعر گوید کہ چون یار ما از برائے

جولان رخس خود را در عرصہ مشغول باختن کند عاشق او جان خود را بروض گوے

مشغول بازی کند - خان آرزو بر معنی شعر غور نکر و ننمیدانیم کہ از لفظ بازاران معنی

پاختہ شدہ چہ طور پیدا کرد این است تحقیق محقق ہند نژاد کہ بدستے چراغ دار دوست

دیگر سراج قتال (ار و و) (الف) ہائے والا کھیلنے والا (ب) کھیلوانا مشغول بازی

بازارساون مصدر اصطلاحی بنگر شدن و منقلب شدن از قول یا حمد و

پیمان (انوری ۵) جان خواہیم بوسد و بحث این بجایے خودش می آید و در اینجا پیمان
 باز ایستی ز قول پچون وعدہ است پیمان قدر کافی است کہ تصحیف کتابت صاحب
 ہمہ سوی تو بپرو و (ارو و) پیمان شمس متحقق کہ (بازیار) را (بازیار) نقل
 پلٹنا۔ انکار کرنا جیسے 'وہ اپنے قول سے پلٹ گیا۔
 سے پلٹ گیا۔

بازیار اصطلاح۔ صاحب شمس گوید کہ بازیارون | مصدر اصطلاحی۔ یعنی واپس
 بازیارون و این متعلق است بہ معنی ہفتہ کلہ

لغت فارسی است بمعنی (۱) بازیار و بازیارون (انوری ۵) منعش لفظ
 (۲) بمعنی کشتگان کہ بہندش کویری نامند بازیارون بد را پچو حکش لعل بازیارون
 دیگر کے از متحققین فارسی زبان ذکر این عامل جان را پچو (ارو و) واپس لیجانا۔
 مکر و مؤلف عرض کند کہ کویری بہر

ہندی در سنسکرت کتا و زو برزی گرا بقول آصفی نیست و نا بود کرون و بہار
 گویند و مقصود صاحب شمس از کشتگان ہمین است و لیکن تا آنکہ سند استعمال نظر

تبیاید و معنی بالار و لغت بازیار تسلیم نہ کنیم کہ خلا قیاس نیست و لیکن طالب سند استعمال
 قیاس است و اسم جامد نیست۔ صاحب

مؤید الفضل ذکر این بہ تحتانی چہارم عن بازیار کو استعمال۔ صاحب انند جو الہ فرنگ
 موجدہ کردہ گوید کہ معنی کشتکار باشد فرنگ گوید کہ معنی مکرر بگو و اعادت کن

مؤلف عرض کند کہ متعلق است به معنی اصغہانی پیش کرده (۵) چوپستہ باہر کس
 ششم کلمہ باز و امر جانہ مصدر مرکب (باز) خونوودگی است ترا با از ان بو و ہمہ سالت
 گفتن) کہ می آید ضرورت نداشت کہ ذکر زخندہ لب با باز کہ مؤلف عرض کند کہ
 این کنیم بنمیدانیم کہ محققین بالاعراض مشتقا یعنی کثا وہ بوون باشد متعلق بمعنی دوم کلمہ باز
 را چہ اسپندیدند (ارو) چہ فرمائیے پھر بوون تخصیص بالبنیت بلکہ مصناف تو ان کرو سوا
 باز بوون استعمال صاحب آصفی وہن و زبان و امثال آن ہم چنانکہ باز بوون زبان
 ذکر این کردہ از معنی ساکت و سدا کمال و غیر ذلک (ارو) کھار سنا کثا وہ رمنند

باز پورت اصطلاح بقول صاحب بول چال کہ پانڈ زبان معاصرین عجم است
 یعنی پاسپورت مؤلف عرض کند کہ پاسپورت لغت انگلیسی است کہ بتائے ہندی
 پروانہ را گویند کہ مسافران را وہندا پوشیڈہ آن از ساحل گذرند معاصرین عجم سین
 ہند را بہزائے عجم و تائے ہندی را بہ فوقانی بدل کردند چنانکہ ایاس و آیاز و ہمارا
 و زمار و غ جز این نیست کہ مفرس باشد (ارو) پروانہ را ہداری نہ ذکر صاحب
 آصفیہ نے پاس پر اس کا ذکر فرمایا ہے۔

باز پرس اصطلاح بقول بھر (۱) گوید کہ تحقیق و تفتیح و استفسار بدقت و عنور
 و پرسش صاحب شمس گوید کہ (۲) باہما نام و ذکر معنی دوم ہم کردہ (انوری ۱۵)
 فارسی معنوم پرسش کن و تحقیق نامے است گو بر و از خطبہ باز پرس ز سگہ پھر کہ گفتیش
 اندر جوارک فرنگک بہ نسبت معنی اول بہ شک و ریب رہن است پ مؤلف

<p>عرض کند کہ کلمہ باز در معنی اول و دوم طالب سزا استعمال باشیم (ار و و) عیادت</p>	<p>متعلق است یعنی ششمش یعنی لغلی</p>
<p>مکرر رسیدن و بمعنی اول حاصل بالصدر کو پوچھنا - مزاج پرسی کرنا -</p>	<p>مکرر رسیدن و بمعنی اول حاصل بالصدر کو پوچھنا - مزاج پرسی کرنا -</p>
<p>و کنایہ از مواخذہ مرادف بازخواست است باز پرہ اصطلاح بقول انڈیجا</p>	<p>و کنایہ از مواخذہ مرادف بازخواست است باز پرہ اصطلاح بقول انڈیجا</p>
<p>معاصرین عجم بزبان دارند و معنی دوم فرنگ بفتح باے فارسی و راے مہملہ معنی (۱)</p>	<p>معاصرین عجم بزبان دارند و معنی دوم فرنگ بفتح باے فارسی و راے مہملہ معنی (۱)</p>
<p>امر حاضر است از مصدر مرکب (باز رسیدن) پروانہ و (۲) شپترہ مؤلف عرض کند کہ</p>	<p>امر حاضر است از مصدر مرکب (باز رسیدن) پروانہ و (۲) شپترہ مؤلف عرض کند کہ</p>
<p>کہ معنی دیگر باز رسیدن است (ار و و) دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت -</p>	<p>کہ معنی دیگر باز رسیدن است (ار و و) دیگر محققین فارسی زبان ازین ساکت -</p>
<p>(۱) باز پرس بقول آصفیہ - فارسی - اسم طالب سزا استعمال باشیم اگر پیش شو</p>	<p>(۱) باز پرس بقول آصفیہ - فارسی - اسم طالب سزا استعمال باشیم اگر پیش شو</p>
<p>مؤنث - پوچھ گچ - محاسبہ - جوابدی مؤنث کنیم کہ ہاے ہوز آخر بر اے نسبت است</p>	<p>مؤنث - پوچھ گچ - محاسبہ - جوابدی مؤنث کنیم کہ ہاے ہوز آخر بر اے نسبت است</p>
<p>بازخواست (۲) پھر پوچھ -</p>	<p>بازخواست (۲) پھر پوچھ -</p>
<p>مصادر یعنی می آید و می رود و تواتر - پروانہ و شپترہ</p>	<p>مصادر یعنی می آید و می رود و تواتر - پروانہ و شپترہ</p>
<p>باشد کہ ہمیں عادت این ہر دوست پس</p>	<p>باشد کہ ہمیں عادت این ہر دوست پس</p>
<p>خلاف قیاس نیست (ار و و) (۱) پروانہ</p>	<p>خلاف قیاس نیست (ار و و) (۱) پروانہ</p>
<p>بقول آصفیہ - اسم مذکر - وہ پروار کثیرا جو</p>	<p>بقول آصفیہ - اسم مذکر - وہ پروار کثیرا جو</p>
<p>شمع پر عاشق ہو - (۲) چمگا و ڈر بقول آصفیہ</p>	<p>شمع پر عاشق ہو - (۲) چمگا و ڈر بقول آصفیہ</p>
<p>اسم مؤنث - شپترہ - نخاش - ایک اندھیرا</p>	<p>اسم مؤنث - شپترہ - نخاش - ایک اندھیرا</p>
<p>پسند پند کا نام جو اکثر چہتوں میں لکتا ہوتا</p>	<p>پسند پند کا نام جو اکثر چہتوں میں لکتا ہوتا</p>

اور رات کو اڑا کرتا ہے۔

بازپس داشتن مصدر اصطلاحی

(الف) بازپس اصطلاح - بقول انڈینی

بمعنی دور داشتن است (النوری سے)

باز و بعد بہار ذکر این کردہ از معنی ساکت

امید و بیم کند مرد را مستحق خلق کا بدین دو

وہر دو از کلام عربی استناد کرده اند (س)

خوشتن از خلق بازپس دارم کا اور

پرسوختہ مرغ نگہم بازپس آمد کا از بسکہ گلستان

دور رکھنا۔

تماشائے تو گرم است کا مؤلف عرض کند کہ

بازپس سپرم متقولہ - بقول شمس یعنی

(بازپس) (۱) مراجعت و (۲) دور مجاز

بازپس روم - صاحب ہفت سجاوا

معنی اول و - - - - -

تصدیق این معنی می کند و صاحب مؤید

(ب) بازپس آمدن

الفصلا فرماید کہ اسے رجوع کہم و بازپس

است و استعمال بمعنی دوم بر (بازپس داشتن)

روم و صاحب ان نقلش بر دار و مؤلف

می آید۔ صاحب انڈینز اکت معنی غور کر

عرض کند کہ محاورہ اجازت این معنی می آید

وسکوت بہار مرغج بران - قتائل (النوری سے)

وقول ہر چہار تحقیقین مند ترا و بدون

دی برجعت شود و غیرہ باز کا اگر اشارت کنی

سدا استعمال نتوانیم تسلیم کنیم و مصدر۔

کہ بازپس آسے کا (ولہ سے) دل بکار سے

(بازپس سپردن) ہم بدین معنی یافتہ نشد۔

کہ پیش می نرود و ہا یک قدم بازپس نمی آید

طالب بند با شیم (ارو و) واپس جاؤں

(ارو و) (الف) (۱) واپس (۲) دور

بازپسین اصطلاح - بقول بہار واپسین

چون نفس بازپسین و نگاہ بازپسین (صاحب)

چون نفس بازپسین و نگاہ بازپسین (صاحب)

(۱۱۱)

(۱۱۱)

واپس آنا۔

(۵) ازان کتم دم مردن نگاه خیرہ بر پیش
 کہ نیست نجلتی از پس نگاه باز پسین را پلا
 (۵) شعر من بندہ در مدیح طبع پان تختین
 شانس و باز پسین پان (۵) در بران
 دل کہ ز اقبال کہ در دو حیات پان
 باز پسین بعد برو یعنی کے پان مؤلف عرض
 کند کہ باز پسین یعنی آخرین است مطلقاً و جز کہ اسمش و ادوات در عربی است و نسبت یعنی
 این نسبت کہ یا و نون نسبت در آخر باز پس و دوم بچوالہ سامانی گوید کہ چوبی چند است کہ
 زیادہ کر وہ اندر معنی لفظی محبوب بہ مراجعت
 یعنی انجام کہ مقابل تختین است (ار و و) انگنڈ کہ بدل گہوارہ کودک باشد و ذکر
 واپسین - بقول آصفیہ - اخیر - آخرین پچھلا
 جیسے دم واپسین - معنی سوم ہم کردہ و بچوالہ فرہنگ سامانی
 و رشیدی گوید کہ پدال مہلہ عوض زسے
 بارج اصطلاح - بقول برہان بروزن ہوز صحیح است صاحب رشیدی بکر ہر
 مارچ (۱) مہرہ چند لیت کہ بر یسمان بندہ
 و از بالے گہوارہ اطفال آویزند تا ایشان
 بدان بازی کنند و آن را عربی و ادوات گویند و سروری بر ذکر معنی اول و دوم قانع
 و بعضے گویند (۲) چہار چوبست و بران صاحب جہانگیری ذکر این مکر وہ و بہ نون

حوض بے فارسی آوردہ بر معنی سوم قانع اختیار و دارند و تصحیف لغات کار با
 خان آرزو در سراج فرماید کہ در تحقیق این کردہ اند و در نقل اشعار ہم مقصوف با بکار
 لفظ اختلاف بسیار است چنانچہ سامانی ^{مطلب} بروہ حال پیش ماسہ لغت است کہ در معنی
 تحقیق کردہ و صاحبان جهانگیری و رشیدی تحقیق است یکی (باو پیچ) کہ بدال مہملہ
 ہم بہ وال و بے فارسی و ہم بہ زلے سوم و بے فارسی چہارم گذشت و دیگر
 تازی و نون آوردہ اند و در برہان قاسم (با ز پیچ) کہ بز لے ہوز سوم و بے فارسی
 بہ ز لے تازی و بے فارسی نیز و در چہارم زیر بحث است و سوم (با ز پیچ)
 معانی آن ہم اختلاف است و آنچه نزد کہ بز لے منقوطہ سوم و نون چہارم می آید
 مؤلف بہ تحقیق رسید آنت کہ با ز پیچ و بقابلہ این ہر سہ لغت چہار معنی است
 بہ نون است یعنی اول الذکر و با ز پیچ بہ کہ بالا مذکور شد یعنی (۱) با ز پیچہ اطفال و در
 بے فارسی یعنی (۲) ریسمانی کہ رسن گہوارہ و (۳) گہوارہ چہار چوبی و (۴)۔
 بازان بستہ بران با ز می کنند و باو پیچ اورک کہ بہ رسن قائم کنند و بوسیلہ آن در
 بدال مہملہ یعنی سوم (کہ بالا گذشت) و آنچه ہوا حرکت کنند و (۴) رسنی کہ با ز گیران
 سامانی ذکر معنی دوم کردہ است آن ہم بروستون قائم و بالاسے آن با ز یہا کنند
 بدال مہملہ خواہد بود کہ آن را در ہندی جہولہ پس تحقیق خان آرزو کہ بالا گذشت بخمال
 گویند (الخ) مؤلف عرض کند کہ مشتق مابے دلیل است کہ ہر چہ خواست راسے
 کہ با ز ماخذ کار دارند و کاتبانی کہ بر قائم خود خود قائم کرد و فرمود کہ فالہدایتہ فضل من

<p>و مای گوئیم کہ بلحاظ ماخذ ہر چار معنی بالا اصل ہیں (باوچ) است کہ وال مہلہ بہ زائے ہوز</p> <p>(باوچ) است بہ وال مہلہ سوم و بایں فارسی</p> <p>چارم (اسم فاعل ترکیبی) و معنی نعلی این چہند</p> <p>در ہوا و این معنی حقیقی برائے ہر چار معنی متذکرہ</p> <p>بالا صادق می آید صاحبان تحقیق (باوچ) کہ وال مہلہ بہ نون بدل شود چنانکہ نون و نونہ</p> <p>را بمعنی سوم مخصوص کردہ اند چنانکہ بجایش</p> <p>گذشت و ہر رانجا اشارہ کردہ اند کہ عین</p> <p>وال مہلہ زائے ہوز ہم آمدہ و ذکر معنی اول قواعد فارسی است۔ آنچه خان آرزو چارچ</p> <p>و دوم و چارم و رانجا نیست پس این تخصیص را بہ زائے ہوز سوم و نون چارم مخصوص</p> <p>معنی کہ در رانجا گذشت متعلق است از محاورہ بمعنی اقل کند و (باوچ) را بہ زائے ہوز</p> <p>فارسیان و مارانی رسد کہ بروے قیاس اصل سوم و بایں فارسی چارم بمعنی چارم خان</p> <p>برین کنیم کہ (باوچ) را باین ہر چار معنی آتہا فرماید و (باوچ) را بہ وال مہلہ سوم و بایں</p> <p>توان کرد کہ فارسی زبان۔ زبان ماورئی نیست فارسی چارم بمعنی سوم خصوصیتی می بخشد۔</p> <p>و آنچه محققین فارسی زبان با ستناد کلام شعرا می پرسم از و کہ بر سبیل الہام است یا القا</p> <p>فرس (باوچ) را بزائے ہوز سوم و بایں و آنچه بر تحقیق خود ناز کند و می فرماید کہ۔</p> <p>فارسی چارم بہ ہر چار معنی بالا درست خیال فائدہ اہتہ فضل سے اللہ قابل غور است</p> <p>کردہ اند جزین نیست کہ متبدل ہمان۔ کہ ہر محقق سببہ دلیل می تواند تحقیق خود را مبنی</p>	<p>و مای گوئیم کہ بلحاظ ماخذ ہر چار معنی بالا اصل ہیں</p> <p>(باوچ) است بہ وال مہلہ سوم و بایں فارسی</p> <p>چارم (اسم فاعل ترکیبی) و معنی نعلی این چہند</p> <p>در ہوا و این معنی حقیقی برائے ہر چار معنی متذکرہ</p> <p>بالا صادق می آید صاحبان تحقیق (باوچ) کہ وال مہلہ بہ نون بدل شود چنانکہ نون و نونہ</p> <p>را بمعنی سوم مخصوص کردہ اند چنانکہ بجایش</p> <p>گذشت و ہر رانجا اشارہ کردہ اند کہ عین</p> <p>وال مہلہ زائے ہوز ہم آمدہ و ذکر معنی اول قواعد فارسی است۔ آنچه خان آرزو چارچ</p> <p>و دوم و چارم و رانجا نیست پس این تخصیص را بہ زائے ہوز سوم و نون چارم مخصوص</p> <p>معنی کہ در رانجا گذشت متعلق است از محاورہ بمعنی اقل کند و (باوچ) را بہ زائے ہوز</p> <p>فارسیان و مارانی رسد کہ بروے قیاس اصل سوم و بایں فارسی چارم بمعنی چارم خان</p> <p>برین کنیم کہ (باوچ) را باین ہر چار معنی آتہا فرماید و (باوچ) را بہ وال مہلہ سوم و بایں</p> <p>توان کرد کہ فارسی زبان۔ زبان ماورئی نیست فارسی چارم بمعنی سوم خصوصیتی می بخشد۔</p> <p>و آنچه محققین فارسی زبان با ستناد کلام شعرا می پرسم از و کہ بر سبیل الہام است یا القا</p> <p>فرس (باوچ) را بزائے ہوز سوم و بایں و آنچه بر تحقیق خود ناز کند و می فرماید کہ۔</p> <p>فارسی چارم بہ ہر چار معنی بالا درست خیال فائدہ اہتہ فضل سے اللہ قابل غور است</p> <p>کردہ اند جزین نیست کہ متبدل ہمان۔ کہ ہر محقق سببہ دلیل می تواند تحقیق خود را مبنی</p>
---	--

<p>برہایت کند اہل تحقیق را باید کہ دعوی خود را بدلیل ثابت کنندہ بالہام والقاب و ہدایت (استاد شہید ؒ) بے مہد اطفال جاہست رسد ہ کہ عقد شریا شود باز پیچ ہ (فخری ؒ) امن و عدل و استقامت در ہولے ملک تو ہ با و چون بازیگران بازی کنان بر باز پیچ ہ (ابوالمثل ؒ) ز تاک خوشہ فروشتہ و ز با و بران ہ چو زنگیانی بر باز پیچ بازیگر ہ (ارو ؒ) (۱۱) چٹے پٹے۔ بقول آصفیہ۔ ہندی۔ اسم مذکر۔ چھوٹے بچوں کے ایک قسم کے کہلونے جس میں چٹے اور لٹو پڑے ہوئے ہوتے ہن۔ (انتہی) دکن میں اس کو لٹ پٹے کہتے ہن گہوارے پر لٹکایا جاتا جس کو چھوٹے پتھے ہتھ پائوں سے مار کر کھیلتے ہن (۲) پالنا۔ بقول آصفیہ (انوری ؒ) گرنایڑا ابر نشد پاک بریڑ ہندی۔ اسم مذکر۔ گہوارہ۔ پرنگورہ۔ ہند ہند و لٹا۔ ایک قسم کا جھولایا ہند (ارو ؒ) باگ موڑنا۔</p>	<p>(انتہی) مولف عرض کرتا ہے کہ دکن میں اس کو ڈالار کہتے ہن۔ ایک چادر پر چار لکڑیاں مثل چوکھٹے کے قائم کر کے بانڈ دیتے ہن اور اسکو آویزان کر کے بچے کو سنا دینا ڈال دیتے ہن۔ (۳) دیکھو اور ک۔ وہ رستی جو بازیگر دو بلند ستون سے لٹکتی ہن اور اس پر بازیگری کے کرتب دکھاتے ہن یعنی اس رستی پر دوڑتے ہن اور ایک پاؤں پر کھڑے ہو کر اچکتے ہن۔ پلٹیاں لیتے ہن۔ موٹا بازیچہ چیدن عنان مصدر اصطلاحی عطف عنان باشد۔ یعنی لجام را بسوی دیگر حرکت دادن و برگردانیدن مخنی سبب کہ با آروین جا بعضی ہتھ اوست مار کر کھیلتے ہن (۲) پالنا۔ بقول آصفیہ (انوری ؒ) گرنایڑا ابر نشد پاک بریڑ ہندی۔ اسم مذکر۔ گہوارہ۔ پرنگورہ۔ ہند ہند و لٹا۔ ایک قسم کا جھولایا ہند (ارو ؒ) باگ موڑنا۔</p>
--	--

بازار

بازار تافتن عمان

اصطلاحی
مرادف باز چچیدن عمان است که گذشت
معنی مباد که کلمه باز در اینجا بمعنی مہتمم است

قریب از فلک دید و فتح از خدا ہے
مؤلف عرض کند کہ از ہر سہ سند پیش
شده مصدر

(الوزی ۵) تقدیم تو جائت کہ از پس

باز جلے شدن

بمعنی واپس

روی او بکافلاک عمان باز نہا نہ قدم

شدن بجایے خود پیدامی شود و بہار از سند

(اولہ ۵) از فلک باز عمان باز تافت

کہ معنی اول پیدا کردہ است متعلق بہ معنی دوم

بہ بار و گرزے کرہ خاک بر دہ (ارو ۱)

است مشتاق سند و گیر باشیم (ارو ۱)

دیکھو باز چچیدن عمان

(الف ۱) ماوا بقول آصفیہ عربی

باز جاے

اصطلاح بقول

مذکر جاے باز گشت جاے پناہ گھر شکانا

بھردا، ماوا و مکان بہار گوید کہ مستقر (۲)

دیکھو باز پس (ب) اپنی جگہ پر واپس ہونا

و ماوا و مکان را گویند (نظامی ۱۵)

باز جستن مصدر اصطلاحی بہار گوید

از ان سستی اندام زخم آزماے ہ عمان

و صاحب است نقلش بر وارو کہ (۱) فرید علیہ

دروپے کرد و شد باز جاے ہ صاحب

جستن است و کنایہ از تفحص نمودن و معنی

انہد بجا کہ غوامض سخن فرماید کہ (۲) معنی

کہ بمعنی اندیشہ این کار باشد (نظامی ۱۵)

باز پس ہم (نظامی ۱۵) بشہ گفت برخیز

ہمان واوہ خویش را باز جست ہ مگر سبب این

دشو باز جاے ہ کہ آن کوہ پایہ درآمد

گردست ہ مؤلف عرض کند کہ (۲)

ہ سکندر چوزان شہر شد باز جاے ہ

بمعنی باز یافتن است و کلمہ باز در اینجا بمعنی

ششم اوست که گذشت۔ سند بالا تا اینجا تحقیق باشد (۱۵) شاهی که باز چترش برگره که پرکشاید
می کند و مطابق ما خدیم۔ آنچه بهار این را طوائس چرخش آید و رسایه همایون و
مزید علیہ حسین قرار می دهد استعمال این در مولف عرض کند که باز را مضاف
کلام انوری من و جبه یافته می شود که اتفاقاً کرده اند بسوی چتر که بالا سے سر می باشد
بدست آمده (۱۶) از قیاسی که تکیه گاه من و باز چتر چتر باشد که مثل باز است۔
است ۴ باز جسم زمانه را سر و پاے ۴ در ضرورت نداشت که ذکر این بطور اصطلاح
مصرع ثانی این باز جسم یعنی حسین است کنیم نمیدانیم که مقصود محققین بالا از (باز)
یعنی تلاش کردن و معلوم کردن که ظاهر معنی چتر بسته چه باشد و غیر ازین نباشد که
باز و ریخا هیچ نیست و متعلق بسلب است و در بازے را گفته اند که نقاب چرمی بر چشمش
و بخاوار و که معنی در هم کلمه باز و ریخا مطابق کشیده باشند و لیکن این معنی در انصورت
شود یعنی بخوبی یا ختم۔ فاعل (ارو) درست باشد که نقاب باز را فارسیان
(۱) و هو ثدنا تفحص کرند غور کرنا (۲) پائینا چتر گفته باشند حیف است که از نظر ما گذشت
پاچینی طرح معلوم کرنا۔ و سند سے ہم پیش نشد و معاصرین مجیم بر زبان
باز چتر اصطلاح۔ بقول اند و بهار مجیم نذرند (ارو) (۱) و باز چتر که سر پر
فارسی و سکون فوقانی و راسه جمله (۱) کنایه ثوپی چتر یا سے ہون۔ صاحب آصفیہ نے
از باز چتر بسته و (۲) یعنی ذات چتر و برین ثوپی پر لکھا ہے کہ وہ تحصیل جو شکاری ہوا
تقدیر اضافت مشبہ بہ الی المشبہ باشد (سلباً) کہ منہ پر چتر یا دیتے ہیں۔ طمانند (۲) چتر یا

<p>یہ قول آصفیہ ہندی۔ اسم مؤنث چھوٹا چھاتا۔ دھوب اور بارش کے بچاؤ کی چیز سر پر لگاتے ہیں۔</p>	<p>وہی راند (ارو) واپس لینا۔ کینچ لینا بازخ بقول اندر جوال مؤید بفتح ز کے سکون خانے منقلہ وار در فارسی زبان</p>
<p>بازچیدن مصدر اصطلاحي بہار و اند (بازچیدن) را معنی بروا گویند (خواجہ شیراز) عفا سکار نشود و ام بازچین کا سجا ہمیشہ باد بہت است و ام را مؤلف عرض کند کہ بہ کلمہ باز و ریجا متعلق معنی ہضم اوست و معنی لفظی این واپس گرفتن چیزے است و معنی برداشتن مخصوص باشد بحالت امن بسوے و ام یا امثال این کہ گسترانیدہ و اگر گوئیم کہ و امن او گرفتہ و او بازچید یعنی برداشتن صادق نہی آید و معنی بیان کردہ ما کہ متعلق معنی حقیقی است در ہر حال درست می شود (النوری ۵) زمانہ ہر تشویش بازچید چو دیدہ گرفتہ با تو ہی باز</p>	<p>معنی (۱) بلند و (۲) کوہ بلند را گویند۔ صاحب مؤید صراحت کرده کہ این بہر دو معنی بالافت عرب است۔ صاحب محیط محیط کہ محقق زبان عرب است فرماید کہ بزخ بہ فتح تین معنی بر آمدن سینہ و در آمدن شہت باشد از باب سماع۔ اسم فاعل این بروزن افعال اینخ است۔ الخ۔ مؤلف عرض کند کہ عجیب نیست کہ فارسیان از زمین باب اسم فاعل این را بروزن سماع۔ بانخ گرفته اند بہ کسر زے ہوز و متصرف در معنی ہم کردہ اند اندرین صورت مفرس گیریم و طالب سند استعمال باشیم کہ مجرا بیان اند اعتبار را شاید و دیگر کسی تحقیق فارسی ذکر این نکرد (ارو) (۱) بلند (۲) بلند</p>